

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרה"ץ שליט"א

פרשת
חקת
ג' – ט' תמוז תשפ"ה

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'
או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ"ק אדמו"ר עט"ר
מוהרא"ש
ר' אליעזר שלמה בן
ר' מנחם זאב זי"ע

לזכות מורנו ורבנו הרה"צ
ר' יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט"א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ"ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד :
הַלְמוּד בָּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יִהְיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

נתפרדה חבילה – אהבתינו שנקשרה נפש בנפש. **גונגרא** = גדוד. **ניפיורא נקט נורא לאפיפיורא** – נוטל ומוליך האבוקה לפני אפיפיור. כולן מיני שרדה הן זה למעלה מזה. **קומא** = מלך. **שני ניים** – כתיב, וקרינן: "גוים". **אנטונינוס וריבי** – זה בא מעשו וזה בא מיעקב. **חזרת** = לייטונ"א בלעז. **צנון** = רפנ"א בלעז. **פלחי בה** – עושין אותו יום איד קבע כל ימי בנו העומד תחתיו. **אלמא** – מדלא תלי רבי מאיר טעמא בשרידה, אלמא לאו הכי הגוים הוא לשם עבודה זרה. **ורבנן** – דתלו טעמייהו בה, קסברי: חוקה היא להם, **ולא מדרבי האמורי** – אינה מדרבי האמורי לחוש ל"לא תעשה כמעשיהם" (שמות כג:). **חשיבותא הוא** – מי ששורפין עליו מראין שמיתתו חשובה להם, חשיבא להם המיתה ששרפו עלה ופלחי לעבודה זרה. **בשלום תמות** – בצדקיהו כתיב. **שבעים מנה צורי** – משמע הכסף שרף. צורי – משקל של צור, והוא עשרים וחמשה סלעים, והסלע ארבעה דינרים, והדינר הוא משקל זהוב קושטנטינ"ה. **בשבעים מנה** – כלי תשמיש היו שוין שבעים מנה. **ומידי אחרינא לא** – מפסדינן, אלא כלי תשמישו! עוקרין – בהמה. הנידע לבד שעל פרסותיה עוקר וחותך, אפוגריט"ט בלעז. **בסום שרכב עליו** – דהוא כלי תשמיש. עיקור – שיש בה **טריפה** – שהבהמה נטרפת בו, אסור לעשותו. ואף על פי שאין סופו ליהנות ממנה, אסור לגרום לבהמה טריפות בידים. **מנשר**

צנון חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים – והא דאמרינן בפרק "כיצד מעברין" (עירובין נו, א): נראה צנון נראה סם חיים, והא תניא נראה סם המות, לא קשיא: כאן בימות החמה, כאן בימות הגשמים – יש לומר דמיירי הכא בעת שהוא סם חיים. ועוד יש ספרים דגרסי התם: "כאן בעלים כאן באמהות", שהאמהות הם לעולם חיים, והכא נמי מיירי באמהות. ואף על גב דאמרינן שרבי לא נהנה מן העולם אפילו באצבע קטנה, מכל מקום אוכלי שולחנו היו רבים. **שלא** פסקו משלחנם צנון – אין זה רבותא, אלא שהיו מרבים סעודת שולחנם, שהיו צריכין לחתוך ולהפך מאכל ולהרחיק בני מעיים.

ואי חוקה היא היכי שרפינן – תימה: מאי קפריך? דלמא לעולם חוקה היא, וכיון דכתיבא באורייתא לא גמרינן מיניה! דהכי אמרינן בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נב, ב) גבי מצות הנהרגין, דרבנן אמרי בסייף כדרך שהמלכות עושה, ורבי יהודה סבר בקופיץ. ותניא, אמר להם רבי יהודה לחכמים: יודע אני שמיתה מנוולת היא זו, אבל מה אעשה שהרי אמרה תורה "ובחוקותיהם לא תלכו". אמרו לו: כיון דכתיב הריגה באורייתא, אנן לא גמרינן מיניה. דאי לא תימא הכי, הא דתניא: שורפין על המלכים ולא מדרבי האמורי, אנן היכי שרפינן? אלא כיון דכתיבא באורייתא, לאו אנן מיניה קא גמרינן, הכי נמי וכו'. ואם כן, מאי פריך? ומיהו הא לא קשיא, דאיכא למימר דרבנן דמתניתין היינו רבי יהודה, דהתם לא חייש לכתיבה דאורייתא. אבן קשיא, דהכא משמע דחוקה היא לכולי עלמא שריפה לאו חוקה היא, והתם משמע דחוקה היא לכולי עלמא, והוה אסיקא אי לאו טעמא דכיון דכתיב וכו'! לכך פירש רבינו יצחק דתרי גווני חוקה הוו, אחד שעושין לשם חוק לעבודה זרה, ואחד שעושין לשם דעת הבל ושטות שלהם, והכא בשמעתין מיירי באותו חק שעושים לשם עבודה זרה. והכי פירושו: רבי מאיר סבר שריפה לאו חוקה היא לעבודה זרה, להכי פריך: ואי חוקה לעבודה זרה, אנן היכי שרפינן? והא כתיב: "ובחוקותיהם לא תלכו"! ואף על גב דכתיבא באורייתא לא תלכו! ואי אפשר לומר דמיירי בחק שלהם הוא חק לעבודה זרה, דומיא דמעבדה כשדוני מקריבין עליה אבות הייתה אהובה לפניו, משעשאוה האמוריים חק לעבודה זרה שנאה והזהיר עליה, דכתיב (דברים טז): "לא תקים לך מצבה"! ומסיק: אלא דכולי עלמא לאו חוק היא לשם עבודה זרה, ומכל מקום הוא חק הבל ושטות. ובפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נב, ב) משתעי חק הוא משום חשיבות לפי מסקנא דהכא, ולהכי אפילו רבי יהודה מודי דלא גמרינן מיניה אי כתיבא בדאורייתא ולאו חק לעבודה זרה הוא, אבל ודאי אי לא הוה כתיבא בדאורייתא לא הוה לנו להתנהג אף במנהגן של שטות, וסיים אינו כתיב בקרא, אלא לשון הריגה כתיב ויש לקיימו בקופיץ, ואפילו בעיר הנדחת נמי דכתיב (דברים יג): "לפי חרב"

נְתְפָּרְדָה חֲבִילָה. אוּנְקְלוֹס בַּר קְלוֹנִימוֹס אֲיגְיָיר. שָׁדַר קֵיסָר גּוּנְדָּא דְּרוֹמָאֵי אַבַּתְרֵיהּ, מָשְׁכְּנִינְהוּ בְּקַרְאֵי, אֲיגְיָיר. הַדַּר שָׁדַר גּוּנְדָּא דְּרוֹמָאֵי [אַבַּתְרֵיהּ] אַבַּתְרֵיהּ, אָמַר לְהוּ: לָא תֵּימְרוּ לֵיהּ וְלָא מִידֵּי. כִּי הֲווּ שָׁקְלִי וְאָזְלוּ, אָמַר לְהוּ: אֵימָא לְכוּ מִילְּתָא בְּעָלְמָא: נִיפְיוֹרָא נָקֵט נוּרָא קַמֵּי אַפִּיפְיוֹרָא, אַפִּיפְיוֹרָא לְדוּכְתָּא, דּוּכְתָּא לְחֶמְגּוֹנָא, הֶמְגּוֹנָא לְקוֹמָא, קוֹמָא מִי נָקֵט נוּרָא מִקַּמֵּי אֱיֵנָשֵׁי? אָמְרִי לֵיהּ: לָא. אָמַר לְהוּ: הָקָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָקֵט נוּרָא קַמֵּי יִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב: "וַה' הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם" וגו', אֲיגְיָיר כּוּלְּהוּ. הַדַּר שָׁדַר גּוּנְדָּא אַחֲרִינָא אַבַּתְרֵיהּ, אָמַר לְהוּ: לָא תְּשַׁתְּעוּ מִידֵּי בַּהֲדֵיהּ. כִּי נָקְטֵי לֵיהּ וְאָזְלִי, חֲזָא מְזוּזְתָא דְּמִנְחָא אַפַּתְחָא, אוֹתִיב יְדֵיהּ עֲלָהּ וַאֲמַר לְהוּ: מַאי הַאי? אָמְרוּ לֵיהּ: אֵימָא לָן אַתְּ. אָמַר לְהוּ: מִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם יוֹשֵׁב מִבִּפְנִים וַעֲבָדָיו מְשַׁמְּרִים אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, וְאִילּוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עֲבָדָיו מִבִּפְנִים וְהוּא מְשַׁמְּרָן מִבַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם", אֲיגְיָיר. תּוּ לָא שָׁדַר בַּתְרֵיהּ. "וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בִּבְטְנֵךְ" - אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אַל תִּקְרֵי "גּוֹיִם" אֶלָּא "גֵּיִים", וְזֶה אַנְטוֹנִינוֹס וְרַבִּי, שֶׁלֹּא פָּסְקוּ מֵעַל שׁוּלְחָנָם לֹא חֲזֶרֶת וְלֹא קִישׁוּת וְלֹא צְנוֹן, לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה וְלֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, דְּאָמַר מַר: צְנוֹן מְחַתֵּךְ אוֹכֶל, חֲזֶרֶת מְהַפֵּךְ מַאֲכָל, קִישׁוּת מְרַחֵיב מֵעַיִים. - וְהָא תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן קִישׁוּאִין? מִפְּנֵי שֶׁקִּשְּׁשׁוּ לְגוּפוֹ שֶׁל אָדָם כַּחֲרוּבוֹת! - לָא קַשְׁיָא: הָא בְּרַבְרְבֵי, הָא בְּזוּטְרֵי. "יוֹם הַלֵּדָה וְיוֹם הַמִּיתָה". מִכְּלָל דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר: לֹא שָׁנָא מִיתָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂרֵיפָה, וְלָא שָׁנָא מִיתָה שֶׁאֵין בָּהּ שְׂרֵיפָה - פָּלְחִי בָּהּ לַעֲבוֹדָה זָרָה, אַלְמָא: שְׂרֵיפָה לָאו חוּקָּה הִיא; מִכְּלָל דְּרַבָּנַן סָבְרִי: שְׂרֵיפָה חוּקָּה הִיא. וְהָא תָּנֵיא: שׁוֹרְפִין עַל הַמְּלָכִים וְלֹא מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי; וְאִי חוּקָּה הִיא, אֲנַן הֵיכִי שָׂרְפִינַן? וְהָכְתִיב: "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ"! אֶלָּא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא - שְׂרֵיפָה לָאו חוּקָּה הִיא, אֶלָּא חֲשִׁיבוּתָא הִיא; וְהָכָא בְּהָא קָמְפַּלְגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר: לָא שָׁנָא מִיתָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂרֵיפָה, וְלָא שָׁנָא מִיתָה שֶׁאֵין בָּהּ שְׂרֵיפָה - פָּלְחִי בָּהּ לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְרַבָּנַן סָבְרִי: מִיתָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂרֵיפָה - חֲשִׁיבָא לְהוּ וּפָלְחִי בָּהּ, וְשֶׁאֵין בָּהּ שְׂרֵיפָה - לָא חֲשִׁיבָא וְלָא פָּלְחִי בָּהּ. גּוּפָא: שׁוֹרְפִין עַל הַמְּלָכִים וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּשָׁלוֹם תָּמוּת וּכְמִשְׂרְפוֹת אֲבוֹתֶיךָ הַמְּלָכִים" וגו'; וּכְשֵׁם שֶׁשּׂוֹרְפִין עַל הַמְּלָכִים, כָּךְ שׂוֹרְפִין עַל הַנְּשִׂיאִים; וּמָה הֵם שׂוֹרְפִין עַל הַמְּלָכִים? מִיתָתָן וּכְלֵי תַּשְׁמִישָׁן; וּמַעֲשֶׂה שֶׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן, וְשָׂרַף עָלָיו אוּנְקְלוֹס הַגֵּר שִׁבְעִים מָנֶה צוֹרִי. וְהָאָמְרַתְּ: מַה הֵן שׂוֹרְפִין עֲלֵיהֶם? מִיתָתָן וּכְלֵי תַּשְׁמִישָׁן! - אֵימָא: בְּשִׁבְעִים מָנֶה צוֹרִי. - וּמִידֵּי אַחֲרִינָא לָא? וְהָתַנְיָא: עוֹקְרִין עַל הַמְּלָכִים וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי! אָמַר רַב פָּפָּא: סוּס שֶׁרָכַב עָלָיו. - וּבְהֶמָה טְהוֹרָה לָא? וְהָתַנְיָא: עִיקּוּר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טְרֵיפָה - אָסוּר, וְשֶׁאֵין בָּהּ טְרֵיפָה - מוּתָּר; וְאִיזֶהוּ עִיקּוּר שֶׁאֵין בָּהּ טְרֵיפָה

איכא למימר דקופיץ הוא בכלל חרב. ורבנן סברי דאיכא טעמא התם, דקופיץ מיתה מנוולת לא עבדינן, כדאמרינן התם. **עוקרין** על המלכים – ואם תאמר, ואמאי לא פריך: והאיכא צער בעלי חיים, כדפריך לקמן (יג, א) גבי נושא ונותן בשוק של עבודה זרה? דבשלמא משום "בל תשחית" ליכא, דכיון דלבורדו של מלך עושין כן אין כאן השחתה, אלא הוי כמו תבריכין של מאה מנה. אלא צער בעלי חיים אין הותרו? ויש לומר: דשאני כבוד המלך שהוא כבוד לכל ישראל, ואתי כבוד רבים ודחי צער בעלי חיים.

עיקור שיש בה טריפה – פירש הקונטרס: דאסור לגרום טריפות לבהמה טהורה בידים. ותימה: וכי קדשים שיהא אסור לגרום להם טריפות? ואי משום "בל תשחית" הוא, אם כן היכי מוכח מהכא דמיירי בבהמה טהורה? אפילו בבהמה טמאה נמי שייך איסור "בל תשחית"! ועוד קשיא, דבתוספתא משמע דאסור ומותר אאבילה קאי! לכך נראה לפרש: אסור באבילה, והכי תניא בהדיא בתוספתא דשבת (פרק שמיני): עוקרין על המלכים ולא מדרכי האמורי, עיקור שיש בה טריפה אסור באבילה ומותר בהנאה, עיקור שאין בה טריפה מותר באבילה, ואם תאמר: מאי קא משמע לן ברישא? פשיטא דאסור באבילה! ויש לומר דמותר בהנאה אצטריכא ליה, שלא לאסור בהנאה מפני כבוד המלך. וגם בסיפא אצטריכא לאשמעינן אף היתר אבילה, שלא יאסר מפני כבוד המלך.

תגלחת וקנו והעברת בלוריתו – נראה דלהכי קתני תגלחת וקנו גבי העברת בלוריתו והנחתו, לפי שבשתיהן היו רגילין לגלח. **מתקל** זוחא פיזא – ואם תאמר: והא אמרינן בפרק "המוקף" (גיטין נח, א): תרין איסתרי פיזא נחית לעלמא, חד ברומי וחד בכל העולם כולו, ואסתירא אמרו בפרק "בית כור" (בבא בתרא קה, א): מאי אסתירא – פלגא דזוזא, ואם כן איך יש מתקל זוזא ברומי? ונראה לי דתרין אסתרי לאו דוקא, אלא רוצה לומר מועטת, כדאמרינן ב"האיש מקדש" (קדושין מט, ב): עשרה קבין. **סך** קירי פלסתר – פירש הקונטרס: שקורין ליעקב "קירי". ולא נזהירא שיקראו ליעקב אדון. לכך פירש רבינו תם: זה יצחק שקורין קירי, ולפי שהיה (וקינו) [וקיבנו] היו נהנגין בו כבוד. כלומר, הברכות שנתן ליעקב פלסתר הם. ואף על גב שגם הוא אמר "והיה כאשר תריד" (בראשית כז), מכל מקום אינו נוטל עכשיו הברכות.

עטלוזא של עזה – פירש הקונטרס: שוק של עזה. והוא חוץ לעיר ומוכרין בו בשר, לשון "נשחטין באיטליז", ומיבעי ליה מי שרי לשאת ולתת עם בני עטלוזא ביום אידן של בני גרים שבעיר או לא, מי שריא מתניתין בקרוב כל כך או לא. ורבינו שמואל בן מאיר פירש: עטלוזא הוא שם עבודה זרה שמחוץ לעזה, ועובדיו אותה בני המגרש שמחוץ לעזה יום אחד בשנה, ומיבעיא אם מותר לשאת ולתת עם בני עזה ביום אידן שחוצה לה. וקשיא להרב רבינו אלחנן על הפירושים, דאם הגוי אינו חשוב כמו הכומר – לא ניחוש לדמוי עבודה זרה ביד גוי, בין שהיה הגוי משוק העבודה זרה ובין שאינו משוק העבודה זרה! לכך פירש רבינו יצחק: דמיירי הכא בשוק שעושין לשם עבודה זרה, ולא יום אידן הוא, לזה יש לחוש לדמוי עבודה זרה ביד גוי בתוכה. ולפי זה אין צריך לחלק מה שחלק רש"י בין הגוי שחוצה לה בין מבני העיר, כי אפילו הוא מבני העיר לא חיישינן לדמוי עבודה זרה ביד גוי חוצה לה.

דלמא

רב: חַמְשָׁה פָּתֵי עֲבוֹדָה זָרָה כְּבוּעֵין הַן, אֵיזוּ הֵן: בֵּית בַּל בְּבָבֶל, בֵּית נְבוֹ בְּכוּתֵי, תַּרְעָלָא שֶׁבְּמַפָּג, צְרִיפָא שֶׁבְּאַשְׁקְלוֹן, נֶשֶׁר שֶׁבַּעֲרַבְיָא. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן: יְרִיד שֶׁבָּעִין שֶׁבְּבָבֶל, נַרְבְּכָה שֶׁבָּעִין. אִיפָּא דְּאָמְרִי: נַתְבְּרָא שֶׁבָּעִין. רַב דִּימִי מִנְּהַרְדְּעָא מַתְנֵי אִיפְּכָא: יְרִיד שֶׁבָּעִין, נַרְבְּכָה שֶׁבָּעִין בְּבֶל. אָמַר לֵיהּ רַב חָנָן בַּר רַב חִסְדָּא לְרַב חִסְדָּא: מַאי קְבוּעִין הֵן? אָמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר אַבָּוּהּ דְּאִיפְּךָ: קְבוּעִין הֵן לְעוֹלָם, תְּדִירָא כּוּלְּהּ שַׁתָּא פָּלְחִי לְהוּ. אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּגוֹלָה אֵינוֹ אֶסוּר אֶלָּא יוֹם אִידָּם בִּלְבָד. וְיוֹם אִידָּם נַמִּי מִי אֱסִיר? וְהָא רַב יְהוּדָה שָׁרֵא לֵיהּ לְרַב בְּרוֹנָא לְמִיזְבּוֹנֵי חַמְרָא, וּלְרַב גִּידֵּל - לְמִזְבּוֹנֵי חִטִּין בְּהַהוּא חַמְרָא? - שְׁאנֵי חוּצְתָא לְהּ דְּמֵיעֲיַי.

דְּלָא קְבִיעָא. משנה עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה - חוּצָה לָהּ מוּתָּר. הָיָה חוּצָה לָהּ עֲבוֹדָה זָרָה - תּוֹכָהּ לָהּ מוּתָּר. מַהוּ לַיְלֵךְ לְשָׁם? בְּזְמַן שֶׁהַדֶּרֶךְ מְיוּחֶדֶת לְאוֹתוֹ מָקוֹם - אָסוּר, וְאִם הָיָה יָכוֹל לְהַלֵּךְ בָּהּ לְמָקוֹם אַחֵר - מוּתָּר. גמ' מַאי הֵיכִי דָּמֵי חוּצָה לָהּ? אָמַר רַבִּי שְׁמָעוֹן בֶּן לָקִישׁ מְשׁוּם רַבִּי חֲנִינָא: פְּגוֹן עַטְלוּזָא שֶׁל עַזָּה. וְאִיבָּא דְּאָמְרִי, בָּעֲא מִינֵּיהּ רַבִּי שְׁמָעוֹן בֶּן לָקִישׁ מֵרַבִּי חֲנִינָא: עַטְלוּזָא שֶׁל עַזָּה, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: לֹא הֲלָכָתָא לְצוֹר מִיָּמֶיךָ, וְרָאִיתָ יִשְׂרָאֵל וְגוֹי ששפתו

מנשר – משיר וחותך פרסות שני רגליה. **מן הארבובה ולמטה** – אבל מן הארבובה ולמעלה טריפה. אלמא מדאסור לטרפה – בבהמה טהורה עסקינן, וטהורה מאי כלי תשמיש איכא? **בעגלה המושכת בקרון** – שישוב בו המלך. דדיינו כלי תשמישו. **יום תגלחת וקנו והנחת בלוריתו** – ותרתי מתניתין נינהו, ולאו גבי הדדי תניא להו. **עוד אחרת** – עוד איד אחרת יש להם לרומיים שאינה שנויה במשנה. **אדם שלם** – כנגד עשו. **אדם חיור** – כנגד יעקב צולע על ירכו, כלומר עדיין עשו שולט על יעקב. **של אדם הראשון** – והן בגדי חמדות שהיו לעשו. **קרקיפלו של רבי ישמעאל** – כהן גדול, ומדרוגי מלכות היה, ומתוך יפיו נכנס בלב בת קיסר והפשיט עור פניו והנטה באפרסמון שתהא מקויימת ולא ישתנה, ועדיין מונח בגניזי רומי. **דפיוא** = פז, והוא אבן יקרה עד מאד ואינו מצוי בעולם. **סך קירי פלסתר** = חשבון הקציון כזב. (והוא) נבואת יעקב שקרא לבניו לאחרית (הימים) שסופן ליגאל, כזב הוא. **סך** = חשבון. קירי = קצין. **אחות דמרנא ויפיה** = אחיו של אדוננו עשו זייפן הוא, יעקב שרימה לעשו וחשב לזיוט ברכה להיות גביר לאחיו. **חמי חמי** – הרואה בשמחה זו עכשיו יראה, ומי שאינו רואה עכשיו לא יראה עוד, דעד שבעים שנה אינה נעשית. **מאי אהני לרמאה** – ליעקב שרימה את עשו ולקח את ברכתו. ויי לדין – לעשו. **כד יקום דין** – בשיקום יעקב. הכי גרסינן: ותנא דידן מאי טעמא לא קחשיב הא דתני דאיתנהו בבל שתא קחשיב הא דליתא כל שתא לא קחשיב. **הני דרומאי** – הני ימי אידיהן דמתניתין, אין אסורין אלא לבני רומי. **מוזרידי ומוריימקי** מוהרנקי ומוהרין – שמות ימי אידיהן קבועות שיש להן בכל שנה. **ועשר באדר** – בעשרה באדר. קבועין – ולקמן מפרש: קבועין בכל השנה, שכל ימות השנה עושין עבודיהם יום איד ומקריבין זבחים, ואסורים במשא ובמתן לעולם. **תורקתא** – שם עבודה זרה. **ומפו** – שם העיר. **יריד שבעין בכי נדבכה שבעבו ואית דאמרי נתברה שבעבו** – הכי גרסינן. ואית דאמרי איפכא הני תרי לישני. הכי גרסינן: תדיר כולה שתא. **בגולה** – אין אנו יכולים להעמיד עצמנו מלישא וליתן עמהם, שביניהם אנו יושבין ופרנסתנו מהן, ועוד משום יראה. **בחנתא דטייעי** – יום לשנה מתקבצין כל סוחרי העיר לאבול ולשתות ולחוג לשם עבודה זרה פלונית, ובאן קורין קופנדריא"א. **דלא קביעא** – אין חוששין לה כל כך אם אין עושין לה בכל שנה. **משנה עיר שיש בה עבודה זרה** – שיום איד יש לבני העיר היום לעבודה זרה שבעיר. **חוצה לה מותר** – לשאת ולתת עם היושבין חוץ לעיר, שאין נמשכין אחר אותה עבודה זרה. שכן מנהג, זה עובד את שלו וזה עובד את שלו, ויום איד של אלו אינו ביום איד של אלו. היה חוצה לה **קבוּרה זרה** – כלומר, עבודה זרה שהיום עובדין ליראה שלהם. **תוכה מותר** – שאין בני העיר עובדין לאותה יראה. **מהו לילך לשם** – לאותה העיר ביום עבודה זרה שלהם, לספר עם אחד מבני העיר. **בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום** – שאין דרך יוצאה מאותה העיר לילך לעיר אחרת, ודרך ההכנסה מכאן לאותה העיר מיוחדת לאותה העיר לבדה – אסור לילך שם מפני חשד, שנראה כמהלך לעובדה. **ואם** – דרך מסלול זה הולך גם לעיר אחרת. **מותר** – דהרואה אומר, למקום אחר הולך. **גמ' והיכי דמי חוצה לה** – כמה יהא רחוק אותו שוק שחוצה לה מן העיר, ויהא מותר לשאת ולתת עם יושביו? **עטלוזא של עזה** – עטלוזא = שוק של בהמה, כמו "איטליז", דתנן (בכורות לא, א): שוחטין באיטליז ונמכרין באיטליז. **עזה** – עיר של פלשתים, והיה בה עבודה זרה, והיה חוצה לה ישוב סמוך לעיר מאד. **עטלוזא של עזה** – דסמוכה לעיר מאד, מהו? מי שרי מתניתין כהאי גוונא או לא? **צור** – עיר שישראל וגרים דרין בה.

שפיתת

שפיתת קדירה – כשמניחין אותה אצל האור על גבי כירה קרי שפיתה, לשון "שפות הסיר" (יחזקאל כד). **ולא חשו חכמים** – אף על פי שסמוך איסור אצל היתר מאד. הכא נמי, אף על פי שבני העיר האסורין סמוכין לבני חורצה לה שאין להם עבודה זרה היום, לא חשו. **מאי לא חשו** – איכא למימר בשתי קדירות, דלילף הכא דכוותה? **משום בשר נבילה** – ואף על גב דאיכא למיחש לאיסור דאורייתא, לא חשו על גבי דאיכא למיחש לאיסור הספיקא. **הכא נמי** – לא מחזקינן דמי עבודה זרה בידי גוים שבחנות לה, דנימא: אסור למכור להם בהמה, שדמים הללו שהוא מקבל מהן מחמת בהמה זו דמי עבודה זרה הן, שהבהמה היום לצורך בני תוכה היא ונקרבים היום לעבודה זרה, והוא איסור דאורייתא מ"לא ידבק בידך מאומה" וגו' (דברים יג). וכל שכן היכא דידענן דמשל ישראל לה הן, דלספק איסורא דרבנן לא חיישינן, דנימא: דלמא האי גברא שייך בתר בני תוכה והוי היום יום אידו, ועבר האי גברא אדרבן דאסרי לישראל לשאת ולתת עמם ביום איד. **רבא אמר** – האי "לא חשו" – לאו לבשר נבילה קאמר, דנילף מינה דכוותה לה ניחוש לדמי עבודה זרה. דהא לא דמי, דהתם לית הנאה לגוי דנידשי נבילה לקדירה, דמיסתפי דאי חזי ליה ישראל תבע ליה בדינא, אבל הכא מתכוין גוי לעשות רצון חבירו. אלא הכי קאמר: לא חשו להם חכמים משום בישולי גוים, דלמא סמיך ישראל לגוי לבשליה וקאכיל בשולי גוים. **והכא נמי** – היכא דפשיטא דדמים הללו מתוך תיבתו לקחם, ולכיכא למיחש לאיסורא דאורייתא – לא חשו חכמים לספק איסורא דרבנן. **משום יום איד** – למיחש דלמא האי גוי שייך בתר בני תוכה, ושקיל וטרי האי ישראל בהדיה ביום איד. **רבה בר עולא אמר** – ביום אידם של בני עזה לא שרא רבי חייא לשאת ולתת עם בני עטלוהא. ולא דמי לשתי קדירות, דהתם ליכא למיחש משום בישולי גוים מכי (אתי) [חתי] ישראל חדא דמנא בגחלים, אבל הכא איכא למיחש דלמא האי גוי שייך בתר בני תוכה, הואיל וסמוכה לה. ומתניתין דקתני דחורצה לה מותר – לאו בסמוכה כולי האי קאמר. ורבי חייא לפני אידיהן הוא דשרי, והכי קאמר: לא חשו להם חכמים לשמא נתזה צינורא מתוך קדירת גוי לתוך קדירת ישראל, הואיל ואיכול קל הוא, חדא לה שכיח, ועוד דאי נמי שכיח בטיל ברובא. הכא נמי לא חשו לאיסור חורצה לה של בני עזה ואף על פי שסמוכה לה ממש. כל היכא דתני "שיש בה עבודה זרה" משמע שהיום עובדין ליראה שלהם. **אסור ליכנס לתוכה** – משום חשד, דאמרי: איהו נמי אזיל למפלח. **ישב לו קוץ** – נתחב לו קוץ ברגלו. **ואם אינו נראה** – מפרש לקמן. **פרצופות המקלחין טים** – פרצופות אדם חלולין, ונכנס סילון מים לאחוריהם לתוכן ויוציאן דרך פיהם. **כגרכים** – דרך ישובי כרכים להתנהג בגדולה, להבי נקט כרכים. **על גבי סילון** – צינור מחובר בקרקע. **מפני סכנה** – שלא יבלע עלוקה. שנשרא בלעו. **אלימא דלא מיתחזי** – שאין אדם רואהו. **כל מקום שאסרו חכמים** – דבר המותר ואסרוהו מפני מראית העין, שהרואהו חושדו בדבר עבירה. **אפילו בחדרי חדרים אסור** – במקום שאין אדם רואה אסרוהו. **ואם אינו נראה כמשתחוה** – שפונה אחריו או צידו לצד עבודה זרה. **למיזל קמיה** – עד שיעבור מכנגד עבודה זרה. **אבל טעיין דאיכא סכנה** – דאי לא שתי מיית בצמא.

פרצופות

תוכה אסור דאיכא למיחש לדמי דעבודה זרה, אבל התם מיירי בירידי שאינו קבוע לכך, ולפיכך יש לחלות ב"אינו גלימא זבין". ורבא פליג ואמר: אי זהה לן למיחש לדמי עבודה זרה שהיה הירידי עשוי לכך – חיישינן ואפילו בחורצה לה, אבל רבא סבר דאין הירידי עשוי לכך, ומשום שם אירדם אינו אביעיא ליה. **כל** מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין וכו' – פירש רב נסים גאון דאין הלכה כרב, מדתנן פרק שני דרוליין (מא, א): ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה המינים. ועוד תנן בשבת (קמו, ב): שוטחן בחמה אבל לא בנגד העם, אלמא לא אסרו בחצר אף על גב דבשוק אסור מפני מראית העין. כך לבקלתי בשבת מפי מורי החסידי. ובתוספות רבינו יהודה מצאתי: נראה לרבינו יצחק דהלכתא כרב, כדפרישית בשבת פרק "במה אשה" (סה, א). **והאמר** רב יהודה אמר רב וכו' – ואף על גב דפליגי ביה תנאי בפרק "במה אשה" (שבת דף סד, ב) מכל מקום לא בעי לתרץ דפליגא רב בריייתא על רב יהודה.

פרצופות

דלמא מהדר ישראל אפיה – ואם תאמר: מאי שנא משאר איסורים דעלמא דשריא ביניצא ובנבנז? ויש לומר: דהא דשרינן בעלמא יוצא ובנבנז היינו היכא דנתפס בגוב אם מצאו ישראל ותבע ליה לדינא, אבל הכא יכול לתחוב הכף של גבלה בקדירה, ויאמר: לתגיס את בשילין נתבוננתי שלא יקדירה. אי נמי, הכא מירי בתבשיל אבסנאי דלא מרתת מיניה. ולרבא איכא למימר דשרי יוצא ונבנז אפילו באבסנאי, ומשום הכי לא מייתי ראיה מבשר נבלה לדמי עבודה זרה דיד גוי, דהתם גוי מרתת דלמא חזי ליה ותבע ליה ברינעא.

ושרי גוי נבילה בקדירה – פירש רבינו יצחק: שדי בשר כחושה שלו ושקיל בשר שמינה כדי להרויח. אבל בחנם כדי להכשיל את ישראל לא חיישינן אפילו הולך למרחוק. וראיה מדלקמן בפרק שני (לד, ב) גבי ההיא ארבא דמוריסא דלא חיישינן לתערובת חמרא, כיון דקיהכא דמוריסא בלומא, פירוש: בזוזא, וקיהכא דחמרא בארבעה לומי, פירוש: בארבע זוזי. ומהאי טעמא שבקינן בבל יום קדירות שלנו לשפחותינו גויות, ולא חיישינן לדמא הטילה איסור בתוכו. **דכוותה** הכא נמי לא חשו חכמים לדמי עבודה זרה ביד גוי – פירש הקונטרס: דניחא דמים הללו שהוא לוקח מהן בשר זו של בני תוכה הן, וכבר היו נקרבים לעבודה זרה ואסורין מדאוריייתא דכתיב: "לא ידבק בידך מאומה". משמע דלאבאיי נמי אם הוה ידעינן בודאי שהם של עבודה זרה – אסורין, ושאני הכא משום דלא חשוד, ולרבא אפילו למיחש חיישינן חשוד. וקשיא, דלקמן בפרק בתרא (סד, א) קאמר, הדר יתבי וקמיבעיא להו: דמי עבודה זרה ביד גוי אסורין או מותרין, ומסיק רב נחמן דמותרין, ומייתי ראיה ממתניתין: גוי שהיה נושה בו ישראל מנה ומכר עבודה זרה והביא לו הסעות מותרים! ושמא משום הך קשיא פירש הקונטרס: דמי עבודה זרה – שנקרבים היו לעבודה זרה, ולא דמי לההיא דפרק בתרא דרוצה לומר חליפי עבודה זרה, וחליפי עבודה זרה אינם אסורים אלא כשהחליפם ישראל, אבל בשהחליפם גוי מותרין. מיהו קשיא, דאפילו הוו נקרבין לעבודה זרה אינם אסורין, דבעינן עבודה שנעשית כעין פנים, כדאמרינן לקמן פרק "רבי ישמעאל" (נא, א): זרק מקל לפניה חייב משום דדרכה בכך, והמקל אינו נאסר דבעינן תקרובת כעין פנים וליכא! ויש פירושים אחרים שהגיה רש"י, דאביי לא סבירא ליה דך מתניתין דלקמן פרק בתרא (סד, א). ודוחק הוא לומר דאביי ורבא ורבה בר עולא לא שמיע להו. ועוד קשיא מפרק בתרא שהחזיא דפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לג, א) גבי "והולכין לתרפות", תנו רבנן: ישראל ההולך לירייד של גוים וכו', גוי שהולך לירייד בין בהליכה בין בחזרה מעותיו מותרין, דאמרינן: אימור חמרא זבין גלימא זבין. משמע, הא עבודה זרה זבין – אסור, אלמא חליפי עבודה זרה אסורין? פירש רבינו חם: דהתיהא דפרק בתרא (עבודה זרה סד, א) דשרי חליפי עבודה זרה – היינו בגוי שפורע חובו מדמי עבודה זרה שמכר, דהאי דאמר דעבודה זרה תופסת דמיה היינו מ"והיית חרם במהרו", והיינו דוקא בשהחליפם ישראל, אבל בשהחליפה גוי לא שייך. אבל הכא ובפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לג, א) מיירי שהגוי מקצה הדמים לצורך עבודה זרה אחרת, ולכך אסורין הדמים. ואם תאמר: דאביי קאמר הכא דלא חשו לבני חורצה לה משום דמי עבודה זרה, הא לבני תוכה אסור משום דמי עבודה זרה. ומאי שנא מדלקמן פרק "אין מעמידין" (שם) דפסקינן ב"אינמר חמרא זבין גלימא זבין", והכא נמי נאמר הכי, ויהא מותר אף לידעים שדם בני תוכה! ואומר רבינו יצחק: דהכא מיירי בירידי שהוא קבוע לקנות תשמישי עבודה זרה ורבינהי, הלכך לבני

פרצופות למה לי – דאף על גב דמנשך לעבודה זרה אינו חמור במשתחוה, מכל מקום ביזיון דאיכא נמי איסורא דאורייתא כמנשק שמעינן לה מהא דלעיל דאסור.

הבולע נימא מותר להחם לו חמין – ואף על גב דבבכורות פרק "אלו מומין" (מה, ב) משמע שגם אחר ששתה העלוקה הוא יכול להיות הרבה, מכל מקום מחללין עליו את השבת כיון שיש בה סכנה, מידי דהוה אמכה שעל גב היד וגב הרגל (עבודה זרה כח, א) דחשבינן במכה של חלל לחלל את השבת, אף על גב שפעמים מתרפא מאליו. בערוך גרס: "ערקא", פירוש: תולעת קטנה ומצויה במים, וכשנופלת על הבשר נתלית בו ומוצצת הדם, וכל זמן שמוצצת היא נתמלאת מן הליחה שמוצצת ומתנפחת עד שיהא כמו חבית קטנה. וכשאדם בולע בתוך המים, מוצצת ליחה שבמעיו ומתגדלת במעיו ונמצא כריסו צבה. וספרים אחרים: "עלקא", "ברום זלות" (התלים יב) מתרגמינן: כעלקא דמוצצת דמהון דבני אינשי.

לא ישתה אדם – פירש רש"י דלא גרסינן "מן הנהרות ולא מן האגמים", דהוא הדין מן הכלים. ופירש בו לספרים דגרסי אחרי כן: "נקרקיש אנבתמא". ורבינו יצחק פירש דב"ערבי פסחים" (פסחים קיב, א) גרסינן בהך דשבירירי: "מן הנהרות ומן האגמים בלילה", ולא גרסינן "נקרקיש אנבתמא", ולא גרסינן נמי "אי איכא אניש אחרינא בהדיה לימא ליה פלניא" וכו'. אבל יש שם בברייתא אחרת לעיל מהך, דגרסי: "בלילי רביעית ובלילי שבתות", ונראי: "נקרקיש אנבתמא". **עיר** שיש בה עבודה זרה – פירש הקונטרס: רגילות הוא להיות להן שוק וירידי ביום אידם. ושאינם מעוטרות היינו טעמא דמותרות – משום דלא מטיא מיניידו הנאה לעבודה זרה. ואי משום נושא ונותן ביום אידם – דני מילי לזבוני, אי משום תקרובת אי משום דדרך לוקח להיות שמח ואזיל ומודי, אבל למזבן מיניידו שרי, דסתם מוכר עצב הוא. והכא בשמע שחזר בו רש"י ממה שהיה מפרש לעיל (ב, א) דלשאת ולתת היינו מקח וממכר. ומיהו קשיא, אי ביום אידו מיירי שהיה השוק ביום אידי, והיאך לוקחין מהם? הא אמרינן לעיל (ו, ב) דאין לוקחין מהם דבר שאינו מתקיים, ואילו בגמרא דהכא (יג, ב) אמרינן דרב ירמיה זבן חד פיתא, ועלה דההוא עובדא אמרינן בירושלמי: אמר ליה חד לחבריה: ואת לא לקחת גלוסקין מימיך? לכך פירש רבינו מאיר דהכא מיירי ביריד שעשוי להניח בו מכס, ושלא ביום אידם מיירי, ולכך בשאינם מעוטרות אין כאן איסור. **אלא** בוודר והדס דקמתמרי מריחא – הקשה רבינו תם: מאי שנא מבת תיהא, דאמרינן לקמן פרק בתרא (סז, ב) דשרי משום דריחא לאו מילתא היא? ותירץ, דשאני וורד והדס דעיקריהו לריחא קיימי, והוי כמו קטורת, דאף לאחר שנעשית מצותו נהי שאין מועלין בו, איסורא מיהא איכא. ואפילו לא הוי עיקריהו לריחא שנא יש לאסור, דהא דאמרינן (פסחים כד, ב): כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא בדרך הנאתן, מכל מקום איסורא מיהא איכא. ושמא בעבודה זרה אפילו ללקות נמי לקי, מידי דהוה אבלאי הכרם דלוקין עליהם אף שלא בדרך הנאתן משום דלא כתיבא בהו אבילה, ובעבודה זרה נמי לא כתיב בה אבילה באורייתא אלא בדברי קבלה (תהלים קו): "ויאכלו מזבחי מתים". ואף על גב דכתיב (דברים לב): "אשר חלב זבחימו יאכלו", מכל מקום לא החזבר אבילה אצל איסור, רק בדברי קבלה דאיתקש זבח למת "ויאכלו מזבחי מתים", כדאיתא פרק "אין מעמידין" (עבודה זרה נב, ב). ואפילו אי אמרינן דלמקום לריכא, איסורא מיהא איכא. אבל בת תיהא, אף על גב דבירן נסך מיירי, דבעין איסור עבודה זרה התמירו בו – דתם ליכא הנאה, כי אדרבה חוזק היין נכנס בחוזטנו ומזיקו. וטעם האוסר – לאו משום הנאת הריח, אלא משום דחשיב ליה כשתייה, שהריח נכנס בגופו והוא חזק ביותר. ואפילו אם תמצא לומר דשתיית גסה מותרת באיסור הנאה, הכא, כיון דאם היה שותה היין עצמו לא היתה לו שתייה גסה, יש לאסור הריח הרומה לממש אף על פי שאינו נהנה.

אבל מעוטרות בפירות מותרות – ולרבי יוחנן, שאינן מעוטרות מיהא מותרות. ואם תאמר: לקמן פרק "אין מעמידין" (לג, א) דתנן: ישראל שהוליך לירידי, דמעות הנמצאים בידו בחזרה אסורין דאימור עבודה זרה זבין, ומסיק דאי גלימא זבין הכא הוה מזבין ליה, כלומר ולא היה הולך שם באיסור – משמע שאינו יכול לילך לשם כי אם באיסור, ואמאי? הוה לן (למיתלי) (למיתלי) בההיא דדמעות שאינן מעוטרות לדבר איסור! יש לומר: דהתם מיירי בשכל חנויות העיר מעוטרות לרבי איסור, לרבי שמעון בן לקיש בוודר והדס ולרבי יוחנן מיהא בפירות. אי נמי, הך ברייתא דלקמן מיירי בירידי שלוקחין מכס מכל מי שאינו רוצה להניח מכס, ואתיא כרבי נתן דבסמוך דאסר בין נהנה בין מהנה. ואם תאמר: לקמן בברייתא (יג, א) אמאי לא תלי דזבן מבעל הבית שאינו קבוע, דשרי לבולי עלמא למזבן מיניה כל דבר, אף פיתא וסנדל, כדמשמע לקמן בשמעתין? ויש לומר: דדהתם בברייתא מיירי בישראל תגר, דלעולם שקלי מיכסא, אי מן הלוקח או מן המוכר.

אבל

פרצופות למה לי – הא תנא מעיין, דאיכא סכנת צמא וקא אסרו **משום דבעי למיתני ביוצא בו לא יניח פיו על גבי סילון** – דגבי מעיין תנא שחזיה ולא תנא הנחת פה, הלכך לא שייך למיתני "ביוצא בו" גביה. אבל בפרצופות תנא הנחת פה, ושייך למיתני גבייהו "ביוצא בו" דאסור נמי הנחת פה, דאילו לשחוט ולשחות בידו ליכא סכנתא, דבדיק להו בידיה. **בידו אחת** – ממהר חוזר בפיו ואינו בודק. אבל בשתי ידיו יכול לעבדו בידו ויעיין.

נימא – היא עלוקה. **להחם לו** – מים חמים לשתות בשבת, דסכנת נפשות היא כדקתני בברייתא: דמו בראשו. **אוהבי והכי** – בתוך זמן שמחממין לו המים ישקוהו חומץ, שלא ימהר למות. **ויבוא** = צירעה. **חלא שפנו** = חומץ חזק, איגר"א בלעז. **שבירי** – שד הממונה על מכת סנורים. לא גרס הכא "לא מן הנהרות ומן האגמים", דהוא הדין נמי מן הכלים. ליתרייה – יקצצנו משנתו, ולימא ליה: צחינא מיא. נקרקיש **בנבתמא** – יקשקש בכיסוי החצבא על החצב, לדידמי כגברא בהדיה. **אידהר משבירי שבירי בירי דירי ירי רי ככבי חזירי** – לחש הוא, ומתעטש והולך משם השד כאשר הוא שומע מיעוט תיבות אות אחת אות עד "רי", וכן הוא הלחש להבריחו משם. "סנורים" תרגומו: שבריר"י (בראשית יט). **משנה עיר שיש בה עבודה זרה** – וררך הגוים להיות להם יום שוק וירידי ביום אידם. **והיו בה חנויות מעוטרות** – וסימן הוא להם שאותן חנויות של עבודה זרה הם, ליטול מהם מכס. **מעוטרות אסורות** – מפרש בגמרא. **שאין מעוטרות מותרות** – דבאותן שאין מעוטרות לא שקלי מיניידו מכסא לעבודה זרה, ולא מטיא לעבודה זרה הנאה מיניידו. ואי משום דנושא ונותן ביום אידם – דני מילי לזבוני להו, דלמא מזבן ליה בהמה ואזיל ומקריב לה לעבודה זרה, אי נמי דרך לוקח להיות שמח ואזיל ומודי, אבל למזבן מיניידו דבר המתקיים שרי, דסתם מוכר עצב הוא. **גמרא** בוודר והדס – של תקרובת עבודה זרה, והוא סימן להם שחנויות הללו של עבודה זרה הן. **דקא מתהני מריחא** – וורד והדס דרך לשטחן לפני עבודה זרה, ואסורין משום תקרובת עבודה זרה. **אבל בפירות** – מותרין ליקח מהן. ואף על גב דמטיא הנאה לעבודה זרה בהנך זביני – לית לן בה, כדמפרש: במהנה מותר. מהנה

פַּרְצוּפוֹת לָמָּה לִי? - מִשּׁוּם דְּקָבָעֵי לְמֵימְתַנִי: פִּיצָּא בּוֹ לֹא יַנִּיחַ פִּיו עַל גַּבֵּי הַסִּילּוֹן, וְיִשְׁתֶּה, מִפְּנֵי הַסַּפָּנָה. מַאי סַפָּנָה? עֲלוּקָה. תָּנוּ רַבָּנָן: לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם מַיִם לֹא מִן הַנְּהָרוֹת וְלֹא מִן הָאֲגַמִּים, לֹא בְּפִיו וְלֹא בְּיָדוֹ אֲחַת, וְאִם שָׁתָה - דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ, מִפְּנֵי הַסַּפָּנָה. מַאי סַפָּנָה? סַפָּנַת עֲלוּקָה. מְסַיַּע לֵיהּ לְרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הַבּוֹלֵעַ נִימָא שֶׁל מַיִם - מוּתָּר לְהַחֵם לוֹ חַמִּין בְּשַׁבָּת; וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁבָּלַע נִימָא שֶׁל מַיִם, וְהִתִּיר רַבִּי נְחֶמְיָה לְהַחֵם לוֹ חַמִּין בְּשַׁבָּת. אַדְּהָכִי וְהָכִי? אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: לְיגְמַע חֲלָא. אָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין: הָאי מַאן דְּבָלַע זִיבּוּרָא - מְחָיֵא לָא חַיִּי, מִיהוּ לִשְׁקְרֵהּ רְבִיעָתָא דְּחֵלָּא שַׁמְּנוּ, אַפְּשַׁר דְּחַיֵּי פּוּרְתָּא עַד דְּמַפְקִיד אֲבִיתֵיהּ. תָּנוּ רַבָּנָן: לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם מַיִם בַּלַּיְלָה, וְאִם שָׁתָה - דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ, מִפְּנֵי הַסַּפָּנָה. מַאי סַפָּנָה? סַפָּנַת שַׁבְּרִירֵי. וְאִם צָחֵי, מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ? אִי אִיכָּא אַחֲרִינָא בַּהֲדֵיהּ, לִיתְרְייֵהּ, וְלֵימָא לֵיהּ: "צַחִינָא מַיָּא"; וְאִי לָא, נְקַרְקֵשׁ בְּנַבְתָּמָא אַחֲצְבָא, וְנֵימָא אִיהוּ לְנַפְשֵׁיהּ: "פְּלָנְיָא בַּר פְּלָנְיָא, אֲמָרָה לָךְ אִימֵּךְ אִזְדַּהַר מִשַּׁבְרִירֵי בְּרֵירֵי רִירֵי רֵי רֵי בְּכַבְסֵי חִיזְרֵי". **מַתְנִי' עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה, וְהָיוּ בָהּ חֲנֻיּוֹת מְעוּטָרוֹת וְשֶׁאֵינָן מְעוּטָרוֹת, זֶה הַיּוֹם מְעֻשָּׂה בְּבֵית שַׁאן, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: הַמְעוּטָרוֹת אֲסוּרוֹת, וְשֶׁאֵינָן מְעוּטָרוֹת מוּתָּרוֹת. גְּמָ' אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מְעוּטָרוֹת בְּוֶוֹרֶד וַהֲדַס, דְּקָא מִתְהֲנֵי מֵרֵיחָא, אֲבָל מְעוּטָרוֹת בְּפֵרוֹת - מוּתָּרוֹת; מַאי טַעְמָא? דְּאָמַר קְרָא: "לֹא בְּפֵרוֹת יְדַבֵּק בְּיָדֶךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם", נֶהֱנֶה הוּא דְּאָסוּר,

אבל

מהנה לא בל שכן – והא מהנה הוא, שהתנוונין שבתוכן סוחרי מעות של כומרים הן, אי נמי, הוא יהיב ליה לבעל המעות מסחורתו שעושה שם ומטיא להו הנאה. אבל שאינן מעוטרות לאו דכומרים הן. **נתנה** – מן הריחה של עשבים או אל בשמים. **מהנה** – נותן מכס. **מן הארכובה ולמטה** – אבל עיקור שתטרף בו אסור לעשות כן בידים בבהמה, ואף על פי שהיא אסורה בהנאה. **וכובס** – שטרות.

ומעלה בעריאות שלהן – מקום גדוליהן ושופטיהן. ומעלה שטרותיו לפניהם לחתום, ואף על פי שכבוד ותפארת היא להם ואיבא למימר דאזיל ומודה. **שהוא כמציל מידם** – שמתוך כך יהיו לו עדים, ומסייענין להציל מן העוררין. **בית הפרס** – שדה שנחרש בה קבר, וחשו חכמים עד מאה אמות דלדלה מחרישה את כתיתי העצמות, ושמא יעבור על עצם כשעורה ויסיענו. **לציון** – לחוצה לארץ, וארץ העמים מטמא מדרבנן בבית הפרס. **ואסר רבי** יוחנן הלכה כרבי יוסי – ומדאיירי רבי יוחנן שמע מינה: שמיעא ליה לרבי יוחנן דר מתניתין "ולוקחין מהן בהמה" פליגא אדרבי נתן. דשקלי **מינה מיכמא** – מן הלוקח, ונמצא מהנה. **ואת סופיהם תעקר** – ביהושע כתיב. אלמא מותר לדדותן בכך. **ואין מחריצין** – קסבר: סתם חרמים לבדק הבית, דפלוגתא היא (בערכין) (כה, ב), ובין דהשתא ליכא בית המקדש אתי בהו לידי תקלה, דמתהני מהקדש ומעילה. **נוגע**

אֲבָל מְהַנֶּה שָׁרֵי. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ מְעוּטָרוֹת בְּפֵירוֹת נַמִּי אָסוּר, קַל וָחוֹמֶר: נֶהֱנֶה אָסוּר, מְהַנֶּה לֹא כָּל שֶׁכֵּן! מֵיתִיבִי, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: יוֹם שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה מְנַחֶת בּוֹ אֶת הַמֶּכֶס, מַכְרִיזִין וְאוֹמְרִים: "כָּל מִי שֶׁנּוֹטֵל עֲטָרָה וְיַיִן בְּרֹאשׁוֹ וּבְרֹאשׁ חֲמוֹרוֹ לְכְבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה - יַיִן לוֹ אֶת הַמֶּכֶס, וְאִם לָאו - אַל יַיִן לוֹ אֶת הַמֶּכֶס", יְהוּדִי שֶׁנִּמְצָא שָׁם מַה יַּעֲשֶׂה? יַיִן - נִמְצָא נֶהֱנֶה, לֹא יַיִן - נִמְצָא מְהַנֶּה! מִכָּאן אָמְרוּ: הַנּוֹשֵׂא בְּשׂוּק שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה בְּהֵמָה תֵּיעָקֵר, פֵּירוֹת פְּסוּת וְכֵלִים יֵרָקְבוּ, מָעוֹת וְכֵלֵי מַתָּכוֹת יוֹלִיכֵם לְיָם הַמֶּלַח. וְאֵיזֶהוּ עִיקּוּר? הַמְנַשֵּׂר פֵּרְסוֹתֶיהָ מִן הָאַרְכּוּבָה וּלְמַטָּה; קָתָנֵי מִיהַת: יַיִן נִמְצָא נֶהֱנֶה, לֹא יַיִן נִמְצָא מְהַנֶּה! אָמַר רַב מְשַׁרְשִׁיָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, קָסָבַר רַבִּי נָתָן, וְאָנָא דַּאֲמָרִי לָקִישׁ: פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי נָתָן, וְאָנָא דַּאֲמָרִי בְּרַבָּנַן דְּפְלִיגִי עֲלֵיהּ. וְרַבִּי יוֹחָנָן סָבַר: לָא פְּלִיגִי. - וְלָא פְּלִיגִי? וְהָא תָּנְיָא: הוֹלְכִין לְיָרִיד שֶׁל גּוֹיִם, וְלוֹקְחִין מֵהֶם בְּהֵמָה עֲבָדִים וְשִׁפְחוֹת, בָּתִּים וְשָׂדוֹת וְכָרָמִים, וְכוֹתֵב וּמַעֲלֶה בְּעַרְפָּאוֹת שֶׁלָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִידָם; וְאִם הָיָה כֹּהֵן - מְטַמֵּא בְּחוּצָה לָאָרֶץ לְדוּן וּלְעָרֵעַ עָמָּהֶם; וְכֵשֵׁם שֶׁמְּטַמֵּא בְּחוּצָה לָאָרֶץ, כָּךְ מְטַמֵּא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת. בְּבֵית הַקְּבָרוֹת סָלְקָא דַּעְתָּךְ? טוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא הִיא! אֶלָּא בֵּית הַפְּרָס דְּרַבָּנַן, וּמְטַמֵּא לִלְמוֹד תּוֹרָה וְלִישָּׂא אִשָּׁה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁאֵין מוֹצִיא לִלְמוֹד, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁמּוֹצִיא לִלְמוֹד - אֵינוֹ מְטַמֵּא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִילּוּ בִּזְמַן שֶׁמּוֹצִיא לִלְמוֹד - יְטַמֵּא, לְפִי שֶׁאֵין אָדָם זוֹכֶה לִלְמוֹד מִכֹּל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּיוֹסֵף הַכֹּהֵן שֶׁהָלַךְ אַחַר רַבּוֹ לְצִיּוּרֵי לִלְמוֹד תּוֹרָה; וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי; אַלְמָא פְּלִיגִי! - אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן: לְעוֹלָם לָא פְּלִיגִי, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּלוֹקֵחַ מִן הַתַּגָּר, דְּשָׁקְלִי מִינַּיְיהוּ כְּמָה מְיוֹנֵי, כָּאן בְּלוֹקֵחַ מִבַּעַל הַבַּיִת, דְּלָא שָׁקְלִי מִינַּיְיהוּ מִידֵּי. אָמַר מָר: בְּהֵמָה תֵּיעָקֵר. וְהָא אִיכָּא צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים! אָמַר אַבַּיֵי, אָמַר רַחֲמָנָא: "אֶת סוּסֵיהֶם תְּעַקֵּר". אָמַר מָר: וְאֵיזוֹהִי עִיקּוּר? הַמְנַשֵּׂר פֵּרְסוֹתֶיהָ מִן הָאַרְכּוּבָה וּלְמַטָּה. וּרְמִינְהִי: אֵין מְקַדְּשִׁין וְאֵין מַחֲרִימִין וְאֵין מַעֲרִיכִין בְּזִמַּן הַזֶּה, וְאִם הִקְדִּישׁ וְהֶחֱרִים וְהֶעֱרִיךְ - בְּהֵמָה תֵּיעָקֵר, פֵּירוֹת פְּסוּת וְכֵלִים יֵרָקְבוּ

אבל מהנה שרי – ואם תאמר: לקמן פרק "כל הצלמים" (מז, ב) גבי מי שהיה כותלו סמוך לעבודה זרה ונפל אסור לבנותו, ופריך: והא קא שביק רווחא לעבודה זרה! ומאי פירכא? הא אמרינן הכא דמהנה מותר! ויש לומר: דהתם אינא הנאה יתירא, ונראה כנותן מקום לעבודה זרה. ורבינו תם פירש: דוראי כל מהנה אסור לבד מדבא, מפני שיש באותה הנאה בזיון לעבודה זרה שפורע המכס, לפי שאינו מחשיב העבודה זרה כל כך שישים העטרה בראשו. **קל** וחומר נהנה אסור מהנה לא כל שכן – כתב רבינו ברוך: דאותו יריד שהכומרים של עבודה זרה לוקחים בו מכס מן המכר מידם, אם אותו מכס הוא לבנין עבודה, זרה והגוי מפרש: "קח בסכום כך וכך ועוד פשוט לבנין עבודה זרה" – אסור, דמהנה אסור כרבי יוחנן, ואף אם לא הזכיר לו לבנין עבודה זרה, אלא אחר שפירש לו הסכום אמר לו: "ועוד פשוט" – נראה דאסור, כי מה שלא הזכיר לבנין עבודה זרה, מפני ישראל הוא מניח, ומכל מקום אם לא היה מפני הבנין היה נותן לו בסכום הראשון, ונמצא הפשוט יוצא מכיס הישראל לבנין עבודה זרה. והרב רבינו משה מקוצי כתב בספרו כי אם אמר סתמא: "ועוד פשוט" יכול להיות דמותר, דשמא יתננו לעניי גוים.

יניח נמצא נהנה – פירש הקונטרס: יניח העטרה בראשו ונמצא נהנה מן הריח. ואף על פי שמניחין לו את המכס ויהנה – אינו נקרא נהנה מעבודה זרה, כיון שהמעות שלו. **מעות** וכלי מתכות יוליכם לים המלח – לכאורה משמע דהני מעות אינם אסורים אלא מטעם קנס, דומיא דפירות ושאר דברים, אבל אינם אסורים מטעם חשש דמי עבודה זרה. ותימה: דלקמן (לג, א) גבי ישראל ההולך ליריד משמע דמעות הנמצאות בידו אינם אסורין מטעם קנסא דמשא ומתן, אלא מטעם דאמרינן עבודה זרה זבין! כך הקשה הרב רבינו אלחנן. ותירץ רבינו יצחק, דהתם הכי קאמר: בחזרה אסור אפילו לישא וליתן עמו משום חשש דמי עבודה זרה, כיון דהלך ודאי דמי עבודה זרה בידו, דאי גלימא זבין הכא הוה מזבין ליה. אבל הכא לא מיירי אלא בנמצא שם, וקנס דקנסינן ליה – משום דנשא ונתן ביום איד עבודה זרה, ולהכי אין לאסור המעות אלא לדידיה דעבד איסורא. ואפילו לרבי יוחנן דאמר נשא ונתן אסור, מיהו לישא וליתן עמו שרי, ולא דיישינן שמא ישא ויתן באותן המעות, דכולי האי לא קנסו. **מנשר** פרסותיה מן הארכובה ולמטה –

פירש הקונטרס דעיקור של טרפה אסור. ולא נהירא, כדפרישית לעיל (יא, א דבור המתחיל עיקור) גבי עיקרין על המלכים. אלא הכי קאמר: דיו בבך, ויכול להיות שמותרת בהנאה. ואף על גב דמעות ופירות וכל אינך אסורין בהנאה, מכל מקום גבי בהמה יכול להיות דסגי בקנסא דעיקור.

ללמוד תורה ולישא אשה – פירוש: ודעתו לחזור לארץ ישראל, דאילו אין דעתו לחזור – אמר בבתובות פרק בתרא (קיא, א): אחיו של זה נשא (אשה) (עבודה זרה) ומת, ברוך המקום שהרגו, וזה ירד אחריו לחרבה לארץ? ודוקא בהנך מצות שהן חשובות, ללמוד תורה – שגדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה, ואשה נמי – דכתיב (ישעיה מה): "לא תהו בראה", אבל לשאר מצות לא. והכי משמע פרק רבינו תמגילה (כז, א), אבל בשאלתות דרב אחא מפורש: דנך דקילי, וכל שכן לשאר מצות שהם חשובות. **אמר** אביי אמר קרא את סוסיהם תעקר – הקשה הרב רבינו אלחנן (ואם תאמר): למאן דאמר (שבת קכח, ב) צער בעלי חיים דאורייתא, מאי ראיה מיניה מידושע? דלמא שאני התם דעל פי הדבור הוה, אבל הכא בקנס דרבנן אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה! ויש לומר: דוראי שיש כח בידם לעקור היכא דנראה טעם קצת לעקור, כדמוכח פרק "האשה רבה" (יבמות פט, ב) גבי משיארע האשה על פי עד אחד. **אין** מקדישין בזמן הזה – וטעמא, משום דלא ליתי לידי תקלה. ומהאי טעמא בטלי מעשר בהמה בזמן הזה, כדאיתא פרק בתרא דבכורות (נג, א). והקשה רבינו תם מהא דאמרינן פרק "במה (אשה) (בהמה)" (שבת נד, ב): תריסר אלפי עיגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדרו כל שתא, ורבי אלעזר לאחר חורבן הוה בשבא לבלל מצות, דהא בן שמונה עשרה שנה בלבד היה כשמינהו נשיא, ומינהו תחת רבן גמליאל, ולבל הפחות רבן גמליאל היה נשיא שתי שנים קודם לרבי אלעזר, מדקאמר: "אשתקד בראש השנה עצרייה". ורבן יוחנן בן זכאי שהיה נשיא קודם רבן גמליאל משבה נשיאותו עד לאחר חורבן, כדתנן (ראש השנה כט, ב): משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי, אם כן לא היה יכול רבי אלעזר להיות בר מצוה עד לאחר חורבן! וצריך לומר כי אפוטרופוס היה לו שהיה מעשר עבורו. אי נמי, לא נתבטלו מיד עד לאחר חורבן כמה שנים. **אין** מחרימין – פירש הקונטרס: דסתם חרמין לבדק הבית. ויפה כוון, דלמאן דאמר סתם חרמין לכהנים ליכא לפימחש לתקלה, שיכול ליתנו לכהנים מיד, כדאמרינן בערכין (כט, א), אמר עולא: אי הואי התם הואי ליהבינא כולהו לכהנים. **ואם** הקדיש והחרים והעריך בהמה תיעקר – תימה: דאמרינן בערכין סוף פרק "המקדיש שדהו" (כט, א): ההוא גברא דאחרימינהו לנבסתיה, אתא לקמיה דרב יהודה, אמר ליה: שקול ארבעה זוזי ושדי בנהרא ולשתרו לך. אלמא אית להו תקנה! ופירש רבינו תם: דשאני התם, דמקרקעי היא שהן קיימות לעולם ואין יכולין לכלותם, אי לא עבוד בהו רבנן תקנה אתי לידי תקלה לעולם. ויכול להיות שאף למטלטלין עלתה התקנה, לפי שהוקדשו ביחד עם המקרקעות.

ירקבו

ירקבו – פירוש: ויניחם במקום שלא יהא נקל לבא לידי תקלה, ושם ירקבו. **יוליכם** לים המלח – משום דשדי להו בעיניהו, דבלא שחיקה צריך ים המלח. הוא הדין בשאר נהרות על ידי שחיקה, כדמשמע פרק "כל שעה" (פסחים כח, א) וכעובדא שהבאתי גבי רב יהודה. ואף על פי שלא האריך התלמוד להזכיר שחיקה, אפילו הכי ודאי צריך. **נועל** דלת בפניה – אין לתמוה על בכור בזמן הזה, אמאי לא הצריכו לנעול דלת שלא יבא לידי תקלה, ולא נצטרך להמתין עד שיפול בו מום. דהאי דמצרכינן הכא – משום קנסא הוא, שהקדישו על חנם. ועוד, אי נפל ביה מומא הכא לא שרי אלא על ידי פדיון, אבל בכור שהוא קדוש מאליו ולא על ידו באה הקדושה – אין לקנסו, אלא ימתין עד שיפול בו מום ויאכל במומו בלא שום פדיה. ואף על פי שהוא יכול להטיל בו מום קודם שיצא לאויר העולם ויפקיענו מקדושת בכור למזבח, רק שיתענו לכהן, ולא תארע בו עוד תקלה, אם לא עשה – אין לקנסו בכך ולהצריכו נעילת דלת.

ונשחטיה מישחט – פירש הקונטרס: ואי משום שחוטי חוץ, אקדושי בדק הבית לא מיחזיק, כדתניא פרק ["שני שעירים"] (יומא סג, ב): שומע אני בר'. משמע דלא איירי הכא אלא בקדשי בדק הבית. וקשיא, דאם כן משני רבא: מפני שנראה כמטיל מום בקדשי בדק הבית – נאי מטיל מום איכא? הא כי כתיב (ויקרא כב) "כל מום לא יהיה בו", בקדשי מזבח כתיב! ועוד, מדקמסיק: דני מילי בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה – אלמא בקדשי מזבח איירי! לכך פירש רבינו יצחק: דבקדשי מזבח איירי, ובזמן הזה אין חייב שוחט חוץ מאחר שאינו ראוי לביאת פתח אהל מועד, מידי דהוה אשלמים ששחטן בחוץ קודם פתיחת דלתות ההיכל, דפטור למאן דאמר פרק "שני שעירים" (שם, א) מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי. ועוד יש לומר: דלעולם בקדשי בדק הבית מיירי, ורבא בא לפרש הטעם בקדשי מזבח, וגזירה קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח, כדאשכחן גבי גיזה ועבודה בפרק "ראשית הגז" (חולין קלה, א) דגזרינן קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח, והאי בר פריך: ונשחטיה מישחט – אקדשי בדק הבית פריך. והוה מצי לשנויי: גזרה משום קדשי מזבח, והתם אסור משום שחוטי חוץ, אלא שפיר קא משני. **עבר** גוי – טעמא דמכניסו תחת כנפי שכינה – דחזיב בכל המצות שהנשים חייבות, דגמרינן "לה" "לה" מאשה (ניטין נמא, ב). **והרועין** בהמה דקה – שלהן, אבל של אחרים לא, דאין אדם חוטא ולא לו, כדאמר בפרק קמא דבבא מציעא (ה, ב) גבי הזהוא רעיא. **הבא** נמי משום מיעוטן – ואידך דמפרש מפני שמכניסו, סבר דלא שייך בעבד מיעוטיה, דאדרבה, הוי ממעט ישראל, שאוכל משלו. **רבי** ירמיה זבן פיתא – ואם תאמר: והלא פת גוים אסורה! ויש לומר: דמיירי במקום שאין פלטר ישראל, כדאמרינן לקמן פרק שני (לה, ב). ועוד יש לומר: דמיירי הכא לצורך עבדו גוי או לצורך בהמתו. אבן בירושלמי גבי האי עובדא: שנייא היא משום חיי נפש – משמע דלצרכו קנאו. והכי גרסינן בירושלמי: ואתה לא לקחת גלוסקא מימיך? אמר ליה: שנייא היא משום חיי נפש. ואם תאמר: והלא פת דבר שאין מתקיים הוא, ואמרינן

וְרָקְבוּ, מָעוֹת וְכֵלִי מַתָּכוֹת יוֹלִיכֵם לַיָּם הַמֶּלַח, וְאֵיזֶהוּ עִיקּוּר? נוֹעֵל דֶּלֶת בְּפָנֶיהָ וְהִיא מֻתָּרָה מֵאֵילֵיהָ: אָמַר אַבָּיֵי: שָׁאנֵי הָתָם, מִשּׁוּם בְּזָיוֹן קָדָשִׁים. - וְנִשְׁחֲטֵיהּ מִישְׁחַט! - אָתוּ מִבְּהוּ לְיִדֵי תַּקָּלָה. - וְלִישְׁוֵיהּ גִּיסְטָרָא! אָמַר אַבָּיֵי, אָמַר קְרָא: "וְנִתַּתָּם אֶת מְזִבְּחֹתָם וגו' לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם". רָבָא אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמַטִּיל מוּם בְּקָדָשִׁים. - נִרְאֶה? מוּם מְעַלְיָא הוּא! - הָנֵי מִילֵי בְּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, דַּחֲזֵי לְהַקְרָבָה, הָשְׁתָּא דְּלָא חֲזֵי לְהַקְרָבָה - לֵית לָן בָּהּ. - וְלֵיחֲזֵי לְאַפּוּקֵי מוּם בְּבַעַל מוּם, דְּאַף עַל גַּב דְּלָא חֲזֵי לְהַקְרָבָה - אָסוּר! - בַּעַל מוּם, נָהֵי דְּלָא חֲזֵי לְגוּפֵיהּ - לִדְמֵי חֲזֵי, לְאַפּוּקֵי הָכָא, דְּלָא לִדְמֵי חֲזֵי וְלָא לְגוּפֵיהּ חֲזֵי. אָמַר רַבִּי יוֹנָה לְרַבֵּי עֵילַאי דְּקָאֵי אַפֵּיתָהָא דְּיָזוֹר, אָמַר לֵיהּ: קָתָנֵי "בְּהֵמָה תֵּיעָקֵר", עֵגֶל מַאי? עֵגֶל דְּיִשְׂרָאֵל לָא קָא מִיבָּעֲיָא לִי, כִּי קָא מִיבָּעֲיָא לִי עֵגֶל גּוֹי, מַאי? אָמַר לֵיהּ: מַאי קָא מִיבָּעֲיָא לָךְ? תַּנְיָא: הַגּוֹיִם וְהָרוֹעִים בְּהֵמָה דַּקָּה - לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא, קָתָנֵי: לוֹקְחִין מֵהֶן בְּהֵמָה עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, עֵגֶל יִשְׂרָאֵל אוֹ דִלְמָא אֲפִילּוּ עֵגֶל גּוֹי? אָמַר לֵיהּ: מִסְתַּבְּרָא עֵגֶל יִשְׂרָאֵל, דְּאִי עֵגֶל גּוֹי, לְמַאי מִיבָּעֵי לֵיהּ? כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אֲפִילּוּ עֵגֶל גּוֹי, מִפְּנֵי שֶׁמַּכְנִיסוֹ תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה. אָמַר רַב אַשִׁי: אִטּוּ בְּהֵמָה מַאי מְכַנְּסִי תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה אִיפָּא? אֶלָּא מִשּׁוּם מְעוּטֵיהוּ, וְהָכָא נַמִּי דְּמִמַּעֲטֵי שָׁרֵי. רַבִּי יַעֲקֹב זְבַן סַנְדָּלָא, רַבִּי יִרְמְיָה זְבַן פִּיתָא. אָמַר לֵיהּ חַד לְחַבְרֵיהּ: יְתֵמָא, עֲבֵד רַבָּךְ הָכִי? אָמַר לֵיהּ אִידָךְ: יְתֵמָא, עֲבֵד רַבָּךְ הָכִי? וְתַרְוַיְיהוּ מִבַּעַל הַבַּיִת זְבוּן, וְכָל חַד וְחַד סָבַר: חַבְרַאי מִמְּנָן זְבוּן, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּלוֹקֵחַ מִן הַגַּת, דְּשָׁקְלִי מִיכְּסָא מִינַּיהּ, אֲבָל בְּלוֹקֵחַ מִבַּעַל הַבַּיִת, דְּלָא שָׁקְלִי מִינַּיהּ מִיכְּסָא כְּלָל - מוּתָּר. אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: אֵילְמָלֵא הָיָה רַבִּי יוֹחָנָן הָא זִימְנָא בְּאַתְרָא דְּקָא שָׁקְלִי מִיכְּסָא, אֲפִילּוּ מִבַּעַל הַבַּיִת הָוֶה אָסַר. - אֶלָּא אֵינְהוּ הֵיכִי זְבוּן? - מִבַּעַל הַבַּיִת שָׁאנוּ קָבוּעַ זְבוּן. **משנה** אֵלּוּ דְּבָרִים אֲסוּרִים לְמִכּוֹר לְגוֹי: אֲצָטְרוּבָּלִין, וּבְנוֹת שׁוּחַ, וּפִטְטָרוֹת, וּלְבוֹנָה, וְתַרְנְגוֹל הַלָּבָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מוּתָּר לְמִכּוֹר לוֹ תַּרְנְגוֹל לָבָן בֵּין הַתַּרְנְגוֹלִין; וּבְזְמַן שֶׁהוּא בְּפָנֵי עַצְמוֹ - קוֹטֵעַ אֶת אֶצְבָּעוֹ וּמוֹכְרוֹ לוֹ, לְפִי שֶׁאֵין מַקְרִיבִים חֵסֶר לַעֲבוֹדָה זָרָה. וּשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים - סָתְמָן מוּתָּר, וּפִירוּשָׁן אָסוּר; רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף דֶּקֶל טַב וְחָצָב וְנַרְקָב - אָסוּר לְמִכּוֹר לְגוֹיִם. **גמרא** מאי נועל דלת – ואין לה מה תאבל, ותמוה. **התם משום בזיון קדשים** – דאי אמרת תיעקר – אינה מתה מהרה, נראה בזיונה לזמן מרובה. **ונשחטיה מישחט** – דאי משום שחוטי חוץ אבדק הבית לא מיחייב, ובדתניא ב"שני שעירים" (יומא סג, ב): שומע אני אפילו קדשי בדק הבית שנקראו קרבן וכו'. לידי תקלה – לאכלה. **ניסטרא** – יחתכנה לשנים; הא ליכא בזיון קדשים – דמתה מהר, ותקלה ליכא – דלא אכלי מינה. **הני מילי** – הוא דהוי מטיל מום גמור, ואסור משום "כל מום לא יהיה בו". **בזמן שבית המקדש קיים** – דקרינא ביה: "תמים יהיה לרצון" (ויקרא כב) להקריב, אבל השתא נראה בעל מום הוא, ולא אסור מדאוריתא. וניחוש **כמטיל מום בבעל מום** – לרבא פריך, דאמר: נראה כמטיל מום, כלומר מדרבנן הוא דאסור; אמאי לא עבר מדאוריתא משום דלא חזי להקרבה? דרי מטיל מום בבעל מום דמעיקרא לא חזי להקרבה, ופליגי ביה תנאי בבכורות (לג, ב) גבי בכור שאחזו דם, ואיכא למאן דאמר אסור להקיז אפילו הוא מת משום "לא יהיה בו מום", והוה ליה למיתני: מפני שמטיל מום בבעל מום, ואמאי תנא "נראה"? **לדמי חזי** – לחללו באדר, ומקריב חלופין, וקרינא ביה: "תמים יהיה לרצון" משום חלופין. **לאפוקי** – השתא כשאין בית המקדש קיים, דשום בהמה לא חזיא לא לגופה ולא לדמי, הלכך נראה בעלמא הוא ולא מיתסר מדאורייתא אלא מדרבנן. **עבד מאי** – לקח שם עבד מאי? לרבי נתן מה יעשה לו, יעקרנו או לא? **הכי נימסן**: **הגוים והרועים בהמה דקה** – הן ישראל והן גוזלים – דרי הן בגוים. **ואין מעלין** – אותן מן הבור אם נפלו לתוכה, אלא יניחם ויזמונו. **ואין מורידין** – אותן לבור להמית אותן בידים, אלמא: עבד גוי אסור להמיתו בידים. **קתני** – לרבנן דפליגי עליה דרבי נתן: לוקחין מהן עבדים ושפחות. **למאי מיבעי ליה** – בלומר, מאי מצוה יש כאן דנשרי ליה? **משום מעוטינהו** – שממעטן הגוים ומדלדלן, שלוקח בהמתם שמשתמשין בהן. **זבן סנדלא** – בירידי של עבודה זרה לקח סנדל מן הגוי. **יתמא** – בלא דעת. **עבד רבך הכי** – לעשות סחורה בשוק של עבודה זרה, דשקלי מיניה מבסא ומדנה. **אילמלא היה רבי יוחנן באתרא** – דשקלי מבסא מבעלי בתים, הוה אסר ליקח אפילו מבעל הבית. והשתא דרבי ירמיה קים ליה דשקלי מבעלי בתים. **שאינו קבוע** – ולא מסוק מוכסי אדעתייהו למיגבי מיניהו, דלא תגר ולאו בעל הבית קבוע. **משנה** **איצטרובלין** ובנות שוח – מפרש בגמרא. **אסור למכור לגוי** – דלצורך עבודה זרה קבעי לה. **מוכר לו תרנגול לבן בין התרנגולים** – לקח גוי מישראל תרנגולים הרבה – מותר למכור ביניהם תרנגול לבן. דסיון דשקל מיניה אחריני, לאו לעבודה זרה קא בעי להו. **פתמן ופירושן** – מפרש בגמרא. דקל **טב חצב ונקלב** – מפרש בגמרא.

גמרא

לעיל (ו, ב): דבר שאין מתקיים אין לוקחין מהם! ויש לומר: דפת דבר חשוב הוא וקפץ עליה זבינא, והוה כדבר המתקיים.

גמרא **תורניתא** – מין ארז, והיא שטה כדאמר בראש השנה (כב, א). **הוסיפו עליהן** – לענין שביעית. **לו שאין לו עיקר** – להתקיים בארץ בימות הגשמים, כגון קישואין ודילועין וכיוצא בהן. **אין לו שביעית** – ומותר לעשות מהן סחורה, ואינו מצווה להפקירן. **פירי דארוא** = גלג"ט. **כפטוטרותיהן שנו** – פטוטרות דמתניתין לאו מין הוא באפי נפשיה, אלא הכי קאמר: אין מוכרין להן כל אלו – איצטרובלין ובנות שוח – בעוקציהן, לפי שתולין אותן בפני עבודה זרה ודרכן לעובדן בכך. **לבונה זכה** – מין לבונה היא. **שלשה מנין** – משקל שלשת מנין, דהא ודאי לסחורה קא מכוין. **אלפני מפקדינן** – על "לפני עור" אנו מצווין שלא ליתן מכשול בדבר האסור לו, וכל הני דאסרינן לזבוני להו משום "לפני עור לא תתן מכשול", דבן נח מוזהר על עבודת זרה. **אלפני דלפני** – כגון הכא, דאדאי ודאי לאו לעבודה זרה קבעי, ומשום דלא ליזדבן איהו לאחריני ומקטרי לא מפקדינן למיסר. **מותר למכור לו** – לגוי תרנגול לבן, כיון דלא אידבר לבן לאו לעבודה זרה קבעי. **אילימא דאמר תרנגול לבן לשמי** – ואמר ליה ישראל: לא מצינא לך אלא בהדי אחרינא. **אפילו בין התרנגולין נמי לא** – דהא גלי דעתיה דלעבודה זרה קבעי ליה, וניחא ליה דליזבון שאר התרנגולין בשביל הלבן. **הכא במאי עסקינן** **דאמר** זה וזה – מתניתין, דלרבי יהודה בפני עצמו לא ולתנא קמא לגמרי אסור – כגון דמעיקרא אדבר לבן ושחור ואדום. הלכך לבן לרבי יהודה בפני עצמו אסור, כיון דמעיקרא אדבר והשתא שקיל לבן ואזיל ליה – מעיקרא נמי איכוין ללבן, והאי דאדבר שחור – איערומי אערים, דידע הוא דאי שאיל לבן לחודיה לא זבין ליה ישראל. ובין התרנגולין מותר, דמינו דשחור לאו לעבודה זרה לבן נמי לאו לעבודה זרה. ורבנן אפילו בין תרנגולין נמי אסור, דהואיל דקתבע לבן. ומיהו תרנגל סתנא, בין לרבי יהודה בין לרבנן מותר למכור לו תרנגול לבן, כרבי זירא. **תניא נמי הכי** – כדתרגיא רב נחמן, דבאומר "זה וזה" פליגי. **אימתי** – תרנגול לבן אסור למכור. **בזמן שאמר** תרנגול זה לבן – מכור לי, והאי "זה" לאו דוקא. **אבל אמר** זה וזה – אינו מותר למכור לו אלא שניהם יחד. אלמא רבי יהודה בדאמר "זה וזה" קאי, ומשום הכי בפני עצמו לא, והואיל ואמר לבן, ומדרבי יהודה נשמע לרבנן. **ואפילו אמר** תרנגול זה לבן – אם היה גוי שערה משתה לבנו, או שיש לו חולה בתוך ביתו. **מותר** – דלסעודתו קבעי ליה משום נוי, ולחולה נמי קבעי ליה משום רפואה. **אינו אסור** – לשאת ולתת עמו אלא אותו היום, משום דמקריב היום לעבודה זרה ואזיל השתא ומודה. **בטווויז** – האי "משתה" דקתני מותר למכור לו תרנגול לבן – לאו במשתה חופת בנו, דהא ודאי לתקרובת עבודה זרה קבעי ליה. אלא במשתה של מריעות שערשין הנערות זה עם זה, וקורין קמפרוויי"א, דלא חשיב כולי האי שיקריבו לעבודה זרה. **תורניתא** – פירש הקונטרס: מין ארז, כדאמרינן בראש השנה (כב, א) בעשרה מיני ארזים: שטה – תורניתא. וקשיא, דבסמוך פריך מהדהא "וכל שאין לו עיקר", ופירש הקונטרס: שאין לו עיקר מתקיים בארץ בימות הגשמים, ואי תורניתא ארז הוא – הא יש לו עיקר מתקיים! ועוד קשיא לפירושו: הרי תבואה דאין לה עיקר בימות הגשמים, ויש לה שביעית! ועוד קשיא: אי תורניתא אילן הוא – תורניתא הוא דלא מבזבנינן, הא שאר אילנות מבזבנינן. והא תנן (עבודה זרה יט, ב): אין מוכרין להם במחובר לקרקע, דהכי דייק לקמן גבי דקל טבו לכך פירש רבינו תם דתרי גווני תורניתא נינהו, והה"א דהכא הוא מין אדמה כעין בבריתא, פירוש: גפרית, שאין לה עיקר שורש בקרקע לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. אבל תבואה יש לה עיקר בימות החמה, ומשום הכי פריך עלה מההיא דשביעית. וכהאי גוונא פריך בשבת פרק "רבי עקיבא" (קז, א) גבי בבריתא. וגם רש"י פירש שם כן, שתורניתא דהכא כעין בבריתא. **בנות** שוח – לכאורה משמע דפירי גרוע הוא, מדהוסיפו עליהם, אבל מעיקרא לא הוו נהגו בהו שביעית. וכן משמע בריש מסכת דמאי (פרק א) דלא נחשדו עליהם עמי הארץ, דתנן: הקלין שבדמאי השיתין והרימין ועוזרדין ובנות שוח. וקשיא, דבפרק קמא דשבועות (יב, ב) אמר גבי מותרות קיץ למזבח בבנות שבע לאדם שאובלין אותם בקנח שעדה, אלמא חשובות נינהו. ובנות שבע הם בנות שוח, כדאיתא בבראשית רבה (פרשה טו): תאנים שאכל אדם הראשון, איכא דקרו להו "בנות שוח" לפי שגרמו שוח לאדם, ואיכא דקרו להו "בנות שבע" שגרמו שבע אבילות לאדם. ובפרק "ארבעה נדרים" (נדרים נג, א) נמי, גבי הנודר מן הבלבלה והיו בה בנות שבע, ואמר: אילו הייתי יודע שבנות שבע בתוכה הייתי אומר תאנים שחורות ולבנות אסורות ובנות שבע מותרות. מכל הני משמע דבנות שבע חשובים! יש לומר: דדוקי בנות שוח פרי חשוב הוא, ומה שלא נחשדו עמי הארץ עליהם – היינו מפני שיש מהם הרבה. והוא מין פרי הגדל ביערות כמו עוחרדין דחשיב בהדייהו בלי כלים שבדמאי, לפי שמצוי להם מן ההפקר לא נחשדו שלא לעשר הגדל סביב גגותיהם וסביב פרדסותיהן, ולא מפני שדוא גרוע. ולגבי שביעית, מעיקרא סבור כיון שאין נגמרים בשנה שנתנטים בה, כדאמרינן (ראש השנה טז, ב): בנות שוח שביעית שלהן שניה לפי שעושות לשלש שנים, הוי סברי דלא שייך למיזל בהו לא בתר חנטה ולא בתר לקיטה, ולבסוף הלכו בו אותר חנטה, ונהגו דין שביעית שלו בשנה שניה של שמטה. אבן קשיא, דהכא קא מפרש תלמודא בנות שוח – תאני חיורתא, וכן בפרק "ביצד מברכין" (ברכות מ, ב). ובפרק "ארבעה נדרים" שהבאתי משמע דאינם לא תאנים שחורות ולא תאנים בלבנות! ויש לומר, דשלשה מיני תאנים הם: שחורות ולבנות הם סתם תאנים, ובנות שוח, ומאותם בנות שוח יש מהם רעות ויש מהם טובות, ובערות מיירי הכא ובמסכת דמאי. ולכך קורא אותם בנות שוח - שתולה הלקלקה במקולקל, אף על פי שמהם לא אכל אדם כי אם מן הטובות, הם אותם בנות שבע דמיירי בהו בשבועות ובנדרים, כי מסתמא אדם הראשון מן הטובות אכל. ורבינו תם היה מפרש דגרס הכא בשביעית: מוכססין בנות שוח, ולא גרס "ובנות שוח", והוא מין בנות שוח ולא בנות שוח ממש, ואותו פרי הוא גרוע, ומביא ראיה מפרק קמא דבכורות (ח, א) דאמרינן התם: הארי והדוב והנמר והברדלס עיבורן שלש שנים וכנגדן באילן בנות שוח, נחש שבע שנים ולאותו רשע לא מצינו חבר, ויש אומרים מוכססין בנות שוח. ופירש רש"י שם שהוא מין בנות שוח ולא בנות שוח ממש. **פירי** דארוא – פירש הקונטרס: גלונין, הוא מאכל חזירים. ורבינו שמואל בן מאיר בשם רש"י פירש: פירות אילן שקורין פין, ויש בו גרעינין ואינו ראוי לאכילה. וניחא, כי גם במסכת ראש השנה (כב, א) פירש רש"י תורניתא – פין, ושם מדבר בגוף הארז וכאן בפירות. והאי דקאמר בבבא בתרא (פ, ב): ארז אינו עושה פירות – דראי אותו ששמו ארז אינו עושה פירות, וזה שמו שטה.

גבון דאמר זה וזה – פירש רש"י: שאמר "תרנגול לבן ושחור לימי". ורבינו יצחק אומר דמיירי בגון שיש ביד הישראל הרבה תרנגולים לבנים ושחורים, וקאמר "זה וזה". והכי משמע בסמוך, דקא אמר: אימתי? בזמן שאמר "תרנגול זה לבן", משמע דקמיבה קאי. ורש"י פירש ד"זה" לאו דוקא.

ויהבו ליה שחור ושקל - נראה דהך בעיא היא אפילו לרבנן דאסרי בין התרנגולים, דאיכא למימר דעד כאן לא אסרי אלא בשיש שם לבנים ושחורים ואמר "זה וזה", ואז יש לחוש דדעתה אלבן, וקונה שחור מפני לבן שעמו, אבל הכא כי יהבי ליה שחור ושקל ליה ואזיל - אינו יודע שיתנו לו לבן. **חצב** קשבא - פירש הקונטרס: והוא מין תמרים. והכי נמי משמע בפרק קמא דמגילה (ז, ב) דקאמר התם: "מלי טסקא דקשבי", וטסקא הוא סל שמשימין בו תמרים, דדאמרינן ברישׁ "הזורק" (ניטין עח, א): טסקא דאבלה ביה תמרים. וקשבא נמי משמע בפרק "הבונס" (בבא קמא נח, ב) שהוא דקל, גבי דהוה דקץ קשבא מחבריה, אמר ריש גלותא: לדידי חזי לי ותלת תאלתא בקינא הוו קיימי, ותאלי הם דקלים בתמרים, כדמשמע בפרק "המזהר את הבית" (בבא בתרא סט, ב). וקשיא: אמאי נקט "דקל טב" בין דדקלי בולחו אסירי? לכך נראה לפרש דתרי מיני קשבא נינהו, האחד נושא תמרים, ומיניה מיירי בכל הני שהבאתי, אבל האי דהכא הוא מין עשב שבו חיתים יהושע לישראל את הארץ. וכן משמע בפרק "חזקת הבתים" (שם נו, א) שמעמידין אותו על המצרים. דאמרינן: אין שם לא מיצר ולא חצב מאי? ובערוך (ערך חצב ד) פירש כל חצבא דהכא שהוא יערת הדבש קנה ברבי בוצר ברבי; ויש דשאר דברים שמעתא כתב רבי ברוך ברבי; ויש דשאר דברים פירושן אסור, אם כן אסור לעולם למכור לכומר גוי לבונה, דהוי כמו פירושן, דדבר ברור הוא דלתקרובת בעי ליה, ועובר משום "לפני עור". וגם אסור למכור שעה לשום גוי ביום איד ההוא, אבל ודאי בשאר ימים מותר. וכן אותם כלי עבודה זרה שישראל קונה לאחר שפגמו הגוי ובטלו, מכל מקום אסור למכרו לגוי כמו שהוא עד שיהא ניתך כולו, דבשביל פגימה אחת אינו מניח לתת בו עין לקלס לעבודה זרה. והכי נמי ספרים פסולים הראויים לתיפלה בבית עבודה זרה אסור למכור להם לכומרים, דעובר משום "לפני עור". ואף לגוי שאינו כומר אסור, דבודאי יתנון או ימכרנו לכומר. **מקום** שנהגו שלא למכור אין מוכרין – פירוש: משום חשש רביעה, ועבר בהמה ובין לית ליה בהמה, אלמא משמע דאפילו אית ליה לגוי בהמה אחרינתא אסור. וקשה לדרב רבינו אלחנן: מאי שנא מדלעיל (ו, א) גבי תקרובת, דאי אית ליה לדידיה בהמה שרי ללישנא ד"לפני עור", והכא קיימינן לאותו לישנא כדפרי' לעיל? ותירץ רבי יהודה: דשאני רביעה, שהוא מתאוה לבעל בהמה ובהמה. ואם תאמר: במקום שנהגו שלא למכור נמי נימא לשחיטה זבנה, בדקאמרינן בגמרא גבי רב הונא דזבין פרה לגוי משום דאימר לשחיטה זבנה! ויש לומר: דסתם בהמה דקה לגדל היא עומדת, כעז לחלבה ורחל לגיזתה. **שלמין** ושבורין – פירוש: דגזרינן שבורין אטו שלימין. ותימה: מאי שנא מפרה דתלינן באימר לשחיטה זבנה, ובשבורין ודאי לשחיטה זבנה? ויש לומר: דשבורין, כי חזו להו עלמא בבית הגוי סברי דשלמין נמכרו ובבית הגוי נשתברו, וכי זבין לאו לשחיטה זבין. אבל פרה – אפילו לאחר ימים רבים כי חזו להּ עלמא בביתיה דגוי אמר לשחיטה זבנה, לפי שאינה ראויה למלאכה כל כך. אבל אין לפרש דאינה ראויה למלאכה כלל, דהא אמרינן בגמרא (עבודה זרה טו, א): ישראל ששכר פרה מכהן, משמע דפרה בת מלאכה היא. וכן (שם עמוד ב): לא ישכור לו פרה לחורשת בשביעית, אלמא בת מלאכה היא. רבינו שמואל בן מאיר: **ובן** בתירא מתיר בסוס – פירש הקונטרס: משום דלרביעה בעי ליה, כיון שאין מלאכתו אלא ברביעה ואין ברביעה חיוב חטאת אלא שבות. ולא דק, דודאי במיחד לרביעה אדם אמר בפרק "המצניע" (שבת צד, א) דאפילו רבנן מודו דליכא חיוב חטאת אם עצמו, ולא פליגי אלא בסוס המיוחד לעופות. ואם תאמר: מנא לן דתם דטעמייהו דרבנן דאסרי הכא היינו משום דסכירא להו דאין חי כזה דעופות נושא את עצמו? ולמאי דטעמייהו דרבי דגזר משום תורת כלי זיין? יש לומר: דמדכיילו ליה עם שאר בהמה גסה, דטעמייהו ממה שיש איסור בשעת מכר משום שאלה שכירות ונטיעה, אלמא שמע מינה בסוס נמי היינו טעמייהו. **אמר** רב במקום שאסרו לייחד אסרו למכור כו' – פירוש: דטעמא דשרו רבנן במקום שנהגו למכור היינו משום דלא חשיבי על הרביעה, והוא הדין לייחד, אלמא תלי רב טעמא דמכר בחשד דרביעה. וקשה לרבינו יצחק: אמאי לא פריך ליה ממתניתין דלקמן (טז, ב) בשמעתין: מקום שנהגו למכור בהמה דקה לכותים מוכרין ובמקום שנהגו שלא למכור אסור, והתם ליכא חשד דרביעה כדפריך לקמן, דאין כותים חשודים על הרביעה? וצריך עיון. ולמאי דהדר ביה הכי ניחא.

רשמעה

1 **לָא סְתָמָן צְרִיכָא לְמֵימַר דְּמְזַבְּנִינַן, וְלָא פֵּירוּשָׁן צְרִיכָא**
2 **לְמֵימַר דְּלָא מְזַבְּנִינַן! אֶלָּא סְתָמָן - דְּקָאָמַר חִיטֵּי, פֵּירוּשָׁן**
3 **- דְּקָאָמַר חִוָּרְתָא; מִכְּלָל דְּתַרְגּוֹלֵי אֲפִילּוּ סְתָמָן נַמִּי לָא!**
4 **אָמְרִי: לְעוֹלָם סְתָמָן - דְּקָאָמַר חִטֵּי חִוָּרְתָא, פֵּירוּשָׁן**
5 **- דְּקָאָמַר לַעֲבוֹדָה זָרָה; וּפֵירוּשָׁן אֲצְטְרִיכָא לֵיהּ, סָלְקָא**
6 **דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: הָאי גַּבְרָא לְאוֹ לְעֲבוֹדָה זָרָה קָא בָּעֵי, אֶלָּא**
7 **מַיְכַּר הוּא דַּאֲבִיק בַּעֲבוֹדָה זָרָה, וְסָבַר: כִּי הֵיכִי דְּהָהוּא**
8 **גַּבְרָא אֲבִיק בֵּיהּ כּוּפֵּי עֲלָמָא נַמִּי אֲבִיקוּ, אֵימָא הָכִי כִּי**
9 **הֵיכִי דְּלִיתְבוּ לִי, קָא מְשַׁמַּע לָן. בָּעֵי רַב אַשִׁי: "תַּרְנְגוֹל**
10 **לָבָן קְטוּעַ לְמִי", מַהוּ לִמְכּוֹר לוֹ תַּרְנְגוֹל לָבָן שֶׁלָּהֶם?**
11 **מִי אָמְרִינַן: מִדְּקָאָמַר "קְטוּעַ" לָא לַעֲבוֹדָה זָרָה קָבָעֵי,**
12 **אוֹ דִּלְמָא אֵיעָרוּמֵי קָא מַעֲרִים? אִם תֵּימְצִי לוֹמַר "הָאי**
13 **אֵיעָרוּמֵי הוּא דְּקָא מַעֲרִים, "תַּרְנְגוֹל לָבָן לְמִי, תַּרְנְגוֹל**
14 **לָבָן לְמִי", וַיהְבוּ לֵיהּ שָׁחוֹר וּשְׁקַל, וַיהְבוּ לֵיהּ אָדוֹם**
15 **וּשְׁקַל, מַהוּ לִמְכּוֹר לוֹ לָבָן? מִי אָמְרִינַן: פַּיְּוס הַיְתָה בוֹ שָׁחוֹר**
16 **וּשְׁקַל, אָדוֹם וּשְׁקַל - לָאו לַעֲבוֹדָה זָרָה קָא בָּעֵי, אוֹ**
17 **דִּלְמָא אֵיעָרוּמֵי קָא מַעֲרִים? תִּיקוּ. "רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר:**
18 **אַף דֶּקֶל" וכו'. אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לַאֲבִימִי: גְּמִירִי,**
19 **לַעֲבוֹדָה זָרָה דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ אַרְבַּע מְאָה פִּרְקֵי הֲוָיִין,**
20 **וְאָנָן חֲמִשָּׁה תָּנֵן, וְלָא יָדְעִינַן מַאי קָאָמְרִינַן. - וּמַאי קַשְׁיָא?**
21 **- דְּקָתָנֵי, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף דֶּקֶל טַב, חָצָב וְנָקְלָם -**
22 **אֶסּוּר לְמִכּוֹר לְגוֹיִם; דֶּקֶל טַב הוּא דְּלָא מְזַבְּנִינַן, הָא דֶּקֶל**
23 **בִּישׁ מְזַבְּנִינַן; וְהָתָנַן: אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּמִחְבּוֹר לְקַרְקַע!**
24 **אֲמַר לֵיהּ: מַאי "דֶּקֶל טַב"? פֵּירוֹת דֶּקֶל טַב. וְכֵן אָמַר**
25 **רַב הוּנָא: פֵּירוֹת דֶּקֶל טַב. "חָצָב" - קַשְׁבָּא. "נְקְלָם"**
26 **- כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי חֲמָא בַּר יוֹסֵף: קוֹרַיְיטֵי.**
27 **אֲמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב דִּימִי: תָּנֵן "נְקְלָם" וְלָא יָדְעִינַן מַהוּ,**
28 **וְאַתְּ אָמַרְתְּ "קוֹרַיְיטֵי" וְלָא יָדְעִינַן, מַאי אִהֲנַיְית לָן? אֲמַר**
29 **לֵיהּ: אַהֲנַאי לְכוּ, דִּכְי אָזְלְתְּ תֵּתֵם אָמַרְתְּ לְהוּ "נְקְלָם"**
30 **וְלָא יָדְעַ, אָמַרְתְּ לְהוּ "קוֹרַיְיטֵי" - וְיָדְעִי, וְקָא מַחֲווּ לָךְ.**
31 **משנה** מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְמֹכֶר בְּהֵמָה דַּקָּה לְגוֹיִם - מוֹכְרִין,
32 מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְמֹכֶר - אֵין מוֹכְרִין. וּבְכָל מָקוֹם
33 אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֵמָה גַּסָּה, עֲגָלִים וְסַיָּיחִים, שֶׁלְּמִין
34 וּשְׁבוּרִין; רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בִּשְׁבוּרָה, וְכֵן בְּחִיָּרָא מַתִּיר
35 בְּסוּס. **גמרא** לְמֵימְרָא, דְּאִיסּוּרָא לֵיקָא, מִנְהָגָא הוּא
36 דְּאִיקָּא, הֵיכָא דְּנָהֲגוּ אִיסּוּר - נָהוּג, הֵיכָא דְּנָהֲגוּ הֶיתֵּר -
37 נָהוּג; וּרְמִינְהִי: אֵין מַעֲמִידִין בְּהֵמָה בְּפִנְדָּקָאוֹת שֶׁל גּוֹיִם,
38 מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּדִין עַל הָרְבִיעָה! אָמַר רַב: מָקוֹם שֶׁהֶתִּירוּ
39 לְמֹכּוֹר הֶתִּירוּ לְיַיחֵד, מָקוֹם שֶׁאָסְרוּ לְיַיחֵד אָסְרוּ לְמֹכּוֹר.

1 לאו **סתמא צריכא** למימר דמזבנינן - דלא תניגן אלא תרנגול לבן, אבל חיטי חוורתי
2 מוהר. **אפילו** סתמן נמי לא - וקשיא לרבי זירא דאמר: "תרנגול למי" - מוהר למכור לו
3 תרנגול לבן. **פלוגתא** דרבי אמינא האי גברא לאו לעבודה זרה קבעי - דהא אין דרך חיטין
4 להקריב לעבודה זרה. **אלא** מיכך אביק ביה - קשור, ואילו קונין מידו שום חפץ לצורך
5 עבודה זרה היה נותנה בזול מתוך שהוא אדוק
6 לעבודה זרה, וסבור: כי היכי דאביקנא בה
7 ויהיבנה לכו למידי דאית ליה בזול לצורך עבודה
8 זרה - כולי עלמא נמי אדוקין בה, סבר: אימא
9 לעבודה זרה קבעינא ויהבו לי בזול. ומיהו אין
10 לבו לעבודה זרה, ולישתרי, קא משמע לן. **קטוע**
11 – רגל. **איעירומי אעירים** – דידע הוא שאין קטוע
12 מצוי ומכרו לו שלם, אלא להוציא מלבם, שלא
13 יבינו שלצורך עבודה זרה הוציא תובע קטוע.
14 ויהבו ליה שחור ושקל - כלומר, שמסומכרין לו
15 שחור לבדו – שקיל ליה, ואליבא דרבי יהודה
16 מיבעיא ליה הכי ולא לרבנן, דרבנן אפילו בין
17 התרנגולים אסרי. דקל **טב** ודקל **ביש** – שני מיני
18 דקלים הם. **אין** מוכרין לכותים לקרקע –
19 כדמפרש לקמן (כ, א) משום דרביעי "לא תתנם"
20 – לא תתן להם חניה בקרקע. **קשבא** = מין
21 תמרים, כמו (מגילה ז, ב): "מלא טסקא דקשבי".
22 ואית דאמרי: היינו חצובה שבו תיחם יהושע את
23 הארץ (בבא בתרא נו, א), ועשב נאה הוא.
24 קוריי"טי = מין פירות. ויש אומרים: עפרורית
25 קרטי לבונה. ואינו נראה, דאם כן אמאי לא
26 ידעי. **דכי אולת להתם** – לארץ ישראל.
27 **משנה** מקום שנהגו למכור בהמה דקה – כגון
28 מקום שלא נחשדו על הרביעה. והכי מפרש לה
29 בגמרא. "ואל ישנה אדם מפני המחלוקת" לא
30 גרס לה הכא, אלא בפסחים (נ, ב) גרס לה. **ובכל**
31 **מקום** אין מוכרין להן **בהמה גסה** – מפני
32 שמיוחדת למלאכה, ועושה בהמתו מלאכה
33 בשבת. **עגלים וסייחים שלמים ושבורים** – ואפילו
34 שבורים שאינן ראוין למלאכה גזרו בהו רבנן,
35 דלמא אתי לאחלופי ואתי למזבן להו גדולים
36 ושלמים דראוין למלאכה, ואיכא למיחש להו
37 לשאלה ולשכירות ולנסיוני בדמפרש טעמא
38 בגמרא. **מתיר בשבורה** – מפרש טעמא בגמרא.
39 **מתיר בסוס** – שאין מלאכתו אלא לרכיבה,
40 ורכיבה שבות היא ולאו מלאכה, משום דחד
41 נושא את עצמו, לא איכפת לן אי אתי לתשאולו
42 ולהשכירו. **גמרא** **מפני שחשודין על הרביעה**
43 – ואיבא משום "לפני עור לא תתן מכשול",
44 דבני נח נצטוו על הרביעה, דתניא (בראשית ב):
45 "והיו לבשר אחד", יצאו בהמה וחיה שאין
46 נעשין בשר אחד (סנהדרין נח, א). **אמר רב**
47 **במקום שהתירו למכור כו'** – כלומר, יחוד נמי
48 במנהגא תליא מילתא, ו"מקום שנהגו למכור"
49 דקתני משנתינו – כגון במקום שאין חשודין על
50 הרביעה, לפיכך התירו לייחד. **ומקום שאסרו**
51 **לייחד** – כדקתני: אין מעמידין – מיירי במקום
52 שחשודין על הרביעה, שמנהגם בכך, ולפיכך
53 אסורין למכור, והכל הולך אחר המנהג. ולא
54 קשיא הא דלא קאמר נמי כי האי לישנא: "מקום
55 שאסרו למכור אסור לייחד" כי היכי דקאמר
56 "מקום שהתירו למכור התירו לייחד", משום ד"התירו למכור" דקתני קא מהדר אמתניתין
57 דקתני: מקום שנהגו למכור מוכרין, דתנא דידן לא אידי אלא במכירה. ו"מקום שאסרו
58 לייחד" – דקמהדר אההיא ד"אין מעמידין" דמירי באיסור יחוד.

ורבי

ורבי אלעזר אומר אף במקום שאמרו לייחד – כדקתני בהוהא ד"אין מעמידין" התירו למכור. דייחוד בכל מקום אסור משום מכשול דרביעה, ולא במנהגא תליא מילתא, אבל במכירה ליכא למיחש לרביעה, דגוי חס על בהמתו מלרביעה מאחר שקנאה כדי שלא תעקר, שנעשית עקורה ברביעה, הלכך במנהגא תליא מילתא, היכא דאחמור שריר. ולגבי מזבני אחמור, והיכא דלא אחמור שרי. ולגבי העמדת בהמה בפונדקאות של גוים, שהבהמה של ישראל היא – אין הגוי חס עליה מלרביעה, וקא עבר א"לפני עור לא תתן מכשול", ואהכי אסור. **ואף רב הדר ביה** – וסכרי כרבי אלעזר. **נהי דלרביעה לא חיישינן** – דגוי חס על בהמתו שלא תעקר. **ביון דזבנה קנייה** – ואינה של ישראל, ומשום "לפני עור לא תתן מכשול" לא קעבר, דבני נח לא נצטוו על השביתה. אבל גבי רביעה ליכא למימר הכי, משום דההם קעבר א"לפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט) לפי שבני נח נצטוו על הרביעה, אבל על השבת לא נצטוו בני נוח, ומה שאסור לישראל לומר לגוי "עשה לי כך" זהו משום "ממצוא חפצך ודבר דבר" (ישעיהו נח) דבור אסור. **נזדמן משום שאלה** – אי שרינן לזבוני בהמה גסה ולא חיישינן למאי דעבדה מלאכה בשבת, אתי הוא לאושלוי בהמתו לגוי, ועביד בה מלאכה בשבת, וקא עבר בלאו דכתיב (דברים ה): "לא תעשה כל מלאכה וגו' וכל בהמתך", דהשתא בהמת ישראל היא ומצוותה הוא על שביתתה. **שאלה קנייה** – לימי שאלתה, דכיון דחזיב באונסין הרי היא שלו. **נסיוני** – מנסה לה אי אזלא שפיר כשהיא טעונה. **ואולא מחמתיה** – מחמת קולו שהיא מכרת והולכת. **מחמר** – לא שייך למימר אלא בבהמה הטעונה משאוי, ופעמים שנותן עליה משא לנסותה אם הולכת יפה, והוה ליה מחמר בשבת, ואיכא למאן דאמר בפרק בתרא במסכת שבת (קנד, א) דחזיב חטאת, והתם פלוגתא. **אף במקום** – הכי קתני במתניתין: אין משכירין להן בתים בארץ ישראל, אבל בחוץ לארץ משכירין, ואף במקום שאמרו להשכיר – לא לבית דירה אמרו שידור בו הגוי, אלא לבית העצים לבית האוצרות, מפני שמכניס לתוכה עבודה זרה. **ואי שביורות קנייא** – מאי איכפת ליה לישראל אם עייל לה גוי עבודה זרה? בדידיה קא מעייל! **יאכילנה כרשיני תרומה** – אף על פי שמזונותיה עליו אינו נזקן אם האכילה תרומת כהן, לפי שתרומה ממון שאין לה תובעים היא, שהרי נותנה לכל כהן שירצה, ואם רצה היה יכול ליתנה לכהן זה שהשכיר לו פרתו, ואותו כהן מסתמא ניחא ליה ומחיל אם האכילה הרבה כרשיני תרומה, דמה לו להקפיד? והלא אינה מיוחדת לו. לפיכך, מתוך שידוע שנותן לבהמתו מאותן כרשיניו הרבה בעין יפה יותר משאילו היו שלו – ניחא ליה, ואינו גזלן, אי נמי, שנפלו לו מבית אבי אמו כהן. **לא יאכילנה כרשיני תרומה** – על ידי סרסור ישראל, והמוכר נמי ישראל. **ועוד דלא מנלי מומא** – כיון דהוא למכרה לקהה אינו רוצה שיודע בה מום שבה, הלכך לא מושלי ולא מוגרי. **אימור לשחיטה זבנה** – ותלינן לקולא. ומתניתין בבהמה טמאה אפילו בסתמא, אי נמי בטהורה ובמפרש ליה נוי דלקיומיה קאי.

ומנא

ושמעה לקליה ואולא מהמתיה – ואם תאמר: למה לי טעמא דמחמר? תיפוק ליה משום שביתת בהמתו לחודי? ואומר רבינו יצחק: דמשום שביתת בהמתו לחוד לא הוי אסרינן מכירתה, דלית ביה איסורי כי אם לפי שעה משום נסיוני. ודוקא שאלה או שכירות אסרינן משום שביתת בהמתו, משום דעושה כל השבת, אבל משום נסיוני, דאין בו איסור אלא לפי שעה – לא אסרינן אי לאו טעמא דמחמר דחמיר טפי. **ישראל** ששכר פרה מכהן יאכילנה כרשיני תרומה – נראה לרבינו יצחק דמיירי באין מזונותיה על ישראל אלא על כהן, מדלא קתני: "אף על פי שמזונותיה עליו", כדקתני בסיפא. ועוד, דאם היו על ישראל, אדדייק מסיפא דשכירות יש לה קניא – לידוק מרישא. וניחא נמי שיכול להאכילה כרשיני תרומה, כיון שמזונותיה על הבהן ואין כאן חשש. **והשתא** דאמרת שכירות לא קניא – הכא מסקינן דשכירות לא קניא. דבפרק "החודב" (בבא מציעא נג, ב) מפיק דשכירות יש לה אונאה, מדכתיב: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך" ולא כתיב: "וכי תמכרו ממכר לעולם", אלמא "ממכר" קרינן ליה! ויש לומר: דמאי ד"ממכר" קרינא ליה לפי שעה – היינו דוקא לגבי אונאה, דכתיב "ממכר" מיותר, מידו בשאר מקומות אמרינן דשכירות הוא דלא קניא.

שרא ליה למיזבן אידא דספסירא – תימה: אמאי לא אסרינן משום דכשיראוה בבית הגוי יסברו שהבעלים עצמן מברוה לו, ואתי למישרי בבעלים, מידי דהוה אשבורה לרבנן בפרק דפרידיית במתניתין? ויש לומר: דספסירא קלא אית ליה. והרב רבינו שמעיה פירש דהוה גזרה לגזרה, גזרה ספסירא אטו בעל הבית, ובעל הבית גופיה אינו אסור אלא גזרה משום שאלה שכירות ונסיוני.

אימור לשחיטה זבנה – פירש הקונטרס: ומתניתין דקתני "אין מוכרין", מיירי או בבהמה טמאה ואפילו בסתמא, או אפילו בטהורה ובמפרש ליה גוי דלקיומיה קא בעי ליה. ורבינו שמואל בן מאיר פירש בשם רש"י דהכא דוקא פרה, שאין רגילין לעשות בה מלאכה, אבל שוורים שרובן למלאכה אין מוכרין. ועוד, דמתניתין דקתני נזדמן לו, נתי דהשתא לאו בני מלאכה ניתנו מכל מקום לכשיגדלו יהיו בני מלאכה. וקשיא לרבינו תם על פירוש זה, דאדרבה, בכל דתלמוד משמע דפרות יותר זן בנות חרישה, כדאמרינן בסמוך דפרה החורשת בשביעית, ובפרק קמא דפסחים (יד, א): "שתי פרות היו חורשות בהר המשחה", ובן (בבא מציעא פ, א): "השוכר פרה לחרוש בהר", "השואל פרה", כי השוורים היו נוגחים, כדאמרינן (בבא קמא מו, א): "שור שנגח". ואף על גב דאמרינן: שוורים רובא לרדיא זבני, בפרק "המוכר פירות" (בבא בתרא עב, ב), מכל מקום אינם ראוים למלאכה כמו פרות. לכך נראה לרבינו תם, דבין פרות בין שוורים אמר דלשחיטה זבנינהו, ומתניתין דקתני בהמה גסה – היינו בהמה טמאה, כפירוש הקונטרס, ועגלים נקט דוקא, דלמלאכה קבעי להו, דאילו לשחיטה לא היה טורח לקנותם ולגדלם, ופסיחים נמי לרבותא נקט, דאף על גב דהשתא לא חזו למלאכה אסור למכרם. וקשה על פירוש רבינו תם, דלקמן (טז, א) כי בעי שור של פסח מהו, משמע: הא שאר שוורים בסיפרא, אי משום נסיוני – הא לא ידעה לקליה דאולא מהמתיה, אי משום שאלה ושכירות – כיון דלא מנלי מומא – הנוגח זבין ההיא פרה לגוי, ועוד, משום דלא ניגלי ביה מומא. רב מוישל ולא מונגר, ועוד, אמר ליה: אימור לשחיטה זבנה. רב אחא בריה דרבא מתיר בסוס לפי שעושה בו מלאכה שאין בה איסור דאורייתא. ומטעם האוכף אין לאסור, דהאוכף בטל לגבי האדם הרוכב עליו. אבל מאותם שסיים שדם מיוחדין למשוך בקרון, וגם לפעמים שהגוי מפרש שקונהו לשבוע של מלאכת חרישה ומשיכת קרון, קשיא! ויש לומר: דלפי מסקנת התלמוד דשרי למזבן אידא דספסירא, ומפרש טעמא משום דלא ידעה ליה לקליה – ניחא, דגם בהמות שלנו אינן מכירות בקולנו, וליכא למיחש לנסיוני. גם אין רגילות להשאילם ולהשכירם. מידוע, מאותם שרגילים לשכור לגוים קשיא! ויש לומר: דודאי הא דאסור למכור בהמה טמאה – היינו דוקא בימיהם שהיו הרבה יהודים ביחד, ואם היה לו לאדם בהמה שאינו צריך לה היה מוכרה לחבירו ולא היה מפסידה, אבל עתה – מה יעשה שלא ימצא למכור, יפסידנה? ולכך נתנו הגאונים שבגולה היתר בדבר. וכהאי גוונא איכא לקמן, דרפיק: אפילו חיטי ושערי נמי לא נדבך! ומשני: אי אפשר. הכא נמי, אבל כיון דאי אפשר יעשה שלא ימצא למכור, יפסידנה? ולכך נתנו הגאונים שבגולה היתר בדבר. וכהאי גוונא איכא לקמן, דרפיק: אפילו חיטי ושערי נמי לא נדבך! ומשני: אי אפשר. הכא נמי, אבל כיון דאי אפשר שרי, ופסק רבינו ברוך, דלפי זה אין להתיר אלא בשקונהו הסוס לצורך עצמו ונמלך עליו למכרו, דאם לא ימכרנו יפסיד, אבל לוקח סוסים למכרם בדי להרויח – אסור, דלא יקחם ולא יפסיד בהם.

מי דמי התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית – פירש הקונטרס: הלכך ליכא למיגזר משום שכירות ושאלה ונסיוני, ואי משום "לפני עור לא תתן מכשול" תלינן בשהיטה. אבל גבי גוי לענין שבת – אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת, ואיכא למיגזר משום הני. עד כאן לשון הקונטרס. וקשיא, דאם כן מאי קפריך: והרי שדהו? הא לא שייך בה שאלה ונסיוני! ועוד, דהא לא אסרינן מכירת שדה לגוי מהאי טעמא כי היכא דאסרינן בהמה גסה! לכך נראה לפרש: התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית, פירוש: לפי שאין האיסור תלוי בגוף הבהמה אלא בגוף הקרקע, ואפילו השאיל פרתו לגוי לחרוש בה בשביעית אין שום איסור שביעית על הבהמה, דאין כאן גנאי, ויש להתיר למכור לישראל חשוד מטעם תלייה, דאימור לשחיטה זבנה. אבל גבי שבת, שהאיסור תלוי בגוף הבהמה ואיכא איסור לבעלים אם יחרוש בו הגוי – לפיכך אין להתיר למכרה מטעם תלייה לשחיטה. ופריך: והרי שדהו, דאדם מצווה על שביתת שדהו, וכשהוא ביד ישראל אחר יש בו איסור דאורייתא אם זרע בו הישראל, ותלינן להיתרא! **והרי** כלים בר' – תימה: הקראי לה מאי קראי להו? וכי לא היה יודע דשאני כלים משום שלא היה במה לתלות, וכל מה שהתרנו אינו אלא מטעם תלייית שהיטה והוביריה! ושמא יש לומר דהוה סלקא דעתיה דמקשה דהכא נמי יש צד לתלות שלצורך שנה אחרת הוא קונה, ואפילו הכי אסור.

והמזרה – פירש הקונטרס שהוא רחת שהופכין בה התבואה, וקורין אותה פל"א. וקשיא, דהא כתיב (ישעיה ל): "ברוחת ובמזרה", אלמא תרי מילי ניתהו! לכך פירש רבינו יצחק דהוא כלי אחד של מחרישה.

והדקר – פירש הקונטרס: הוא מרא שקורין פשוירי"ר. וקשיא לרבינו יצחק, דהא אמרינן (ביצה ז, ב): והוא שיש לו דקר נערץ, ואין דרך (מרא) להניחו נערץ בקרקע! לכך נראה לו שהוא כלי המחרישה שקורין קולטר"א, ודרכו להיות נערץ בקרקע.

רבה זבין חמרא לישראל החשוד למכור לגוי – ומפרש טעמיה, דאיכא למיתלי דלישראל מזבין ליה. וקשיא, דהא רבה גופיה דחי לעיל מעמא דרב הונא דתלייית שהיטה, דפריך: מי דמי? ויש לומר: דלבתר דשמע מיניה קבלה איהו. עוד יש לומר, דלא דמי, דלעיל ליכא למיתלי כל כך בשהיטה, דרובא לדרויא זבני, דלספרים דגרסי לעיל "רבא" והכא "רבה" ניחא.

לגוי מזבין ליה לישראל לא מזבין ר' – ובמסקנא מסקינן דאסור למזבן לישראל חשוד. ואם תאמר: מאי שנא מ"לפני דלפני" דלעיל (יד, א)? ויש לומר: דהתם מיירי בגוי, שאינו מוהרר על "לפני עור", לפיכך אין אנו חוששין אם הגוי ימכור לחבירו. אבל הכא דמיירי בישראל החשוד – אנו מוהרין שלא יבא שום ישראל לידי הקלה על ידינו. הרב רבינו אלחנן. ועוד, דחד "לפני" הוא – **ורהיט** בתרייתא – אף על גב דלעיל הלינן: אימור דלשחיטה זבנה – הכא לא תלינן דלישראל מזבן לה, שכך ימכור לזה כמו לזה.

לפרסאי

דאמרי: פרסא בחלא, ולא אדרביה. אמר רב דימי בר אבא: בדרך שאסור למכור לגוי, **אסור למכור ללקטים ישראל. היכי דמי? אי דחשיד דקטיל - פשיטא, היינו גוי! ואי דלא קטיל, אמאי לא? - לעולם דלא קטיל, והכא במאי עסקינן - במשמוטא, דזימנין דעבדי לאצולי נפשיה. תנו רבנן: אין מוכרין להן תריסין, ויש אומרים: מוכרין להן תריסין. מאי טעמא? אילימא משום דמגנו עלייהו, אי הכי אפילו חיטי ושערי נמי לא! אמר רב:**

ומנא תימרא – דהיכא דאיכא למיתלי במכירה ד"לפני עור" תלינן לקולא? דתנן בר'. **לא ימכור לו פרה החרושת בשביעית** – ישראל החשוד על השביעית, לא ימכור לו חבירו פרה המלומדת לחרוש, משום "לפני עור" וגו'. **אין אדם מצווה על שביעית בהמתו בשביעית** – הלכך ליכא למיגזר משום שאלה ושכירות ונסיוני, ואי משום "לפני עור לא תתן מכשול" תלינן בשהיטה. אבל גבי גוי, דאיכא למיגזר משום שבת – אדם מצווה על שביעית בהמתו בשבת, ואיכא למיגזר משום של הני. **אדם מצווה על שביעית שדהו** – "שנת שבתון יהיה לארץ". **דאיכא יבמור** – לו לישראל החשוד על השביעית. **שדה** ניר – חרושה, דסתמא לזריעה קיימא, ועבר א"לפני עור". **להוביריה** – לעשותה שדה בור, שלא יזרענה. **המחרישה וכל כליה** – דסתמייהו לעבודת קרקע. **והשתא לאו משום שתא דלקמיה הבא קא זבין להו, שהרי כל שעה הן מצויין. המזרה** = פל"א, שבו זורה את הגורן לרוח להעביר הקש, וכשאין גורן עורך בה את הקרקע. **והדקר** = מרא, פישור"א. **דאיכא למיתלי** – כגון בהמה ושדה ניר, דשדה אדם קופץ לקנותו משום דאינו מצוי לו כל שעה לקנות, ומשום שתא דלקמן קא זבין להו. **דליכא למיתלי** – כגון כלים הללו. **חמרא** – ליכא למיתלי בשחיטה. **לישראל לא מזבן ליה** – בתמיה. הלכך תלינן בישראל. **בחמות** – זכרים אצל גוים זכרים, דרבעי להו. **נקבות** – אצל גויות נקבות, כדמפרש בפרק שני (עבודה זרה כב, ב) דגוים מצוין אצל נשי חבריהן, וזימנין דלא משכח להו ורבע להבהמה דישראל. **ואין צריך לומר זכרים אצל נקבות** – לפי שגויה נרבעת לזכר. **ואין מוסרין בהמה לרועה גוי** – משום רביעה. **ואין מתייחדין עמהם** – שחשוד על שפיכות דמים. **ואין מוסרין להם תינוק** – דמשכי ליה למינות. ועוד, משום משכב זכור, וזכ מוהדרין עליו דכתיב (בראשית ב): "ודבק באשתו" – ולא בזכור. **אלמא לא חשידי** – כותים ארביעה, ואפילו הכי קתני בברייתא קמייתא דבהמה דקה תליא במנהגא – דא בהמה גסה אסור לזבויי להו, אלמא משום דהדר מזבין ליה לגוי חיישינן! **אין מוכרין להן** – לגוים. **לא זיין** – סייף ורומח. **כלי זיין** – בית יד לרומח ונדן לסייף. **סדן** – לשום בו רגלי איש. **ובלשון אשכנז** שטו"ק, בלעז צינפ"י. **בבלים** = בווי"ש בלעז. **שלשלאות** – פרוי"ש. וכל הנך משום דלא ליזקו בהו ישראל. **מאי טעמא** – אבותיו קאי. **אי נימא משום** – דכותים אשפיכות דמים חשידי, **והא אברית** – לעיל: מתייחדין עמהם, אלמא לא חשידי. **לא עביד תשובה** – לחזור בו, ולחוש לדברי חכמים שאסרוהו למכור לגוי. **עביד תשובה** – רצייה, ולא מזבין ליה לגוי. **רהיט** – רבה. **בתריה** – דההוא ישראל, למיהדר ולמיזבן חמרא מיניה. **בחלא** = בין החולות, מקום קשה להילוך, **ולא אדרביה** = לא השיגו, ודומה לו בפלגש בגבעה (שופטים כ): "בתרו את בנימין הרדיפוהו, מנוחה הדריכוהו", בעריכה מקום מנוחתם השיגום השבטים לבני בנימין. **הכי גרסינן: לעולם דלא קטיל ובמשמוטא דעביד לאצולי נפשיה** – לסטים השומט ממון מיד בעליו ונמלט והולך, וכשרודפין אחריו נלחם ומציל עצמו, ומאבד זה את ממונו.

אי אפשר – בלא איבה. **רבי שלים זיניהו** – בשכלים כלי זיינן במלחמה קטלי בתריסין. **עששיות** = חתיכות עבות שקורין מש"ש. **דהשלי מיניהו** – מחלישין אותן בקורנס עד שנעשו דקות ועושין מהן כלי זיין. **אפילו טרי** = פושירי"ר. **וחציני** = דולדורי"א, לא נובין להו, דחלישי מיניהו כלי זיין. **בפרולא הינדואה** – של ארץ הודו, שאין עושין אותה אלא לכלי זיין. **דמנני עילוון** – נלחמים לשמור העיר ואת ישובה. **שאינה יכולה להתרפאות** – ומסתמא לשחיטה זבנה, ולא משתי ליה, ולא חזי ליה ישראל בי גוי דתיפוק חורבה מיניה לזובני שלימה. **והלא מרביעין עליה** – ומשהו לה, ומאן דחזי לה בי גוי ליקח מינה לזובני שלימה! **לכשתלד** – תאטרוה, דלא תלד לעולם. **דקטיל בסחופיה** – מלמדהו להרוג בידו את הנופלים במלחמה. **סיחופיה** = מכת יד בהמה וחיה קרי סיחופא, שמכה בכלפי מטה, כמו "סחופי כסא" (שבת סו, ב) אדנעי"ר בלעז. **תורת בהמה גמה מאי היא** – בלומר, איסור טעם מכירת בהמה גסה מאי היא? הא לא עביד מלאכה דחייב חטאת, דנגזור משום נסיונו! **מטחיני ברחיים** – ואב מלאכה היא. **שור של פגם** – שפיטמו, ושמן מאד ואינו ראוי למלאכה. **מהו** – למכרו לגוי. **אבל האי דאתי לכלל מלאכה אבור** – דמשהו ליה וחזו ליה לאחר זמן ביידיה. ואף על גב דהשתא ליכא למיחש לנסיונו, מיהו נפקא מינה חורבה למכור שאר שוורים לגוי. **לאו לשחיטה קיימא** – דכחושה, ומשהו לה לגדל ולדות. **מקריבין** – מס ודורון למלך. **שור של פגם** – ועבודת בזיון היתה. **חיסר ארבע ריבכן** – הוציא ארבע ריבואות ממון לבטל שלא יקריבוהו ביום אידם. **אלא למחר** – ולמיעקר פורתא מיכוין. **וכי משהו ליה בריא ועביד מלאכה** – אתקפתא היא, בלומר, ואי משהו ליה בריא תו למעבד מלאכה דקא בעית למיסריחי? **בריא** = מתחזק. **זבידא** – פטם היה. **בר תורא** – שור שפטמוהו, משהי ליה עד דכחיש. **ועביד על חד תרין** – בשוורים אחרים. **משנה בסילקי** = לשון טירה גבוהה היא, דאמר בסדר יומא (כה, א) לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה, ושם דנין בני אדם ומפילין אותו ומת. **גרדום** = בנין אחד הוא לדון נפשות, כמו "שנים שעלו לגרדום" בראש השנה (יח, א). **איצטדיא** = מקום שערשין שם איצטדנית שור, כמו: "שור האיצטדין" (בבא קמא לט, א), מנגח והורג אנשים, ושחוק הוא להם. **בימה** = נמי בעין מגדל קצר הוא וגבוה, בדאמר במסכת סוטה (מא, א): בימה של עץ עושים לו בעזרה, ואנו קורין אותו אלמבר"א, והיו עושין אותו לדחוף משם איש להמיתו. ובבל אלה יש נזק לרבים, וכדי שלא יתפש ישראל שם אסור לבנות עמהם. **בימוסיאות** – גרסינן. בנין שאינו לצורך עבודה זרה, ומפרש לקמן בפרק "רבי ישמעאל" (נג, ב), וקורין לו אלט"ר, דקתני: בימוסיאות של גוים מותרין, ומאי "בימוס" – בימה של אבן אחת ומקריב זבחים, דהוי תשמיש דתשמיש לעבודה זרה. **ומרחצאות** – בקרקע הן עשוין עמוקין מאד, והמים נופלין מתחת ואנשים רוחצים מלמעלה על גבי הנסרים. **כיפה** = אריזולד"א. דרך גוים להעמיד דמות אפרודיטא בבית המרחץ שלהן. **גמרא בבהמה דקה לפירכוס** – דאמר גבי בהמה מסוכנת בשחיטת חולין (לו, א): בהמה דקה שפשטה ידה אחר שחיטתה ולא החזירה – אסורה, דבהמה מסוכנת היא ואינה מותרת עד שתפרכס, ואם לא פרכסה היא כמותה קודם שחיטה. ופישוט יד לדקה אינה אלא הוצאת נפש, אבל נסה, בין פשטה ידה ולא כפפה בין כפפה ולא פשטה – פירכוס היא ובשרה, הכי מפרש התם. וזהיה נסה נמי דרכה לפשוט יד בהוצאת נפש, הלכך שחט חיה נסה מסוכנת ולא פרכסה, אלא פשטה ידה ולא החזירה – אסורה. **אבל לא למכירה** – למיתלי במנהגא, אלא בבהמה גסה היא, ובבל מקום אין מוכרין. **הא** – ארי דלית ביה נזיקא, כגון ארי תרבות – שרי. אלמא חיה גסה מוכרין לה, וקשיא לרב וסייעתא לרב חנן. **ארי שבור** – הא דקתני מתניתין דארי תרבות שרי – בארי שבור.

ואליבא

לפרסאי דמגנו עלן – ונראה דאגן נמי שרינן השתא למכור לגוים כלי זיין מהאי טעמא. **מרביעין** עליה ויולדת – ובובר נמי יכול להרביעו על במה נקבות. **אלמא** לא מקבלת זכר – לאו משום דסבר טרפה אינה יולדת, דבפרק "אלו טרפות" (חולין נז, ב) בעי למימר לרבי יהודה דיולדת. אלא דלא מקבלת זכר, ודכדשמעת לישנא, מדלא קאמר "אלמא דלא ילדה". **אלא** תורת בהמת גסה מאי היא – קשה: לימא דלית ליה חי נושא את עצמו בעופות, כרבנן? ויש לומר: מדאסר רבי משום תורת כלי זיין – משמע דאפילו המיוחד לרכיבת אדם, דמדרו כולי עלמא דחי נושא את עצמו, ואם כן תורת בהמה גסה מאי היא? ושלש מחלוקות בדבר. **אבל** האי דאי משהי ליה אתי לכלל מלאכה – תימה: למה לי האי טעמא? תיפוק ליה משום דאי משהי ליה לפיטום אתי למימר כחוש מכרו לו, כי היכי דגזרי רבנן בשבורה דלא ליתי למימר שלימה מכרה לו! ויש לומר: דדאי בשבורה יש לגזור, דכיון דרבנן אית להו מרביעין עליה זכר אם כן משהה לו זמן מרובה, אבל בזמן מועט דפיטום ליית לן למיגזר אי לאו טעמא דחזי למלאכה. **אבל** האי דלשחיטה קאי – לאו דוקא נקט "האי", דהא בסתם שוורים גופייהו אמרינן: אימור לשחיטה זבינהו. אלא להכי נקט הכי – דאתא לאפוקי בהמה גסה דמתניתין, דמירעי בבהמה טמאה, נקט הכי. אבל בבהמה טהורה תלינן בשחיטה, ואף על גב דסתם שוורים נמי לרדיא זביני.

ארי

אי אפשר - הכי נמי. אוקא דאמרי: תריסין היינו מטעמא דלא, דכי שלים זיניהו קטלי בניחותו. ויש אומרים: מוכרים להם תריסין, דכי שלים זיניהו מיערק ערקי. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: הלכה כיש אומרים. אמר רב אדא בר אהבה: אין מוכרין להן עששיות של ברזל; מאי טעמא? משום דהחלשי מיניהו כלי זיין. - אי הכי, אפילו מרי וחציני נמי! אמר רב זביד: בפרולא הינדואה. והאידנא דקא מזבנינן, אמר רב אשי: לפרסאי דמגנו עילוון. "עגלים וסייחים". תניא: רבי יהודה מתיר בשבורה, מפני שאינה יכולה להתרפאות ולחיות. אמרו לו: והלא מרביעין עליה ויולדת; וכיון דמרביעין עליה ויולדת אתו לשהויה! אמר להן: לכשתלד. אלמא, לא מקבלת זכר. תניא: בן בתירא מתיר בסום, מפני שהוא עושה בו מלאכה שאין חייבין עליה חטאת; ורבי אוסר מפני שני דברים: אחד משום תורת כלי זיין, ואחד משום תורת בהמה גסה. בשלמא תורת כלי זיין איכא, דקטיל בסחופיה, אלא תורת בהמה גסה מאי היא? אמר רבי יוחנן: לכשיזקין ממחינו ברחיים בשבת. אמר רבי יוחנן: הלכה כבן בתירא. איבעיא להו: שור של פטם, מהו? תיבעי לרבי יהודה, תיבעי לרבנן; תיבעי לרבי יהודה: עד כאן לא קא שרי רבי יהודה - אלא בשבורה דלא אתי לכלל מלאכה, אבל האי דכי משהי ליה אתי לכלל מלאכה - אסור; או דלמא, אפילו לרבנן לא קא אסרי התם - אלא דסתמיה לאו לשחיטה קאי, אבל האי דסתמיה לשחיטה קאי - אפילו רבנן שרו? תא שמע, דאמר רב יהודה אמר שמואל: של בית רבי היו מקריבין שור של פטם ביום אידם, חסר ארבע ריבבן שאין מקריבין אותו היום אלא למחר, חסר ארבע ריבבן שאין מקריבין אותו חי אלא שחוט, חסר ארבע ריבבן שאין מקריבין אותו בל עיקר; מאי טעמא? לאו משום דהלכה אתי לשהויי? - ולימעמיד, שאין מקריבין אותו היום אלא למחר - מאי טעמא? אלא, רבי מעקר מילתא בעי, וסבר: עקר ואתי פורתא. - וכי מישהי ליה, בריא ועביד מלאכה? אמר רב אשי, אמר לי זבידא: בר תורא משהינן ליה, ועביד על חד תרין. משנה אין מוכרין להם דובין ואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים. אין בונין עמהם בסילקי, גרדום, איצטדיא ובימה, אבל בונין עמהם בימוסיאות ובית מרחצאות. הניעל לכיפה שמעמידין בה עבודה זרה - אסור לבנות. **גמרא** אמר רב חנין בר רב חסדא, ואמרי לה אמר רב חנן בר רבא אמר רב: חיה גפה חרי היא בבהמה דקה לפירכוס, אלמא, לא מקבלת זכר. תניא: אין מוכרין להן דובין ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים; טעמא דאית ביה נזק לרבים, הא לית ביה נזק לרבים שרי! אמר רבה בר עולא: בארי שבור ואליבא**

מטעמא דלא ילדה. אלא תורת בהמה גסה מאי היא – קשה: לימא דלית ליה חי נושא את עצמו בעופות, כרבנן? ויש לומר: מדאסר רבי משום תורת כלי זיין – משמע דאפילו המיוחד לרכיבת אדם, דמדרו כולי עלמא דחי נושא את עצמו, ואם כן תורת בהמה גסה מאי היא? ושלש מחלוקות בדבר. **אבל** האי דאי משהי ליה אתי לכלל מלאכה – תימה: למה לי האי טעמא? תיפוק ליה משום דאי משהי ליה לפיטום אתי למימר כחוש מכרו לו, כי היכי דגזרי רבנן בשבורה דלא ליתי למימר שלימה מכרה לו! ויש לומר: דדאי בשבורה יש לגזור, דכיון דרבנן אית להו מרביעין עליה זכר אם כן משהה לו זמן מרובה, אבל בזמן מועט דפיטום ליית לן למיגזר אי לאו טעמא דחזי למלאכה. **אבל** האי דלשחיטה קאי – לאו דוקא נקט "האי", דהא בסתם שוורים גופייהו אמרינן: אימור לשחיטה זבינהו. אלא להכי נקט הכי – דאתא לאפוקי בהמה גסה דמתניתין, דמירעי בבהמה טמאה, נקט הכי. אבל בבהמה טהורה תלינן בשחיטה, ואף על גב דסתם שוורים נמי לרדיא זביני.

ארי

ארי שבור הוא אצל מלאכה – פירש הקונטרס דאתיא כרבי יהודה דשרי בשבורה, אבל רבנן דאסרי בשבורה אסרי נמי בארי. ורבינו יצחק אומר דאפילו כרבנן נמי אתיא, דעד כאן לא אסרי רבנן אלא משום לישנא דלימר שלימה מכרה לו, אבל בארי לא שייך האי טעמא, דלעולם שבור הוא אצל מלאכה.

אליבא דרבי יהודה – דשרי דכוותיה בבהמה גסה, אבל לרבנן אסור. ולרבי יהודה נמי ארי שלם אסור, וחיה גסה בבהמה גסה, כרב. **רב אשי אמר** – אפילו תימא בארי שלם, ומתניתין רבי יהודה היא דשרי בשבורה, וכל אריות שבורין הן אצל מלאכה, דארי לאו בר מלאכה הוא. אבל רבנן דאסרי בשבורה אסרי נמי בארי. ורבי יהודה נמי, בשאר חיה גסה כגון ערוד דטחני בהו ריחיא בדלקמן, מודה דאין מוכרין. **הכי גרסינן: ואפילו בבקוק שמוכרין להם בהמה דקה חיה גסה אין מוכרין** – ושמע מינה: חיה גסה אינה בבהמה דקה למכירה. **תיובתא דרב חנן בר רבא** – דאמר: ואני אומר אף למכירה. **רבינא רמי מתניתין אבריית'א בר'** – חיה גסה אין מוכרין, וארי תרבות קתני מתניתין דמוכרין, ואף על גב דחיה גסה הוא. **הכי גרסינן: מתקיף לה רב נחמן מאן לימא לן** – דאהי ארי חיה גסה הוא? דלמא חיה דקה הוא! **ורב אשי דייק מהתניתין בר'** – ומותיב תיובתא. ולא גרסינן "ומותיב מבריית'א". והכי פירושו: אנן אותבינן לעיל לרב מדוקיא דמתניתין דנקט דבר שיש בו נזק, הא ארי תרבות שרי, וקא סלקא דעתין דהוא הדין לשאר חיה גסה. ורב אשי שנייה אליבא דרב: ארי שאני, דשבור הוא אצל מלאכה. ומדקדוקא דנקט במתניתין ארי, הא שאר חיה דבת מלאכה היא כדלקמן אף על גב דליכא נזיקא אסור, דייק רב אשי ומותיב בתיובתא לרב חנן בר רבא דפליג עליה דרב. וגרסינן במסקנא: תיובתא דרב חנן בר רבא. **רבי טרי יוחני שחני לה ריחיא בעירורי** = חמור הבר. **רב יהודה** – תלמידו דרב ותלמידו דשמואל. **לחתם** – לארץ ישראל. **לא סבר לה מר** – דהא שמעתא רבה בר ירמיה אמרה משמיה דרבי אנא אשכחתיה בסורא דיתיב וקאמר לה משמיה דרב, אלמא איהו קיבלה מיניה, ואת אמרת רב חמא בר גוריא קיבלה מרב. **פתיא אוכמא** = כלי שחור, כמו (עבודה זרה לג,ג) "דני פתוותא דבי מיכסי אוכמא", שנשתחר על ידי מלאכה. כלומר, גם אתה רגיל ותדיר בתורה, כמו (ברכות כח, א) "מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה", "שכבתה מפוארה בבלי מבורא" (תענית ז, א), דרכן של תלמידי חכמים שמצטערין על לימוד תורה ואינם מכבסים בגדיהם. **מינאי ומינך** – מניאי – דאמינא לך משמיה דרב חמא, ומינך – דשמעת ליה מדרבה בר ירמיה. **תסתיים שמעתא** – תיאמר שמועה בשם אומרה, דהכי הוה, דרב חמא בר גוריא קיבלה מרב ורבה קיבלה מרב חמא. **ושל אוצרות** – לסגולת המלך, בונין בנין חזק. **ואחד** – הוא של איסור, שאין בונין עמהן. **לאסור מלביהם** – של מלכים אסור, שדנין שם נפשות. **ותחנן אין בונין עמהן בסילקי** – אלמא איבא בסילקי דאסירי. **בסילקי של גרדום** – אבל בסילקי סתמא, שהיא לדירת מלכים, מותרת. **למינות** – מינין דפסוהו לכופו לעבודה זרה. **עליו [הוא] אומר** – כלומר, הדין עמך, דדברים בסילקי הן. **והוא לא אמר כן** – אלא: נאמן עלי הדיין האמת, שבאמת דנני ליתן לי צרה שפשעתי לקוני. **האמנתי** – במה שדנתני עליך. **דימום פצוור אתה** – דימום היא היתה שם יראתו ונשבע בה.

והנאך

1 וְאֶלְיבָא דְּרַבִּי יְהוּדָה. רַב אָשֵׁי אָמַר: סְתָם אֲרֵי שָׁבוּר
2 הוּא אֵצֶל מְלָאכָה. מֵיתִיבִי: כֵּשֵׁם שֶׁאֵין מוֹכְרִין לָהֶן
3 בְּהֵמָה גַּסָּה כָּךְ אֵין מוֹכְרִין לָהֶן חַיָּה גַּסָּה, וַאֲפִילּוּ
4 בְּמָקוֹם שֶׁמּוֹכְרִין לָהֶן בְּהֵמָה דַּקָּה, חַיָּה גַּסָּה אֵין מוֹכְרִין
5 לָהֶן; תִּיובְתָּא דְּרַב חָנָן בַּר רָבָא! תִּיובְתָּא. רָבִינָא רָמֵי
6 מַתְנִיתִין אַבְרִייתָא וּמְשַׁנֵּי: תָּנֵן: אֵין מוֹכְרִין לָהֶן דּוּבִּין
7 וַאֲרָיוֹת וְלֹא כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֵזֶק לָרַבִּים; טַעֲמָא דְּאִית
8 בֵּיהּ נֵזֶק, הָא לֵית בֵּיהּ נֵזֶק - מוֹכְרִין. וּרְמִינְהִי: כֵּשֵׁם
9 שֶׁאֵין מוֹכְרִין בְּהֵמָה גַּסָּה כָּךְ אֵין מוֹכְרִין חַיָּה גַּסָּה,
10 וַאֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁמּוֹכְרִין בְּהֵמָה דַּקָּה, חַיָּה גַּסָּה אֵין
11 מוֹכְרִין! וּמְשַׁנֵּי: בַּאֲרֵי שָׁבוּר, וְאֶלְיבָא דְּרַבִּי יְהוּדָה. רַב
12 אָשֵׁי אָמַר: סְתָם אֲרֵי שָׁבוּר הוּא אֵצֶל מְלָאכָה. מִתְקִיף
13 לָהּ רַב נַחְמָן: מַאן לֵימָא לָן דַּאֲרֵי חַיָּה גַּסָּה הִיא?
14 דִּלְמָא חַיָּה דַּקָּה הִיא! רַב אָשֵׁי דַּיֵּיק מֵהָתָם וּמוֹתִיב
15 תִּיובְתָּא; תָּנֵן: אֵין מוֹכְרִין לָהֶן דּוּבִּים וַאֲרָיוֹת וְלֹא כָּל
16 דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֵזֶק לָרַבִּים; טַעֲמָא דְּאִית בֵּיהּ נֵזֶק, הָא
17 לֵית בֵּיהּ נֵזֶק מוֹכְרִין. וְטַעֲמָא אֲרֵי, דְּסָתְמָא אֲרֵי שָׁבוּר
18 הוּא אֵצֶל מְלָאכָה, אֲבָל מִידֵּי אַחֲרִינָא דְּעָבֵיד מְלָאכָה
19 לָא, תִּיובְתָּא דְּרַב חָנָן בַּר רָבָא! תִּיובְתָּא. וְחַיָּה גַּסָּה
20 מַיְתָה מַאי מְלָאכָה עֲבָדָא? אָמַר אַבָּיֵי, אָמַר לִי מָר
21 יְהוּדָה: דְּבֵי מָר יוֹחֲנִי טָחֲנִי רֵיחַיִם בַּעֲרוּדֵי. אָמַר רַבִּי
22 זֵירָא: כִּי הֵוֵינַן בֵּי רַב יְהוּדָה, אָמַר לָן: גְּמִירוּ מִינַּאי
23 הָא מִילְּתָא, דִּמְגַבְּרָא רַבָּה שְׁמַע לִי, וְלָא דַּעֲנָא אִי
24 מָרַב אִי מִשְּׁמוּאֵל: חַיָּה גַּסָּה חֲרֵי הִיא כִּבְהֵמָה דַּקָּה
25 לְפִירְכּוּס. כִּי אֲתַאי לְקוֹרְקִינְיָא, אַשְׁכַּחְתֵּיהּ לְרַב חִיָּיא
26 בַּר אַשֵׁי, וְיָתֵיב וְקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: חַיָּה גַּסָּה
27 חֲרֵי הִיא כִּבְהֵמָה דַּקָּה לְפִירְכּוּס, אָמְינָא: שְׁמַע מִינָּהּ
28 מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל אֵיתְמַר. כִּי אֲתַאי לְסוּרָא, אַשְׁכַּחְתֵּיהּ
29 לְרַבָּה בַּר יְרְמְיָה דְּיָתֵיב וְקָאָמַר לַהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: חַיָּה
30 גַּסָּה חֲרֵי הִיא כִּבְהֵמָה דַּקָּה לְפִירְכּוּס, אָמְינָא: שְׁמַע
31 מִינָּהּ אֵיתְמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב וְאִיתְמַר מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל.
32 כִּי סְלֵקְתָּ לְהָתָם, אַשְׁכַּחְתֵּיהּ לְרַב אַסִי דְּיָתֵיב וְקָאָמַר,
33 אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: חַיָּה גַּסָּה חֲרֵי
34 הִיא כִּבְהֵמָה דַּקָּה לְפִירְכּוּס, אָמַרִי לֵיהּ: וְלָא קָבַר לַהּ
35 מָר דְּמַאן מָרֵא דְּשַׁמְעָתְּתָא רַבָּה בַּר יְרְמְיָה? אָמַר לִי:
36 פַּתְיָא אוֹפְמָא, מִינַּאי וּמִינָּךְ תִּסְתַּיִּים שְׁמַעְתָּא. אֵיתְמַר
37 נָמֵי, אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב אַסִי אָמַר רַבָּה בַּר

38 יְרְמְיָה אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: חַיָּה גַּסָּה חֲרֵי הִיא כִּבְהֵמָה דַּקָּה לְפִירְכּוּס. "אֵין
39 בּוֹנִין" כו'. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שָׁלֹשׁ בְּסִילְקָאוֹת הֵן: שֶׁל מְלָכִים, וְשֶׁל
40 מֻרְחָצָאוֹת, וְשֶׁל אוֹצָרוֹת. אָמַר רָבָא: שְׁתַּיִם לְהֵיתֵר וְאֶחָד לְאִיסּוּר, וְסִימָן: "לֶאֱסֹר מַלְכֵיהֶם
41 בְּזִקִּים". וְאֵיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רָבָא: כּוּלָּם לְהֵיתֵר. - וְהָתָנַן: אֵין בּוֹנִין עַמָּהֶן בְּסִילְקִי, גַּרְדּוֹם,
42 אִיצְטַבְלָיָא וּבֵימָה! - אֵימָא: שֶׁל גַּרְדּוֹם וְשֶׁל אִיצְטַבְלָיָא וְשֶׁל בֵּימָה. תָּנוּ רַבָּנָן: כְּשֶׁנִּתְפַּס רַבִּי
43 אֱלִיעֶזֶר לְמִינוּת, הֶעֱלוּהוּ לְגַרְדּוֹם לִידּוֹן. אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הַגְּמוֹן: וְכָךְ שְׁכָמוֹתָךְ יַעֲסוֹק בְּדִבְרִים
44 בְּמֵלִים הָלָלוּ? אָמַר לוֹ: נֶאֱמָן עָלַי הַדַּיָּן. כְּכַבּוֹר אוֹתוֹ הַגְּמוֹן עָלָיו הוּא אוֹמֵר, וְהוּא לֹא אָמַר אֶלָּא כְּנֶגֶד אֲבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם.
45 אָמַר לוֹ: הוֹאִיל וְהֶאֱמַנְתַּנִי עָלֶיךָ, דִּימוֹם, פְּצוּר אַתָּה. כֶּשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ נִכְנְסוּ תַּלְמִידָיו אֲצָלוֹ לְנַחֲמוֹ, וְלֹא קִבֵּל עֲלָיו תַּנְחוּמִין.
46 אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: רַבִּי, תַּרְשִׁינִי לוֹמַר דָּבָר אֶחָד מִמַּה שֶׁלִּמַּדְתָּנִי? אָמַר לוֹ: אֱמוֹר. אָמַר לוֹ: רַבִּי, שָׁמָּא מִינוּת בָּא לְיָדֶךָ

והנאך – ישר (הדבר) בעיניך. לכהן גדול – שפירש מביתו לפני יום הכפורים ללשכת פרהדרין, ושם היו מתקנים לו כל צרכיו. והרשות = שולטנות, שנותנין עיניהן בבעלי ממון להרגן וליטול ממונן. ורבנן – דלית להו האי דבר מינות דיעקב. לבסוף – היא גבוהת בעיני כל ושוברתן. והכי משמע: "מאתנן זונה קבצה" – קבצה מאתנן הזונה, ובאתנן זונה ישוב להכין גדול – נראה דלאו מדאורייתא קא בעי, דפשיטא דשרי, דהא אפילו ריקועים בבית קדשי הקדשים הוה שרי אי לאו דריבויא דקרא בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מג, ב). אבל מידי דהר הבית פשיטא דשרי, דהא אפילו פרה אימעיטא פרק "כל הצלמים" מקרא ד"בית ה'", פרט לפרה שאינה באה לבית. **הרחק** מעליה דרכך זו מינות – והא דאמרינן בפרק "כל כתבי" (שבת קטז, א) דכמה אמוראי הוו אזלי לבי אבידן – זהו להתוודה עמם לפסול תורתם, ולא היה מקום מינות ממש אלא מקום ויכוח, ומתקבצים שם חכמי גוים ונושאין ונותנים בדיניהם, ומאן דלא הוה אזיל היינו מיראה שלא יהרגוהו. וכן משמע דאמר רב נחמן: אנא מיניידנו ומסתפינא מיניידנו. ודלא בפירושי הקונטרס שפירש בסמוך שהוא מקום עבודה זרה. **ופליגא** דרבי פדת – ואם תאמר: ומאי פליגא? דלמא לעולם אמרו רב חסדא ורבי פדת שמן התורה אינו אסור אלא קריבה של גלוי עריות, אבל מגזירת חכמים צריך להרחיק ארבע אמות! ותבי' מהכי נמי קשיא פרק קמא דשבת (יג, א) על החיה דאמרה "ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא קרב", מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור, אף נדה בן, ועלה קאמר: ופליגא דרבי פדת, דאמר רבי פדת: לא אסרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות בלבד. ומאי קאמר? וכי בא רבי פדת לומר דאשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה שרי? והלא שנינו במשנה (שם יא, א): לא יאכל הזב עם הזובה מפני הרגל עבירה! לכך נראה לרבינו יצחק דהכי קאמר הכא והתם: דמה שאנו דורשים מלשון קריבה הכא ארבע אמות והתם הוא בבגדו כו' פליגא דרבי פדת, דלרבי פדת אין לשון קריבה בין בדברי תורה בין בדברי קבלה אלא גלוי עריות ממש, ואפילו אסמכתא לשעות הרחקה ארבע אמות אין ללמוד ממנה. **ופליגא** דידיה אדידיה – ומה שהיה מיקל לעצמו – היינו משום דרמיין עליה כי בשורא, דאמרינן ברישׁ פרק שני דכתובות (יז, א).

לעלוקה – לפי הפשט היינו גידנם, וכן יסד הפייט בזולת של חנוכה: "יקדו בהבהבי עלק". ורבינו תם הקשה, דבפרק שני דעירובין (יט, א) דחשיב שמות גידנם לא קחשיב האי, לכך נראה לו דשם חכם הוא, כמו: (משלי ל) "לאיתיאל" (ושם לא) "לאמואל". אבל אין לומר שהוא נמשמות שלמה, כמו אגור וקהלת, דבמדרש של שלשה דברים קחשיב איתיאל בשמות שלמה ולא קחשיב האי בהדייהו. **עד** שאנו מבקשים עליך רחמים – לא השיבו לו כך, אלא היה אומר בלבו שכך יובלו להשיב. אי נמי, שר של הרים היה משיב כן.

נזיל

ויעקב איש כפר סכניא שמו – צריך לומר דאין זה יעקב מינאה דפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה כח, א) דרמא סמא לרבי אבהו, דדאי אותו רשע לא האריך ימים כל כך. אלא נראה דההוא שבא לרפאות את בן דמנא (שם כז, ב), אבל יעקב מינאה דרבי אבהו יכול להיות שהוא אותו דפרק "ביסוי הדם" (חולין פד, א) בשעות בית הבסא. **מהו** לעשות בית הבסא

וְהֶנְאֲךָ, וְעָלָיו נִתְפַּתָּה? אָמַר לוֹ: עֲקִיבָא, הַזְכַּרְתָּנִי, פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בְּשׁוּק הָעֶלְיוֹן שֶׁל צִיפּוֹרִי, וּמָצָאתִי אָדָם אֶחָד מִתַּלְמִידֵי יֵשׁוּ הַנּוֹצְרִי וְיַעֲקֹב אִישׁ כְּפַר סְכַנְיָא שְׁמוֹ, אָמַר לִי: כָּתוּב בְּתוֹרַתְכֶם: "לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה" וגו', מֵהוּ לַעֲשׂוֹת הֵימֶנּוּ בֵּית הַכִּסֵּא לְכֹהֵן גָּדוֹל? וְלֹא אָמְרִתִּי לוֹ כְּלוּם; אָמַר לִי, כָּךְ לִימְּדַנִי יֵשׁוּ הַנּוֹצְרִי: "כִּי מֵאֶתְנַן זוֹנָה קִבְּצָה וְעַד אֶתְנַן זוֹנָה יָשׁוּבוּ" – מִמְּקוֹם הַטִּנּוֹפֶת בָּאוּ לְמְקוֹם הַטִּנּוֹפֶת יֵלְכוּ, וְהִנְאַנִי הַדָּבָר, עַל יְדֵי זֶה נִתְפַּתֵּיתִי לְמִינוּת, וְעָבַרְתִּי עַל מַה שֶׁכָּתוּב בְּתוֹרָה: "הַרְחֵק מֵעָלֶיהָ דַּרְכֶּךָ" – זוֹ מִינוּת, "וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ" – זוֹ הָרְשׁוּת. וְאֵיפָא דְּאָמְרִי: "הַרְחֵק מֵעָלֶיהָ דַּרְכֶּךָ" – זוֹ מִינוּת וְהָרְשׁוּת, "וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ" – זוֹ זוֹנָה. וְכַמָּה? אָמַר רַב חִסְדָּא: אַרְבַּע אַמּוֹת. וְרַבָּנָן, [הַאי] מ"אֶתְנַן זוֹנָה" מַאי דָּרְשִׁי בֵּיהּ? - כְּדְרַב חִסְדָּא, דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: כָּל זוֹנָה שֶׁנִּשְׁפְּרָה - לְבְסוֹף הָיְתָה שׁוֹטֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְתַתְּךְ אֶתְנָן וְאֶתְנַן לֹא נִתַּן לָךְ [וְהָיִתְי לְהֶפֶךְ]". וּפְלִיגָא דְּרַבִּי פַּדָּת, דְּאָמַר רַבִּי פַּדָּת: לֹא אֲסָרָהּ תּוֹרָה אֶלָּא קְרִיבָה שֶׁל גִּלּוּי עֲרָיוֹת בִּלְבָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה". עוֹלָא כִּי הֲוָה אָתֵי מִבֵּי רַב, הֲוָה מְנַשֵּׁק לְהוּ לַאֲחָתֵיהּ אֲבֵי יְדֵיהוּ, וְאָמְרִי לָהּ: אֲבֵי חֲבֵיהוּ. וּפְלִיגָא דִּידֵיהּ אַדִּידֵיהּ, דְּאָמַר עוֹלָא: קְרִיבָה בָּעֲלָמָא אָסוּר, מְשׁוּם "לָךְ לָךְ, אָמְרִי נְזִירָא, סְחוֹר סְחוֹר, לְכַרְמָא לָא תִּקְרַב". "לַעֲלוּקָה שְׁתֵּי בָּנוֹת הַב הַב" - מַאי "הַב הַב"? אָמַר מָר עוּקְבָא: [קוֹל] שְׁתֵּי בָּנוֹת שֶׁצּוֹעֲקוֹת מְגַיְּסָנָם, וְאוֹמְרוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה "הַבֵא הַבֵא", וּמַאן נִינְהוּ? מִינוּת וְהָרְשׁוּת. אִיכָּא דְּאָמְרִי: אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא, קוֹל בַּיְּהוֹם צוֹעֶקֶת וְאוֹמֶרֶת: הָבִיאוּ לִי שְׁתֵּי בָּנוֹת שֶׁצּוֹעֲקוֹת וְאוֹמְרוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה: "הָבֵא" "הָבֵא". "כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן וְלֹא יַשִּׂיגוּ אָרְחוֹת חַיִּים" - וְכִי מֵאַחַר שֶׁלֹּא שָׁבוּ הֵיכָן יַשִּׂיגוּ? - הָכִי קָאָמַר: וְאִם יָשׁוּבוּ - לֹא יַשִּׂיגוּ אוֹרְחוֹת חַיִּים. - לְמֵימְרָא, דְּכָל הַפּוֹרֵשׁ מִמִּינוּת מֵיְיתֵי? וְהָא הָהִיא דַּאֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא וַאֲמַרָה לֵיהּ: קַלָּה שֶׁבְּקַלּוֹת עָשְׂתָה בִּנְהּ הַקָּטֶן מִבִּנָהּ הַגָּדוֹל, וַאֲמַר לָהּ רַב חִסְדָּא: טִרְחִי לָהּ בְּזִוּוּדָתָא, וְלָא מָתַה; מִדְּקָאָמְרַה "קַלָּה שֶׁבְּקַלּוֹת עָשְׂתָה", מִכְּלָל דְּמִינוּת אִין, מַעֲבִירָה בָּהּ שְׁפִיר, וּמְשׁוּם הָכִי לָא מָתַה. אֵיפָא דְּאָמְרִי: מִמִּינוּת אִין, מַעֲבִירָה לָא? וְהָא הָהִיא דַּאֲתַאי קַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא, וַאֲמַר לָהּ: [רַב חִסְדָּא: זְווּדִי לָהּ זְווּדְתָּא], וּמָתַה! - מִדְּקָאָמְרַה "קַלָּה שֶׁבְּקַלּוֹת", מִכְּלָל דְּמִינוּת נַמִי הָוְיָא בָּהּ. - וּמַעֲבִירָה לָא? וְהָתַנְיָא: אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן דּוּרְדַּיָּא שֶׁלֹּא הִנִּיחַ זוֹנָה אַחַת בָּעוֹלָם שֶׁלֹּא בָּא עָלֶיהָ. פַּעַם אַחַת שָׁמַע שֶׁיֵּשׁ זוֹנָה אַחַת בִּכְרַכֵּי הַיָּם וְהָיְתָה נוֹטֶלֶת כִּיס דִּינָרִין בְּשָׁכָרָהּ, נָטַל כִּיס דִּינָרִין וְהָלַךְ וְעָבַר עָלֶיהָ שִׁבְעָה נְהָרוֹת. בִּשְׁעַת הֶרְגֵּל דָּבָר הַפִּיחָה, אָמְרָה: כְּשֵׁם שֶׁהַפִּיחָה זוֹ אֵינָהּ חוֹזֶרֶת לִמְקוֹמָהּ, כָּךְ אֶלְעָזָר בֶּן דּוּרְדַּיָּא אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ בִּתְשׁוּבָה. הָלַךְ וְיָשַׁב בֵּין שְׁנֵי הָרִים וּגְבָעוֹת, אָמַר: הָרִים וּגְבָעוֹת, בַּקְּשׁוּ עָלַי רַחֲמִים! אָמְרוּ לוֹ: עַד שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים עָלֶיךָ, נְבַקֵּשׁ עַל עַצְמֵנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי הָהָרִים יָמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תְּמוּטֶינָה". אָמַר: שָׁמַיִם וָאָרֶץ, בַּקְּשׁוּ עָלַי רַחֲמִים! אָמְרוּ: עַד שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים עָלֶיךָ, נְבַקֵּשׁ עַל עַצְמֵנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי שָׁמַיִם כָּעָשָׁן נִמְלָחוּ וְהָאָרֶץ כַּבֶּגֶד תִּבְלֶה". אָמַר: חַמָּה וּלְבָנָה, בַּקְּשׁוּ עָלַי רַחֲמִים! אָמְרוּ לוֹ: עַד שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים עָלֶיךָ, נְבַקֵּשׁ עַל עַצְמֵנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה". אָמַר: כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, בַּקְּשׁוּ עָלַי רַחֲמִים! אָמְרוּ לוֹ: עַד שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים עָלֶיךָ, נְבַקֵּשׁ עַל עַצְמֵנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָמַקּוּ כָּל צְבָא הַשָּׁמָיִם". אָמַר: אֵין הַדָּבָר תָּלוּי אֶלָּא בִּי. הִנִּיחַ רֹאשׁוֹ בֵּין בִּרְכָּיו וְגָעָה בִּבְכִיָּה עַד שֶׁיָּצְתָה נִשְׁמָתוֹ. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן דּוּרְדַּיָּא מְזוּמָּן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. [וְהָא הָכָא בָּעֲבִירָה הָוְה וּמִית!] - הָתָם נַמִי, כֵּיוָן דַּאֲבִיק בַּהּ טוּבָא מִמִּינוּת דְּמִיא. בָּכָה רַבִּי וְאָמַר: יֵשׁ קוֹנֶה עוֹלָמוֹ בְּכַמָּה שָׁנִים, וְיֵשׁ קוֹנֶה עוֹלָמוֹ בְּשָׁעָה אַחַת. וְאָמַר רַבִּי: לֹא דַּיָּין לְבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה שֶׁמְּקַבְּלִין אוֹתָן, אֶלָּא שֶׁקּוֹרִין אוֹתָן "רַבִּי". רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי יוֹנָתָן הָווּ קָאָזְלִי בְּאוֹרְחָא, מְטוּ לְהָנְהוּ תְּרֵי שְׁבִילֵי, חַד פַּצֵי אַפֵּיתְחָא דְּעֲבוֹדָה זָרָה, וְחַד פַּצֵי אַפֵּיתְחָא דְּבֵי גַּנּוֹתָא. אָמַר לֵיהּ חַד לְחַבְרֵיהּ: נֵיזִיל אַפֵּיתְחָא דְּעֲבוֹדָה זָרָה,

ניזיל אפיתחא דבי זונות – מכאן יש ללמוד שדרך להרחיק מפתח עבודה זרה כל מה שיכול, משום דכתיב "אל תקרב אל פתח ביתה" ומוקמי לעיל בעבודה זרה, שהרי היה רוצה ללכת יותר אפיתחא דבי זונות, **כל** העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה – מוכח מדכתיב "ללא אלהי אמת" הדר כתיב "ללא תורה", משמע דברישא קאמר: אף על פי שיש בו תורה הוא כמי שאין לו אלהים.

ובגמילות חסדים לא עסק – תימה: מאי פריך מצדקה? הלא שני דברים הם, דבאמרינן בסוכה (מט, ב): צדקה לעניים, גמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים! ויש לומר: דמכל מקום משמע ליה דמי שרגיל בזאת עוסק הוא גם בזאת. **אלא** אם כן ממונה עליה בר' – ומסתמא גם משלו היה נותן הרבה. **מעות** של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה – פירש רש"י לשון אחר: מעות של שעודת פורים. וקשיא, כי לא מצינו בכל התלמוד שמוזכיר מעות של שעודת פורים. וגם שפירש רש"י מעות של פורים – שהפרישן הוא לשעודת פורים שלו וחלקם ולא חזר ליפרע מארנקי של צדקה, והזכירו לטובה על כך. וקשה, כי זה חסר מן הספר, ושם המצוה שהוא ממה שלא חזר לגבות מארנקי של צדקה היה לו לומר! וגם ללשון ראשון שפירש: מגבת פורים, וחלקתי לעניים לצדקה ואני פרעתי משלי של פורים, קשה, דעיקר מצוה חסר מן הספר! לכך נראה לרבינו יצחק לפרש: הארנקי הזה ממעות של פורים והיה סבור שהוא של צדקה, ונזכר שהם של מגבת פורים, ואפילו הכי לא חזר בעצמו, וחלקם לעניים אף על פי שידע שלא היה בארנקי של צדקה בלום, מפני שלא היה רוצה לביישם מאחר שקבצם וזימנם להם. ולפי זה עיקר המצוה היא בשעת חלוקה, אף על פי שנזכר לא רצה לביישם. ודומיה מסברא חזר ופרעם משלו לכיס של פורים. ולשון "נתחלפו" כמו (בבא בתרא יז, א): אויב באיזב נתחלף לו, פירוש: שסבר לקחת איזב ולקח איזב, וכך היה סבור שהם של צדקה ונזכר שהם של מעות פורים.

רבן של תרסיס אני – פירש הקונטרס: גרדיים, וכן מוכח בכל הסוגיא. אבל בסוכה פרק "החליל" (נא, ב) מונה תרסיס בפני עצמן וגרדיים בפני עצמן. וצריך לומר ששלשה מיני תרסיס הם: דגרדיים נקראין תרסיס כדמוכח הכא. וגם צורפי נחשת נקראים תרסיס, כדמוכח בפרק "אלו טריפות" (חולין נו, ב) דהעלה עליה מטלית של תרסיס, והוא עור שמשימין לפניהם שלא יקלקלו בגדיהם והוא הם מאד. והם אותם דפרק "החליל" (סוכה נא, ב) שמונה כל האומניות בפני עצמן, וגם במגילה פרק "בני העיר" (כו, א): מעשה בבית הכנסת של תרסיס, כי צורפי נחשת אין בני אדם יכולין לסבלם כדמשמע פרק "המדיר" (כתובות עז, א) דקא חשיב ליה בהדי הני דכופין אותן להוציא. ועוד יש אומה אחת שכולם נקראו טרסיים, דאמרינן מגילה (יג, ב): בגתן ותרש שני **אתיא** דזבורתא – פירש בקונטרס: דזבורא – זכר, דזבורתא – נקבה. ולא נראה, שאין ניכר כל כך במין קטן כזה בין זכר לנקבה. ויש מפרשים שהן שני מינין כמו (חולין סב, ב) תרנגל ותרנגלתא דאגמא.

הוגה

– **בָּהָא** נַמֵּי אִתְרְחִישׁ לֵיהּ נִיסָּא, **וְהָהוּא** גַּבְרָא בִּישׁוּתֵיהּ הוּא דְּקָא אָתֵי. וְלָא אַשְׁנֵי בֵּיהּ, קָם לְמֵימַר לְהוּ, הָהוּ כְּתִיבָא אִיגַּרְתָּא דַּהֲוָה כָּתֵיב מֵחֲשִׁבֵי דְּמַלְכוּתָא לְשַׁדְּרוּהָ לְבֵי קֵיסָר, וּשְׁדַרוּהָ עַל יְדֵיהּ דַּהֲהוּא גַּבְרָא, אָתָא אֵלֵיהּ פִּתְקָא אַרְבַּע מְאָה פַּרְסֵי, אָזֵל וְלָא אַתָא. אִתְיוּהוּ לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן, אָמְרוּ לֵיהּ: אֲמַאי קָא עָסְקַתְּ בְּאוֹרַיְיתָא? אָמַר לְהוּ: "כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי ה' אֱלֹהָי". מֵיָד גָּזְרוּ עָלָיו לִשְׂרֵיפָה, וְעָל אִשְׁתּוֹ לְהָרִיגָה, וְעָל בִּתּוֹ לְיַיסֵּר בְּקוּפָּה שֶׁל זוֹנוֹת. עָלָיו לִשְׂרֵיפָה – שֶׁהָיָה

הוגה

דְּנָכִים יְצִירָה, אָמַר לֵיהּ אִידָךְ: נִיזִיל אֲפִיתְחָא דְּבֵי זוֹנוֹת, וְנִכְפֵּייהּ לְיִצְרֵיהּ וְנִקַּבֵּל אַגְרָא. כִּי מְטוּ חָתָם חֲזִינְהוּ [לְזוֹנוֹת], אִיתְכַּנְעוּ מִקַּמַּייהוּ. אָמַר לֵיהּ: מָנָא לָךְ הָא? אָמַר לֵיהּ: "מִזְמָה תִּשְׁמֹר תְּבוּנָה תְנַצְּרֶכָּה". אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרָבָא: מַאי "מִזְמָה"? אֵילֵימָא תּוֹרָה, דִּכְתִיב בַּהּ "יְזִמָּה", מִתַּרְגְּמִינַן: עֲצַת חֲטָאִין, וּכְתִיב: "הַפְלֵא עֲצָה הַגְדִּיל תּוּשִׁיָּה", אִי הָכִי "יְזִמָּה" מַבָּעֵי לֵיהּ! - הָכִי קָאָמַר: מִדְּבָר יְזִמָּה תִּשְׁמוֹר עָלָיְךָ תּוֹרָה תְּנַצְּרֶכָּה. תָּנוּ רַבָּנָן: כְּשֶׁנִּתְפַּסְתָּ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא וְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן, אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן: אַשְׁרֶיךָ שֶׁנִּתְפַּסְתָּ עַל דָּבָר אֶחָד, אוֹי לִי שֶׁנִּתְפַּסְתִּי עַל חֲמִשָּׁה דְּבָרִים. אָמַר לוֹ רַבִּי חֲנִינָא: אַשְׁרֶיךָ שֶׁנִּתְפַּסְתָּ עַל חֲמִשָּׁה דְּבָרִים וְאַתָּה נִיצוֹל, אוֹי לִי שֶׁנִּתְפַּסְתִּי עַל דָּבָר אֶחָד וְאֵינִי נִיצוֹל, שֶׁאֵת עָסְקָתָ בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים, וַאֲנִי לֹא עָסַקְתִּי אֶלָּא בַּתּוֹרָה [בִּלְבַד]; וְכִדְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בִּלְבַד - דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלוֹהַּ. שֶׁאֵין לוֹ אֱלוֹהַּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיָמִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל לְלֹא אֱלֹהֵי אֱמֶת" וגו', מַאי "לְלֹא אֱלֹהֵי אֱמֶת"? שֶׁפָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בִּלְבַד - דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלוֹהַּ. וּגְמִילוּת חֲסָדִים לָא עָסַק? וְהָתַנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא יִתֵּן אָדָם מְעוֹתָיו לְאַרְנָקֵי שֶׁל צְדָקָה - אֶלָּא אִם כֵּן מְמוּנֶּה עֲלֵיהֶן תַּלְמִיד חָכָם כְּדֵי שֶׁיְּהֵא חֶנְיָנָא בֶּן תְּרַדְיוֹן! - הֵיכִי דָּמֵי? כְּגוֹן דַּהֲוָה מְהֵימְנָא, מְעַיֵּיל לָא עָבֵד. - וְהָתַנְיָא, אָמַר לוֹ: מָעוֹת שֶׁל פּוּרִים נִתְחַלְּפוּ לִי בְּמָעוֹת שֶׁל צְדָקָה וְחִלַּקְתִּים לָעֲנִיִּים! מֵיעָבֵד עָבֵד, כְּדְרַבְעֵי לֵיהּ לָא עָבֵד. אַתְיוּהוּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא, אֲמְרוּ: מַאי טַעְמָא תְּנַיְתָּ, וּמַאי טַעְמָא גְּנַבְתָּ? אָמַר לְהוּ: אִי סַיְּיפָא לָא סַפְּרָא, וְאִי סַפְּרָא לָא סַיְּיפָא, וּמִדְּהָא לֵיתָא הָא נַמֵּי לֵיתָא. - וּמַאי טַעְמָא קְרוּ לָךְ "רַבִּי"? - רַבָּן שֶׁל תַּרְסִים אֲנִי. אַייתוּ לֵיהּ תְּרֵי קִיבּוֹרֵי, אֲמְרוּ לֵיהּ: הֵי דְּשָׁתֵיא וְהֵי דְּעָרְבָא? אִיתְרְחִישׁ לֵיהּ נִיסָּא, אֲתָא זִיבּוּרְיָיתָא אוֹתְבָא עַל דְּשָׁתֵיא וַאֲתָא זִיבּוּרָא וְיָתֵיב עַל דְּעָרְבָא, אֲמַר לְהוּ: הַאי דְּשָׁתֵיא וְהַאי דְּעָרְבָא. אֲמְרוּ לֵיהּ: וּמַאי טַעְמָא לָא אֲתֵית לְבֵי אֲבִידָן? אָמַר לְהוּ: זָקֵן הָיִיתִי וּמִתְיָירֵא אֲנִי שֶׁמָּא תִּרְמְסוּנִי בְּרַגְלֵיכֶם. [אֲמְרוּ]: עַד הַאִידָּנָא פַּמָּה סַבֵּי אִיתְרְמוּם? אִתְרְחִישׁ נִיסָּא, הַהוּא יוּמָא אִירְמֵים חַד סַבָּא. וּמַאי טַעְמָא קָא שַׁבְקְתְּ עֲבָדְךָ לְחֵירוּת? אָמַר לְהוּ: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. קָם חַד [מִינַּייהוּ] לְאַסְהוּדֵי בֵּיהּ, אֲתָא אֵלֵיהּ אִידְמֵי לֵיהּ כְּחַד מֵחֲשׁוּבֵי דְּמַלְכוּתָא, אָמַר לֵיהּ: מִדְּאִתְרְחִישׁ לֵיהּ נִיסָּא בְּכוּלְּהוּ מַעְוֹת שֶׁלִּי לְסַעֲדַת פּוּרִים נִתְחַלְּפוּ לִי בְּמָעוֹת שֶׁל צְדָקָה, וְסַבוּר הָיִיתִי שֶׁהֵן שֶׁל צְדָקָה וְחִלַּקְתִּים לָעֲנִיִּים שֶׁלֹּא לְסַעֲדַת פּוּרִים, וְאֵינִי פָּרַעְתִּי מִשֶּׁלִּי שֶׁל פּוּרִים. לְשׁוֹן אַחֵר: מָעוֹת שֶׁלִּי לְסַעֲדַת פּוּרִים נִתְחַלְּפוּ לִי בְּמָעוֹת שֶׁל צְדָקָה, וְסַבוּר הָיִיתִי שֶׁהֵן שֶׁל צְדָקָה וְחִלַּקְתִּים לָעֲנִיִּים, וְלֹא חָזַרְתִּי לִיפָּרַע מֵאַרְנְקִי שֶׁל צְדָקָה. גִּבְּתָה – גֹּבֶה וּלְסוֹפוֹ הָיָה. **מֵהֵיכָא** לֵיתָא – כְּשֵׁם שֶׁאֵין הַשְּׁנִיָּה בִּי, דְּהָא אֵין שְׁתֵּיהֶן בְּאָדָם אֶחָד – כָּךְ אֵין חֲבֵירְתָהּ בִּי, וְהָאוֹמֵר לְכֹם עֲלֵי שִׁקְּרָן נִמְצָא בְּדִבְרֵי. **מַאי** **טַעְמָא** קָרֵי לֵיהּ רַבִּי – הָרֵי עֲלִילָה שְׁלִישִׁית. **טַרְסִים** = גַּרְדִּיִּים. **קִיבּוֹרֵי** = פַּקְעִיּוֹת, לְיַמְשִׁילֵ"שׁ. **הֵי דְּשָׁתֵיא הֵי דְּעָרְבָא** = אֵיזֶה שֶׁל שְׁתִי וְאֵיזֶה שֶׁל עֶרֶב. **אֲתָא זִיבּוּרָא** – זֹכֶר, אוֹתִיבָא עַל דְּעַרְבָא. **וַאֲתָאי זִיבּוּרְתָּא** – נְקֵבָה, אוֹתִיבָא עַל דְּשָׁתֵיא, וְהֵבִין שֶׁהוּא נַס הִנְעָשָׂה, שֶׁהִשְׁתִּי מִקֹּבֶל עֶרֶב כְּנֶגְדָּהּ הַמְקֻבָּלת זֹכֶר. **לְבֵי אֲבִידָן** – בֵּית שֶׁאוֹבְלִין וְשׁוֹתִין לְכְבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה, וּמְזַבְּלִים זִיבּוּל לְעֲבוֹדָה זָרָה, וּמִפְקְחִין עַל עִסְקֵיהּ לְיִדְע מָה הִיא צְרִיכָה וּמְתַגְבְּרִין. **עֲבַדְךָ** לְחֵירוּת – וְהֵן גּוֹזְרוּ עַל כָּךְ, לְפִי שֶׁהוּא דַּת יְהוּדִית. **אִידְמֵי לֵיהּ** – לְהוֹדוֹת גַּבְרָא. **בִּישׁוּתֵיהּ הוּא דְּקָא אָתֵי** – רִשְׁעָךְ תְּרָאֶה וְתִתְדַּיֵּר שֶׁרְשַׁע אֹתָהּ, וְהוּא יִנְצַל עַל יְדֵי נֵס. **הָהוּא כְּתִיבָא אִיגַּרְתָּא** (יוֹמָא) – דִּבְעוּ חֲשׁוּבֵי רוּמֵי לְשַׁדּוֹרֵי לְקֵיסָר עַל עִסְקִיהֶן, שֶׁדְּרוּהָ בִּידֵיהּ דַּהֲהוּא גַּבְרָא. **פִּתְקָא** – אֶלִּיהָן וְזֹרְקוּ אַרְבַּע מְאָה פַּרְסֵי לְמָקוֹם לֹא יָשׁוּב וְעוֹד לְבֵיתוֹ, כְּמוֹ (רֹאשׁ הַשָּׁנָה כה, א): "שִׁקֵּל קַלָּא פִּתְקָא בֵּיהּ". **עָלָיו לִשְׂרֵיפָה** – לְמָה נֶעְנַשׁ כָּךְ – לְפִי שֶׁהִיא הוֹגֶזֶת אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ, דּוֹרְשׁוּ בְּאַרְבָּעִים וְשִׁתִּים אוֹתִיּוֹת וְעוֹשֶׂה בּוֹ מַה שֶּׁהוּא חָפֵץ.

דנכים יצירה – נשחט יצרא, אנשי כנסת הגדולה בקשו רחמים ונמסר בידם והרגוהו, כדאמרינן ב"ארבע מיתות" בסנהדרין (סד, א). כלומר, ניזיל בההוא שבילא ולא ניזיל אפיתחא דבי זונות, שלא ישלוט בנו יצר הרע. **אינגעו** זונות מקמייהו – נכנסו מפניהם לקובתן. **מנא לך הא** – דסמכת אנפשך למיתי הכא, ולא מיסתפית מיצר הרע. **ויזמה ותתרגמינן עצת חטאין** – "עצת" הוא תרגום של "זימה היא", ו"חטאין" הוא תוספת, התרגום מפרש שעצה זו רעה היא של חטא. אלמא ד"זימה" היינו לשון עצה, ותורה נקראת "עצה", דכתיב (ישעיהו כח): "הפליא עצה הגדיל תושיה", ומשמע: תורה תשמור עליך. **מזימה** – מן הזונות. **תשמור עליך תורה** – דסיפיה דקרא: "תבונה תנצרכה" – מזימה תשמור עליך מכל דבר רע והרחוק חטא, ואנו הולכין הלוך ודבר בדברי תורה. **על חמשה דברים** – חמש עלילות הן שואלין עלי. **כמי שאין לו אלוה** – להגן עליו. הכי גרסינן: מאי ללא. רבי חנינא בן תרדיון גבאי של צדקה הוה. **מעות של פורים** – שגזבית מבני העיר לחלק לעניים לשעודת פורים, ותנן (בבא מציעא עח, ב): אין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו. **נתחלפו לי במעות** של צדקה – וסבור הייתי שהן של צדקה וחלקתים לעניים שלא לשעודת פורים, ואני פרעתי משלי [את] של פורים. לשון אחר: מעות שלי לשעודת פורים נתחלפו לי במעות של צדקה, וסבור הייתי שהן של צדקה וחלקתים לעניים, ולא חזרתי ליפרע מארנקי של צדקה. גבתת – גבב ולסטים היית. **מהכא ליתא** – כשם שאין השניה בי, דהא אין שתיהן באדם אחד – כך אין חבירתה בי, והאומר לכם עלי שקרן נמצא בדברי. **מאי טעמא** קרי לך רבי – הרי עלילה שלישית. **טרסים** = גרדיים. **קיבורי** = פקעיות, לימשילי"ש. **הי דשתיא הי דערבא** = איזה של שתי ואיזה של ערב. **אתא זיבורא** – זכר, אותיבא על דערבא. **ואתאי זיבורתא** – נקבה, אותיבא על דשתיא, והבין שהוא נס שנעשה, שהשתי מקבל ערב כנגדה המקבלת זכר. **לבי אבידן** – בית שאובלין ושותין לכבוד עבודה זרה, ומזבלים זבל לעבודה זרה, ומפקחין על עסקיה לידע מה היא צריכה ומתגברין. **עבדך לחירות** – והן גזרו על כך, לפי שהוא דת יהודית. **אידמי ליה** – להודות גברא. **בישותיה הוא דקא אתי** – רשעך תראה ותדריע שרשע אתה, והוא ינצל על ידי נס. **הוה כתיבא ההוא (יומא) איגרתא** – דבעו חשובי רומי לשדורי לקיסר על עסקיהן, שדרוה להוא שעתא בידיה דההוא גברא. **פתקא** – אליהן וזרקו ארבע מאה פרסי למען לא ישוב ועוד לביתו, כמו (ראש השנה כה, א): "שקל קלא פתק ביה". **עליו לשריפה** – למה נענש כך – לפי שהיה מוגה את השם באותיותיו, דורשו בארבעים ושתים אותיות ועושה בו מה שהוא חפץ.

להתלמד

[ג.]

כָּל שֶׁלֹּא נָהַג כְּמִנְהָג זֶה - אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִין׳.

תַּמָּן תָּנִינַן: ׳רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל גֶּפֶן יֵשׁ בָּהּ יַיִן וְשֶׁאֵין בָּהּ יַיִן ׳טְרוֹקְטִי׳. רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי: מֵעַתָּה אֵין טַעֲנַת בְּתוּלִין כְּרַבִּי יוּדָה? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: כָּל גַּרְמָה אָמְרָה שֶׁיֵּשׁ טַעֲנַת בְּתוּלִין כְּרַבִּי יוּדָה. דְּתָנֵי: ׳אָמַר רַבִּי יוּדָה: בִּיהוּדָה בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מַעֲמִידִין שְׁנֵי שׁוֹשְׁבִינִין, אֶחָד מִשֶּׁל חָתָן וְאֶחָד מִשֶּׁל כַּלָּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הָיוּ מַעֲמִידִין אֶלָּא בְּשָׁעַת נְשׂוּאִין, וּבַגְּלִיל לֹא הָיוּ עוֹשִׂין כֵּן׳ וְכוּ׳, עַד ׳יֶשְׁנִין בְּמָקוֹם חָתָן וּבְמָקוֹם כַּלָּה, וּבַגְּלִיל לֹא הָיוּ עוֹשִׂין כֵּן׳.

מָאי כַּדּוּן? עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁהִיא מִמִּשְׁפַּחַת טְרוֹקְטִי. רַבִּי יִרְמְיָה סְבַר מֵימַר: מִנְהַג יְהוּדָה בַּגְּלִיל. אָמַר לֵהּ רַבִּי יוֹסֵה: וְכִי מִנְהַג יְהוּדָה בַּגְּלִיל, עֵדוּת תּוֹרָה הִיא? אֶלָּא מִנְהַג יְהוּדָה בִּיהוּדָה וּמִנְהַג גְּלִיל בַּגְּלִיל. מִכֵּיוָן דְּתֵימַר, אֵינָהּ עֵדוּת תּוֹרָה, לֹא יַעֲמִיד? אֶלָּא שֶׁלֹּא יִפְרְצוּ בְנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּזִמָּה, אִם בְּשִׁבִּיל שֶׁלֹּא יִפְרְצוּ בְנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּזִמָּה - אֲפִלּוּ מַעֲמִיד לֹא יְהֵא נֶאֱמָן? רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי אִילָא: אֵין אָדָם עָשׂוּי לְהוֹצִיא יְצִיאוֹתָיו, וּלְהוֹצִיא שֵׁם רַע עַל אִשְׁתּוֹ. אִם מִשּׁוּם שֶׁאֵין אָדָם עָשׂוּי לְהוֹצִיא יְצִיאוֹתָיו, וּלְהוֹצִיא שֵׁם רַע עַל אִשְׁתּוֹ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ מַעֲמִיד, יְהֵא נֶאֱמָן? אָמַר רַבִּי הִילָא: מִפְּנֵי חֲשׁוּד אֶחָד, מִפְּנֵי פָּרוּץ אֶחָד.

מָה אֲנַן קַיְמִין? אִם בְּשֶׁפִּשְׁפֵּשׁ וּמָצָא - הֲרֵי מָצָא, אִם בְּשֶׁלֹּא מָצָא - הֲרֵי פִּשְׁפֵּשׁ, לֹא פִּשְׁפֵּשׁ, אֶלָּא הָכֵן אֲנַן קַיְמִין: בְּשֶׁלֹּא פִּשְׁפֵּשׁ וּמָצָא. הִיא אוֹמֶרֶת: ׳דַּם בְּתוּלִין הִיא׳, וְהוּא אוֹמֵר: ׳לֹא כִי, אֶלָּא דָּם צִפּוֹר הִיא׳, הוֹרַע כֹּחוֹ, שֶׁלֹּא נָהַג כְּמִנְהָג זֶה. הָדָא דְתֵימַר: שֶׁלֹּא לְהַפְסִידָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ, אֲבָל לְקַיְמָהּ - אֵינוֹ רַשַּׁאי, מִשּׁוּם סְפֵק סוֹטָה. וּתְיָא כַּיי דְּתָנִינַן תַּמָּן: ׳בְּתוּלָה וְאַלְמָנָה׳ וְכוּ׳. וְכֻלְּהֶן מִן הָהֵן דַּאֲמַר רַבִּי הִילָא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: מָצָא פֶּתַח פָּתוּחַ - אָסוּר לְקַיְמָהּ, מִשּׁוּם סְפֵק סוֹטָה.

תָּנֵי: ׳טַעֲנַת בְּתוּלִין - כָּל שֶׁהֵן. מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת, שֶׁלֹּא נִמְצָא לָהּ בְּתוּלִין, אֶלָּא כְּעֵין הַחַרְדָּל. וּבָאת לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵה: אֲמַר לַהּ: ׳כְּמוֹתֵךְ יִרְבּוּ בְיִשְׂרָאֵל״! רַבִּי זְכַרְיָה חַתְנֵהּ דְּרַבִּי לֵוִי: מְקַלְּלָהּ כְּאִינְשֵׁי דְצַוְחִין לְסַמְיָה סַגִּי נְהוֹרָא. חַבְרַיָּה אָמְרִין: מְקַנְּתֵר לָהּ, כָּל אִשָּׁה שֶׁדָּמֶיהָ מְעוּטִין - וְלָדֶיהָ מְעוּטִין. רַבִּי יוֹסֵה אָמַר:

[ג:]

מְקַלֵּס לָהּ, כָּל אִשָּׁה שֶׁדָּמֶיהָ מְעוּטִין - אֵינָהּ מְצוּיָה לְטַמֵּא טְהָרוֹת.

הֲלָכָה ב: מַתְנִיתִין: בְּתוּלָה כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה, בְּתוּלָה אַלְמָנָה, גְּרוּשָׁה, וַחֲלוּצָה מִן הָאֵרוּסִין - כְּתֻבָּתָן מָאתַיִם, וְיֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין. הַגִּירֶת, וְהַשְּׁבוּיָה, וְהַשִּׁפְחָה שֶׁנִּפְדּוּ, שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, וְשֶׁנִּתְגַּיְּרוּ: פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - כְּתֻבָּתָן מָאתַיִם, וְיֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין.

גְּמָרָא: ׳בְּתוּלָה כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה׳ וְכוּ׳ - חוּנָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. רַבִּי בָּא בַּר בִּינָא אָמַר: מַטְבֵּעַ יוֹצֵא. מַתְנִיתָא מְסַיְּעָה לְרַבִּי בָּא בַּר בִּינָא: ׳וְחָמֵשׁ

סְלָעִים שֶׁל בֶּן בְּמָנֶה צוֹרִי, שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד, חֲמִשִּׁים שֶׁל אוֹנֵס וְשֶׁל מְפַתֶּה, מֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רַע - כֻּלָּן בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ בְּמָנֶה צוֹרִי. וְלָא תְּנָא כְּתֻבַּת אִשָּׁה עִמָּהֶן. אֲמַר רַבִּי אָבִין: כְּלוּם לָמְדוּ מִכְּתֻבַּת אִשָּׁה לֹא מֵאוֹנֵס וּמִמְּפַתֶּה? מִכֵּיוָן דְּתָנֵינָן: ׳הָאוֹנֵס וְהַמְּפַתֶּה׳ - כְּמַאן דְּתָנָא כְּתֻבַּת אִשָּׁה עִמָּהֶן. עַד כַּדּוּן בְּתוּלָה, אַלְמָנָה מַהִי? אֲמַר רַבִּי חִינְנָא: דַּיָּהּ לָאַלְמָנָה שֶׁתִּטֹּל מַחֲצִית בְּתוּלָה. אֲמַר רַבִּי חִיָּה בַּר אַדָּא: אֲפִלּוּ נִתְנֵי כְּתֻבַּת אִשָּׁה עִמָּהֶן, לֵית כָּל אִלֵּין רַבָּנִין פְּלִיגִין?! רַבִּי חֲנַנְיָה וְרַבִּי יוֹנָתָן, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: מַטְבֵּעַ יוֹצֵא. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: מַטְבֵּעַ יוֹצֵא. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא, רַבִּי אִימִי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָן נְשִׂיָא: מַטְבֵּעַ יוֹצֵא. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: סְלָעִים סְבִירִינְיוֹת, מַהֲגִינוֹת, יְרוּשַׁלְמִיּוֹת. אִלֵּין אָמְרִין אָכֵן, וְאִלֵּין אָמְרִין אָכֵן? אֶלָּא אַף הוּא חָזַר וְסָבַר דִּכְוָתְהוֹן.

אֲתָא עוֹבָדָא קֳמֵי דְּרַבִּי חוּנָה, בְּאִשָּׁה שֶׁהָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ פְּחוּתָה מִמָּאתַיִם זוּז, וְאָמַר: תִּטֹּל מַה שֶּׁכָּתַב לָהּ. אֲמַר לְרַבִּי מָנָא: ׳שֵׁב וַחֲתֹם׳! אֲמַר לֵהּ: ׳אַשְׁוֵי שְׁטָרָךְ וְנָה חֲתֹם׳! לָא רַבִּי חוּנָה דַּאֲמַר בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: ׳בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׳? רַבִּי אָבְדוּמָא דִּצְפּוֹרִי בְּשֵׁם רַב חוּנָה: מִשֵּׁם

[ד.]

וְתוּר. מֵעַתָּה, אִשָּׁה שֶׁהָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ פְּחוּתָה מִמָּאתַיִם - תַּטְמִין כְּתֻבָּתָהּ, כְּדֵי שֶׁתִּטֹּל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. אָמְרִין בְּשֵׁם רַבִּי חוּנָה: בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין כְּתֻבָּה - מַה דּוּ מַפְקָהּ הִיא גּוֹבָה. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְתָנֵי כֵּן: ׳חֵרֶשׁ שֶׁנִּשָּׂא פִּקֵּחַת - אֵין לָהּ עָלָיו מְזוֹנוֹת וְלֹא כְּתֻבָּה, וְאִם מֵתָה הוּא יוֹרְשָׁהּ, שֶׁהִיא רָצְתָה לִזּוֹק לוֹ נְכָסָיהָ, וְהוּא לֹא רוֹצֶה לִזּוֹק לָהּ בִּנְכָסָיו. פִּקֵּחַ שֶׁנִּשָּׂא חֵרֶשֶׁת - יֵשׁ לָהּ עָלָיו מְזוֹנוֹת וּכְתֻבָּה וְאִם מֵתָה - אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ, שֶׁהוּא רוֹצֶה לִזּוֹק לָהּ נְכָסָיו וְהִיא לֹא רָצְתָה לִזּוֹק לוֹ נְכָסֶיהָ׳. וְחֵרֶשֶׁת יֵשׁ לָהּ קִנְיָן וְיֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה? רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: תִּפְתֵּר, כְּשֶׁכְּנָסָהּ, פִּקֵּחַת כְּנָסָהּ. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: שֶׁכְּנָסָהּ פִּקֵּחַת וְנִתְחָרְשָׁה. מִכָּל מָקוֹם, לֹא פִּקֵּחַת כְּנָסָהּ?! רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: תִּפְתֵּר, שֶׁהָיְתָה חֵרֶשֶׁת וְנִתְפַּקְּחָה. שֶׁלֹּא תֹּאמַר: הוֹאִיל וְהָיְתָה חֵרֶשֶׁת תְּחִלָּה - אֵין לָהּ כְּתֻבָּה, לְפִם כֵּן צָרִיךְ לְמֵימַר יֵשׁ לָהּ. רַבִּי יוֹסֵה לָא אָמַר כֵּן, אֶלָּא אִלּוּ מִי שֶׁבָּא עַל הַחֵרֶשֶׁת, שְׁמָא אֵין לָהּ קְנָס? וְכָל שֶׁאֵין לָהּ קְנָס, אֵין לָהּ כְּתֻבָּה. אֲמַר רַבִּי יוּדָן: וְכִי בִּקְנָס הַדָּבָר תָּלוּי? הֲרֵי בּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ קְנָס וּכְתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, הֲרֵי בְּתוּלָה מִן הַנִּשּׂוּאִין, יֵשׁ לָהּ קְנָס וּכְתֻבָּתָהּ מָנֶה.

׳חֵרֶשׁ אוֹ שׁוֹטֶה שֶׁכָּנְסוּ פִּקֵּחַת, אַף־עַל־פִּי שֶׁחָזַר הַחֵרֶשׁ וְנִתְפַּקֵּחַ, שׁוֹטֶה וְנִשְׁתַּפֶּה - אֵין לָהּ כְּתֻבָּה. רָצָה לְקַיְּמָהּ - כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה׳. רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: וְהוּא שֶׁבָּא עָלֶיהָ מִשֶּׁנִּתְפַּקֵּחַ וּמִשֶּׁנִּשְׁתַּפָּה, אֲבָל אִם לֹא בָּא עָלֶיהָ מִשֶּׁנִּתְפַּקֵּחַ וּמִשֶּׁנִּשְׁתַּפָּה - אֲפִלּוּ כְּתֻבַּת מָנֶה אֵין לָהּ.

׳פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד׳ - רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּה בַּר אָשֵׁי, רַבִּי יוֹנָה, רַב חִיָּה בַּר אָשֵׁי בְּשֵׁם רַב: לְמָה זוֹ דוֹמָה? לְעוֹשֶׂה גֹּמָא בְּבָשָׂר וְחוֹזֵר וּמִתְמַלֵּא. תָּנֵי רַבִּי חִיָּה: לְעוֹכֵר אֶת הָעַיִן וְחוֹזֶרֶת וְצוֹלֶלֶת. אֲמַר רַבִּי יוֹסֵה: מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן: ׳פְּחוּתוֹת מִכָּן - כְּנוֹתֵן אֶצְבַּע בָּעַיִן׳.

אָמַר רַבִּי אָבוּן (תְּהִלִּים נז, ג): "אֶקְרָא לֵאלֹהִים עֶלְיוֹן לָאֵל גֹּמֵר עָלָי"; בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְנִמְלְכִין בֵּית־דִּין לְעַבְּרוֹ - הַבְּתוּלִין חוֹזְרִין, וְאִם לָאו - אֵין הַבְּתוּלִין חוֹזְרִין.

הֲלָכָה ג: מַתְנִיתִין: הַגָּדוֹל שֶׁבָּא עַל הַקְּטַנָּה, וְהַקָּטָן שֶׁבָּא עַל הַגְּדוֹלָה, וּמֵכַת עֵץ -

[ד:]

כְּתָבָתָן מְאתַיִם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מֵכַת עֵץ כְּתָבָתָהּ מָנֶה.

גְּמָרָא: 'הַגָּדוֹל שֶׁבָּא עַל הַקְּטַנָּה' וְכוּ' - אִי זֶהוּ קָטָן, וְאִי זוֹ הִיא קְטַנָּה? מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן חַגְרָא אָמְרוּ: קָטָן - פָּחוֹת מִבֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וּקְטַנָּה - פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. נִיחָא, גָּדוֹל שֶׁבָּא עַל הַקְּטַנָּה, הַבְּתוּלִין חוֹזְרִין; קָטָן שֶׁבָּא עַל הַגְּדוֹלָה, אֵין הַבְּתוּלִין חוֹזְרִין? אֲמַר רַבִּי אָבִין: תִּפְתֵּר, שֶׁבָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ. אֲמַר רַבִּי יוֹסֵה בְּרַבִּי אָבִין: וַאֲפִלּוּ תֵּימָא בְּכִדַרְכָּהּ, קָטָן בִּיאָתוֹ בִּיאָה, אֲבָל אֵין בּוֹ כֹּחַ לִגַּע בַּסִּימָנִין. וְתָנֵי כֵן: 'מַעֲשֶׂה שֶׁעִבְּרָה וּבְתוּלֶיהָ קַיָּמִין'.

מְתִיבִין לְרַבִּי מֵאִיר: בְּתוּלִין אֵין כָּאן, וְתֵימַר כְּתָבָתָהּ מָאתַיִם?! אֲמַר לוֹן: וְכִי בִּבְתוּלִין הַדָּבָר תָּלוּי? הֲרֵי בּוֹגֶרֶת, אֵין לָהּ בְּתוּלִין, וּכְתָבָתָהּ מָאתַיִם! הֲרֵי בְּתוּלָה מִן הַנִּשּׂוּאִין, יֵשׁ לָהּ בְּתוּלִין, וּכְתָבָתָהּ מָנֶה! מַאי כַּדּוּן? בּוֹגֶרֶת - לֹא בָטַל חִנָּהּ, בְּתוּלָה מִן הַנִּשּׂוּאִין - בָּטַל חִנָּהּ. מַה פְּלִיגִין בְּמֵכַת עֵץ? דְּרַבִּי מֵאִיר אָמַר: לֹא בָטַל חִנָּהּ, וְרַבָּנִין אָמְרִין: בָּטַל חִנָּהּ.

'בְּתוּלָה הַנִּבְעֶלֶת מִן הַקָּטָן וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ - כְּשֵׁרָה לַכְּהֻנָּה'. תָּנֵי רַבִּי חֲלַפְתָּה בַּר שָׁאוּל: כְּשֵׁרָה אֲפִלּוּ לְכֹהֵן גָּדוֹל. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי אָמִי מַקְשִׁי: מַה בֵּינָהּ לְבֵין הַנִּבְעֶלֶת בְּאָצְבַּע? אִלּוּ הַנִּבְעֶלֶת בְּאָצְבַּע, שֶׁמָּא אֵינָהּ פְּסוּלָה לַכְּהֻנָּה? אֲמַר רַבִּי חַגַּי: תִּפְתֵּר, שֶׁבָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ. בְּעָא רַבִּי חַגַּי מִקְּהָדֵר בֵּהּ, אֲמַר לֵהּ רַבִּי אַבָּא: לָא תַּהֲדֵר בָּךְ. וּלְמָה בְּעָא רַבִּי חַגַּי מִקְּהָדֵר בֵּהּ? מִן הָדֵין דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כא, יג): "וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח"; עַד שֶׁתְּהֵא בְּתוּלָה מִשְּׁנֵי צְדָדֶיהָ. וְדִכְוָתָהּ (בְּרֵאשִׁית כד, טז): "בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יְדָעָהּ"? "בְּתוּלָה" - מִכְּדַרְכָּהּ, "וְאִישׁ לֹא יְדָעָהּ" - שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ. אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְעָזָר: אֲפִלּוּ בְּרִיָּה לֹא תָּבַע בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קכה, ג): "כִּי לֹא יָנוּחַ שֵׁבֶט הָרֶשַׁע עַל גּוֹרַל הַצַּדִּיקִים".

מָה עָבַד לַהּ רַבִּי חַגַּי עַד שֶׁלֹּא יַחֲזוֹר בּוֹ? פְּתַר לַהּ בְּהַעֲרָיָה. וּלְמָה לֵית רַב יוֹסֵי

[ה.]

פְּתַר לֵהּ בַּעֲרָיָה? אֲמַר רַבִּי מָנָא: דְּהִיא צְרִיכָה לֵהּ. רַבִּי יוֹסֵה בְּעָא: הַעֲרָיָה בַּזְּכוּר מַהוּ? הַעֲרָיָה בַּבְּהֵמָה מַהוּ? כַּד שְׁמַע רַבִּי יִרְמְיָה הָדָא דְּרַבִּי חַגַּי - אֲמַר: לָא עַל הָדָא הֲוָה רַבִּי אָמִי מְקַשֵּׁי.

הֲלָכָה ד: מַתְנִיתִין: בְּתוּלָה אַלְמָנָה, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה, מִן הַנִּשּׂוּאִין - כְּתָבָתָן מָנֶה, וְאֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין. הַגִּיֶּרֶת, וְהַשְּׁבוּיָה, וְהַשִּׁפְחָה, שֶׁנִּפְדּוּ אוֹ שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, יְתֵרוֹת עַל שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - כְּתָבָתָן מָנֶה, וְאֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין.

גְּמָרָא: 'בְּתוּלָה אַלְמָנָה, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה, מִן הַנִּשּׂוּאִין' - אֵיזוֹ הִיא בְּתוּלָה מִן הַנִּשּׂוּאִין? אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שֶׁנִּכְנְסָה לַחֻפָּה וְעֵדֶיהָ מְעִידִין אוֹתָהּ שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: הָדָא אָמְרָה: נָשָׂא אִשָּׁה בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה - אֵין זֶה מִקַּח טָעוּת לְהַפְסִידָהּ מִכְּתֻבַּת מָנֶה. נָשָׂא אִשָּׁה בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא זִנְּתָה, וְנִמְצֵאת שֶׁזִּנְּתָה - אֵין זֶה מִקַּח טָעוּת לְהַפְסִידָהּ מִכְּתֻבַּת מָנֶה. רַבִּי לְעָזָר שְׁאַל: הַבָּא עַל שִׁפְחָה מְשֻׁמֶּרֶת מַהוּ? נִשְׁמְעִנָּהּ מִן הָדָא: יָכוֹל הַבָּא עַל שִׁפְחָה אֲרַמִּית יְהֵא חַיָּב? תַּלְמוּד

לוֹמַר (שְׁמוֹת כב, טו): ״מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לוֹ לְאִשָּׁה״ – אֶת שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֲוָיָה בָּהּ. יָצָא שִׁפְחָה אֲרַמִּית שֶׁאֵין לוֹ הֲוָיָה בָּהּ. מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ הֲוָיָה, הָא אִם יֵשׁ לוֹ הֲוָיָה בָּהּ יֵשׁ לָהּ קְנָס, וְכָל שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְנָס יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה? ! אֲמַר רַבִּי יוּדָן: וְכִי בַּקְּנָס הַדָּבָר תָּלוּי? הֲרֵי בּוֹגֶרֶת, אֵין לָהּ קְנָס וּכְתֻבָּתָהּ מָאתַיִם! הֲרֵי בְּתוּלָה מִן הַנִּשּׂוּאִין, יֵשׁ לָהּ קְנָס וּכְתֻבָּתָהּ מָנֶה. אֲמַר רַבִּי זְעֵירָא קֳמֵי רַבִּי מָנָא: תִּפְתֵּר, בְּשֶׁנִּתְגַּיְּרוּ אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. אֲמַר לֵהּ: אִם בְּשֶׁנִּתְגַּיְּרוּ אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד – כְּיִשְׂרָאֵל הֵן? ! סוֹמָה וְאַיְלוֹנִית – יֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין. סוֹמְכוֹס אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי מֵאִיר: סוֹמָה אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִין׳. וּמַה טַּעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר? אֲנִי אוֹמֵר, מָצָא וְאִבֵּד. מַה טַּעְמָא דְּרַבָּנָן? יְכוֹלָה הִיא לְתָפְשׁוֹ. מָה עָבֵד לַהּ רַבִּי מֵאִיר? יָכוֹל הוּא לְדַחוֹתָן בְּרוֹק.

תָּנֵי: ׳טַעֲנַת בְּתוּלִין, עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מִיָּד׳. מָה אֲנַן קָיְמִין?

[ה:]

אִם בְּשֶׁבָּעַל – מִיָּד; אִם בְּשֶׁלֹּא בַעַל – אֲפִלּוּ לְאַחַר מִכָּן. עַד כַּמָּה? אֶלָּא כֵּן אֲנַן קָיְמִין בְּסִתָּם. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: חֲזָקָה, אָדָם מַעֲמִיד עַצְמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְרַבָּנָן אָמְרִין: אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד, אֵין אָדָם מַעֲמִיד אֶת עַצְמוֹ. רַבִּי יִרְמְיָה בְּעָא: מַהוּ שֶׁיְּהֵא נֶאֱמָן לוֹמַר, עַל דְּרַבִּי מֵאִיר: ׳הֶעֱמַדְתִּי עַצְמִי שְׁלֹשִׁים יוֹם, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֶת הַוָּלָד שְׁתּוּקִי׳? נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: ׳הַיְבָמָה שֶׁאָמְרָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם: ׳לֹא נִבְעַלְתִּי׳ – כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיַּחֲלֹץ לָהּ. לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, מְבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ שֶׁיַּחֲלֹץ לָהּ. וְאָמַר רַבִּי לְעָזָר: דְּרַבִּי מֵאִיר הִיא. וְאָמַר רַבִּי לְעָזָר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא אֶצְלָהּ, הָא אֵצֶל צָרָתָהּ – לֹא׳. כְּמַה דְּתֵימַר תַּמָּן: לֹא הַכֹּל מְמֻנֶּה לָחוּב לְצָרָתָהּ, וְכָא, לֹא הַכֹּל מְמֻנּוּ לָחוּב לִבְנָהּ.

הֲלָכָה ה: מַתְנִיתִין: הָאוֹכֵל אֵצֶל חָמִיו בִּיהוּדָה שֶׁלֹּא בְעֵדִים – אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְיַחֵד עִמָּהּ. אֶחָד אַלְמָנַת יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד אַלְמָנַת כֹּהֲנִים – כְּתֻבָּתָן מָנֶה. בֵּית־דִּין שֶׁל כֹּהֲנִים הָיוּ גוֹבִין לִבְתוּלָה אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וְלֹא מִחוּ בְיָדָם חֲכָמִים.

גְּמָרָא: ׳הָאוֹכֵל אֵצֶל חָמִיו׳ – ׳בְּרֹאשׁוֹנָה גָּזְרוּ שְׁמָד בִּיהוּדָה, שֶׁכֵּן מָסֹרֶת לָהֶם מֵאֲבוֹתָם, שֶׁיְּהוּדָה הָרַג אֶת עֵשָׂו, דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית מט, ח): ״יְדֶךָ בְּעֹרֶף אֹיְבֶיךָ״; וְהָיוּ הוֹלְכִין וּמְשַׁעְבְּדִין בָּהֶן, וְאוֹנְסִין אֶת בְּנוֹתֵיהֶן, וְגָזְרוּ שֶׁיְּהֵא אִסְטְרַטְיוֹס בּוֹעֵל תְּחִלָּה, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא בַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ עוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהִיא יוֹדַעַת שֶׁאֵימַת בַּעְלָהּ עָלֶיהָ, עוֹד הִיא נִגְדֶּרֶת׳. מִכָּל מָקוֹם אֵין סוֹפָהּ לְהִבָּעֵל מֵאִסְטְרַטְיוֹס? אֲנוּסָה הִיא, וַאֲנוּסָה מֻתֶּרֶת לְבֵיתָהּ. כֹּהֲנוֹת מֶה הָיוּ עוֹשׂוֹת? מַטְמִינוֹת הָיוּ. וְיַטְמִינוּ אַף בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל! קוֹל יוֹצֵא וּמַלְכוּתָא שָׁמְעָה. וְאִלֵּין וְאִלֵּין מִתְעָרְבְבִין, מַה סִּימָן הָיָה לָהֶן? קוֹל מִגְרוֹס בָּעִיר – ׳מִשְׁתָּה שָׁם׳, ׳מִשְׁתָּה שָׁם׳, אוֹר הַנֵּר בִּבְרוֹר חַיִל – ׳שְׁבוּעַ בֵּן׳, ׳שְׁבוּעַ בֵּן׳. אַף־עַל־פִּי שֶׁבָּטַל הַשִּׁמְד, הַמִּנְהָג לֹא בָטַל. כַּלָּתוֹ שֶׁל רַבִּי הוֹשַׁעְיָה נִכְנְסָה מְעֻבֶּרֶת.

תָּנֵי: ׳וְלָאַלְמָנָה מָאתַיִם׳. תָּנֵי: ׳אֶחָד אַלְמָנַת יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד אַלְמָנַת כֹּהֲנִים,

[ו.]

כַּסֵּדֶר הַזֶּה׳. אֲמַר רַבִּי יוֹסֵה: מִסְתַּבְּרָה בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל תִּגְבֶּה, שֶׁשִּׁבְטָהּ גּוֹבֶה. בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן – לֹא תִגְבֶּה, לָא מִסְתְּיָא דְּסִלְּקָא לְכַהֲנוּתָא, אֶלָּא דְּתֵימַר תִּגְבֶּה?! אֲמַר רַבִּי מָנָא: לָא מִסְתַּבְּרָה דְּלָא חֲלִיפִין, בַּת יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֵן תִּגְבֶּה, דְּסִלְּקָא לְכַהֲנוּתָא, וּבַת כֹּהֵן לֹא תִגְבֶּה, דִּנְחִיתָא מִן כְּהֻנְּתָא. אֲמַר רַבִּי יוֹסֵה בְּרַבִּי בוּן: אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ – קְנָס קָנְסוּ בָהֶן, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא אָדָם מְדַבֵּק בְּשִׁבְטוֹ וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ.

הֲלָכָה ו׳: מַתְנִיתִין: הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא מָצָא לָהּ בְּתוּלִים, הִיא אוֹמֶרֶת: ׳מְשֻׁאֲרַסְתָּנִי נֶאֱנַסְתִּי׳, וְנִסְתַּחֲפָה שְׁדֵהוּ, וְהוּא אוֹמֵר: ׳לֹא כִי, אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא אֵרַסְתִּיךְ וְהָיָה מְקֻחִי מְקֻחַ טָעוּת׳. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמָנֶת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה, עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס, וְהִטְעָתוּ עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ.

גְּמָרָא: ״הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא מָצָא לָהּ בְּתוּלִים״ – רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי: מֵעַתָּה, אֵין טַעֲנַת בְּתוּלִין, לֹא כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּכְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֶלָּא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? ! וְחָזַר וַאֲמַר: יֵשׁ טַעֲנַת בְּתוּלִין כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּכְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּשׁוֹתֶקֶת. וַאֲפִלּוּ תֵּימָא בְּמְדַבֶּרֶת, בְּאוֹמֶרֶת: ׳מָצָא וְאִבֵּד׳ וּתְהֵא נֶאֱמֶנֶת? ! לֵית יָכֶל, דַּאֲמַר רַבִּי אִילָא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: מָצָא ״פֶּתַח פָּתוּחַ״ – אָסוּר לְקַיְּמָהּ, מִשּׁוּם סְפֵק סוֹטָה. הָכָא אִתְמַר: נֶאֱמֶנֶת, וְהָכָא אִתְמַר: אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת? ! תַּמָּן שְׁנֵיהֶן מוֹדִין כְּשֶׁהַפֶּתַח פָּתוּחַ.

תַּמָּן תְּנֵינַן: ׳הָיוּ בָהּ מוּמִין, וְעוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ – הָאָב צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה׳. רַבִּי לְעָזָר שְׁאַל לְרַבִּי יוֹחָנָן: מַתְנִיתָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וּדְלָא כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר! אֲמַר לֵהּ: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא. שָׁנְיָא הִיא, מוּמִין שֶׁדַּרְכָּן לְהִוָּלֵד. אֲמַר רַבִּי יוֹסֵה: מִקָּמָא דְּנַן חֲמֵי רַבָּנִין מְדַמּוּ מוּמִין לִבְתוּלִין, אִלֵּין יָלְפִין מִן אִלֵּין, וְאִלֵּין יָלְפִין מִן אִלֵּין. בְּתוּלִין מְמוּמִין, שֶׁאִם בָּא עָלֶיהָ עוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ – צָרִיךְ הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה. מוּמִין מִבְּתוּלִים, שֶׁאִם נוֹלְדוּ לָהּ מוּמִין, סָפֵק מְשֻׁנְכְּנָסָה לִרְשׁוּתוֹ, סָפֵק עַד שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס לִרְשׁוּתוֹ –

[ו׳:]

הַבַּעַל צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה, מִן אִלֵּין בְּתוּלִין. וּבְתוּלִין, וְכִי בְּטְלוּ לֹא בְּבֵית אָבִיהָ בְּטְלוּ? וְאַתְּ אָמַר: הַבַּעַל צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה, וְכָא, הַבַּעַל צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה.

הֲלָכָה ז׳: מַתְנִיתִין: הִיא אוֹמֶרֶת: ׳מֻכַּת עֵץ אֲנִי׳, וְהוּא אוֹמֵר: ׳לֹא כִי, אֶלָּא דְּרוֹסַת אִישׁ אַתְּ׳. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת דְּרוֹסַת אִישׁ, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ.

גְּמָרָא: ״הִיא אוֹמֶרֶת: ׳מֻכַּת עֵץ אֲנִי׳״ – אֲמַר רַבִּי לְעָזָר: דְּרַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּרַבִּי מֵאִיר אֲמַר: מֻכַּת עֵץ – כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם. אֲמַר רַבִּי יוֹסֵה: וַהֲוֵינַן סָבְרִין מֵימַר, מַה פְּלִיגִין רַבִּי מֵאִיר וְאִלֵּין רַבָּנָן? בְּשֶׁכְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת מֻכַּת עֵץ, אֲבָל אִם כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה, וְנִמְצֵאת מֻכַּת עֵץ – אַף רַבִּי מֵאִיר מוֹדֵי, מִן מַה דְּתָנֵינַן: **׳הִיא אוֹמֶרֶת: ׳מֻכַּת עֵץ אֲנִי׳, וְהוּא אוֹמֵר: ׳לֹא כִי, אֶלָּא דְּרוֹסַת אִישׁ אַתְּ׳; הָדָא אָמְרָה: אֲפִלּוּ כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה, וְנִמְצֵאת מֻכַּת עֵץ – הִיא הַמַּחֲלֶקֶת.**

רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי זְעֵירָא לֹא אָמַר כֵּן, אֶלָּא: הִיא אוֹמֶרֶת: ׳מֻכַּת עֵץ אֲנִי׳ – וּכְתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, וְהוּא אוֹמֵר: ׳לֹא כִי, אֶלָּא דְּרוֹסַת אִישׁ אַתְּ – וְאֵין לָךְ עָלַי כְּלוּם׳.

מָה אֲנַן קַיְמִין? אִם בְּשֶׁכְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה, וְנִמְצֵאת מֻכַּת עֵץ – אַף רַבִּי מֵאִיר מוֹדֶה. אִם בְּשֶׁכְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת מֻכַּת עֵץ, וְנִמְצֵאת מֻכַּת עֵץ? נִכְּר הוּא בְּ״פֶּתַח פָּתוּחַ״ בֵּין בְּעֵץ בֵּין בְּאָדָם? ! רַב חוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי זְעֵירָא לָא אָמַר כֵּן, אֶלָּא: ׳הִיא אוֹמֶרֶת: ׳מֻכַּת עֵץ אֲנִי, כֵּן אַתְּנִיתִי עִמָּךְ׳, וְהוּא אוֹמֵר: ׳לֹא כִי, אֶלָּא דְּרוֹסַת אִישׁ אַתְּ, לָא אַתְּנִיתִי עִמָּךְ כְּלוּם׳.

הֲלָכָה ח׳: מַתְנִיתִין: רָאוּהָ מְדַבֶּרֶת עִם אֶחָד, אָמְרוּ לָהּ: מַה טִיבוֹ שֶׁל זֶה? ׳אִישׁ פְּלוֹנִי וְכֹהֵן הוּא׳ – רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים:

נֶאֱמֶנֶת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חָיִין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה לִנָּתִין, וּלְמַמְזֵר, עַד שֶׁתְּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ.

[ז.]

גְּמָרָא: רָאוּהָ מְדַבֶּרֶת עִם אֶחָד וְכוּ' - מַהוּ 'מְדַבֶּרֶת'? נִבְעֶלֶת. וּלְמָה תָּנֵינָן: 'מְדַבֶּרֶת'? לָשׁוֹן נָקִי רַבִּי אוֹמֵר. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יאשׁיָה: הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּכְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מִשּׁוּם שְׁנַיִם שֶׁרַבּוּ עַל אֶחָד. רַבִּי יוֹסֵה בָּעֵי: אִם הֲלָכָה, לָמָּה שְׁנַיִם? וְאִם שְׁנַיִם, לָמָּה הֲלָכָה? מֵעַתָּה, אֵין יִסְבֹּר רַבִּי יוֹחָנָן כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - אֵין הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּכְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֶלָּא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ! מַאי כַּדּוּן? מִשּׁוּם עֵדוּת שֶׁהָאִשָּׁה כְּשֵׁרָה לָהּ.

הַוון בָּעֵי מֵימַר: מַה פְּלִיגִין רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְאִלֵּין רַבָּנִין? בְּמָקוֹם שֶׁרַב פְּסוּלִין, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁרַב כְּשֵׁרִין - אַף רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹדֵי. אֲתָא רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, וְרַבִּי אִילָא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁרַב כְּשֵׁרִין, הִיא הַמַּחֲלֶקֶת, סְבַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הַזְּנוּת רָצָה אַחַר הַפְּסוּלִים. אֲמַר רַבִּי זְעֵירָא: מַתְנִיתָא אָמְרָה: אֲפִלּוּ כְּשֵׁרִין מְזַנִּין, דְּתָנֵי: 'אֲפִלּוּ חָסִיד שֶׁבַּחֲסִידִים אֵין מְמַנִּין אוֹתוֹ אֶפִּיטְרוֹפּוֹס עַל עֲרָיוֹת'.

הֲלָכָה ט: מַתְנִיתִין: הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת, אָמְרוּ לָהּ: 'מַה טִיבוֹ שֶׁל עֻבָּר זֶה'? 'מֵאִישׁ פְּלוֹנִי וְכֹהֵן הוּא'. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חָיִין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת מְעֻבֶּרֶת מִנָּתִין וּמַמְזֵר, עַד שֶׁתְּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ.

גְּמָרָא: הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת וְכוּ' - אֲמַר רַבִּי לְעָזָר: הַכֹּל מוֹדִין בַּוָּלָד שֶׁהוּא שְׁתוּקִי. וְתָנֵי כֵן: 'בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֵדוּת אִשָּׁה גּוּפָהּ, אֲבָל בַּוָּלָד - הַכֹּל מוֹדִין שֶׁהוּא שְׁתוּקִי'. אֲמַר לֵהּ רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁתוּקִי סְתָם מְצִינוּ. שְׁתוּקִי כֹּהֵן גָּדוֹל. הֵיךְ עֲבִידָא? סִיעָה שֶׁל כֹּהֲנִים עוֹבֶרֶת, וּפֵרַשׁ אֶחָד מֵהֶן וּבָעַל - הֲרֵי מָצִינוּ שְׁתוּקִי כֹּהֵן גָּדוֹל! אֲמַר לֵהּ רַבִּי לְעָזָר: הֲרֵי אַלְמָנַת עִסָּה - הֲרֵי הִיא כְּשֵׁרָה וּבְתָהּ פְּסוּלָה! אֲמַר לֵהּ: כִּדְבֵרַי שֶׁהוּא מַכְשִׁיר בָּהּ - מַכְשִׁיר בְּבִתָּהּ. אֲמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא: לֹא אָמַר אֶלָּא כִּדְבֵרַי מִי שֶׁהוּא מַכְשִׁיר, הָא מִכֹּלָּל דְּאִית חוֹרָן פּוֹסֵל, מָנֵי מַכְשִׁיר? רַבִּי מֵאִיר. מָנֵי פּוֹסֵל? רַבָּנִין. דְּתָנֵי: 'אֵי זוֹ הִיא עִסָּה כְּשֵׁרָה? כָּל שֶׁאֵין בָּהּ לֹא חָלָל וְלֹא מַמְזֵר וְלֹא נָתִין, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל שֶׁאֵין בָּהּ אַחַת מִכָּל אֵלּוּ - בִּתָּהּ כְּשֵׁרָה לַכְּהֻנָּה. אֲבָל

[ז:]

מִשְׁפָּחָה שֶׁנִּשְׁתַּקַּע בָּהּ פְּסוּל - רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בּוֹדֵק עַד אַרְבַּע אִמָּהוֹת וּמַשְׁיא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בּוֹדֵק לְעוֹלָם'. רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי זְעֵירָא לָא אָמַר כֵּן, אֶלָּא רַבִּי לְעָזָר שְׁאַל לְרַבִּי יוֹחָנָן: אַלְמָנַת עִסָּה מַה הִיא? אֲמַר לֵהּ: כְּשֵׁרָה. בִּתָּהּ מַה הִיא? אֲמַר לֵהּ: כִּדְבֵרַי מִי שֶׁהוּא מַכְשִׁיר בָּהּ מַכְשִׁיר בְּבִתָּהּ. הַוון בָּעֵי מֵימַר: עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי לְעָזָר: שְׁתוּקִי פָּסוּל, עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: שְׁתוּקִי כָּשֵׁר. אַף רַבִּי יוֹחָנָן אִית לֵהּ שְׁתוּקִי פָּסוּל, בְּשִׁיטָתוֹ הֵשִׁיבוֹ, בְּשִׁיטָתָךְ שֶׁאַתְּ אוֹמֵר אַף 'שְׁתוּקִי' סְתָם, מָצִינוּ 'שְׁתוּקִי' כֹּהֵן גָּדוֹל. הֵיךְ עֲבִידָא? סִיעָה שֶׁל כֹּהֲנִים עוֹבֶרֶת, וּפֵרַשׁ אֶחָד מֵהֶן וּבָעַל. הֲרֵי מָצִינוּ שְׁתוּקִי כֹּהֵן גָּדוֹל! מִלְּתָא דְּרַבִּי זְעֵירָא אָמְרָה: שְׁתוּקִי כָּשֵׁר.

רַבִּי זְעֵירָא בְּעָא קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵה: אַף לְעִנְיַן מִשְׁפָּחָה כֵּן? אֲמַר לֵהּ: כֵּן אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: תַּמָּן תָּנֵינַן לְעִנְיַן מִשְׁפָּחָה, בְּרַם הָכָא לְעִנְיַן קְדֻשֵּׁי הַגִּבּוֹל. מִלְּתָא דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק: שְׁתוּקִי כָּשֵׁר. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק בְּעָא: מֵעַתָּה, אֵין שְׁתוּקִי כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּכְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֶלָּא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. חָזַר וְאָמַר: יֵשׁ

שְׁתוּקִי כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּכְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּשׁוֹתֶקֶת, וַאֲפִלּוּ תֵּימַר בִּמְדַבֶּרֶת, בְּאוֹמֶרֶת: ״אֵינִי יוֹדַעַת״.

הֲלָכָה י: מַתְנִיתִין: אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: מַעֲשֶׂה בְּתִינֹקֶת שֶׁיָּרְדָה לְמַלּאוֹת מַיִם מִן הָעַיִן, וְנֶאֱנְסָה – אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: אִם רֹב הָעִיר מַשִּׂיאִין לַכְּהֻנָּה – הֲרֵי זוֹ תִּנָּשֵׂא לִכְהֻנָּה.

גְּמָרָא: ״אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: מַעֲשֶׂה בְּתִינֹקֶת״ וְכוּ׳ – רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם רַב: קְרוֹנָהּ שֶׁל צִפּוֹרִין הָוָה עוֹבָדָה. רַבִּי יִרְמְיָה רַבִּי חָמָא בַּר עֻקְבָא, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּי:

[ח.]

מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בָּאֲנוּסָה. רַבִּי חִזְקִיָּה, רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בָּאֲנוּסָה. רַב חִיָּה בַּר אָשִׁי אָמַר בְּשֵׁם רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵה שֶׁאָמַר מִשֵּׁם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. רַבִּי זְעֵירָא בְּעָא קֳמֵי רַבִּי יַסָּא: הֵיךְ עָבְדִין עוֹבָדָא? אֲמַר לֵהּ: כְּרַבִּי יוֹסֵה שֶׁאָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. אָמַר רַבִּי אִילָא בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּי: תּוֹכָהּ שֶׁבְּצִפּוֹרִין בָּעַל. רַבָּא בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּי: רָאוּ אוֹתוֹ פּוֹרֵשׁ מִצִּפּוֹרִין וּבוֹעֵל, חֲזָקָה שֶׁפָּסוּל, שֶׁשָּׁם בָּעַל.

פְּלָטְיָא מַהוּ? רַבִּי יִרְמְיָה בַּר וָוא אוֹמֵר: בְּרֹב. רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר: בְּרֹב עַד שֶׁיּוֹכִיחַ. חַיְלֵהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה, מִן הָדָא דְּמַר רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מָבוֹי שֶׁכֻּלָּהּ גּוֹיִם, וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד דָּר בְּתוֹכוֹ, וְנָפַל בְּתוֹכוֹ מַפֹּלֶת – מְפַקְּחִין עָלָיו בְּשִׁבְיל יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁם, וּפְלָטְיָא הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב.

וּמָהוּ דַּאֲמַר רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: ״רָאוּ אוֹתוֹ פּוֹרֵשׁ מִצִּפּוֹרִין וּבוֹעֵל, חֲזָקָה שֶׁפָּסוּל שֶׁשָּׁם בָּעַל״? עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה, וְהֵן שֶׁרָאוּהוּ פּוֹרֵשׁ מִן הַבָּתִּים. וְעַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה – אֲפִלּוּ בְּפְלָטְיָא.

הָיְתָה צִפּוֹרִין נְעוּלָה – רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר: עַד שֶׁיּוֹכִיחַ. חַיְלֵהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה, מִן הָדָא דְּמַר רַבִּי זְעֵירָא, רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: נִתְחַלְּפָה קַפְּתּוֹ אֵצֶל הַטּוֹחֵן, אִם הֶחְזַק עַם הָאָרֶץ לִהְיוֹת טוֹחֵן שָׁם אוֹתוֹ הַיּוֹם – חוֹשֵׁשׁ; וְאִם לָאו – אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

מַה בֵּינָהּ וְלַסִּירְקִי? לָא־כֵן תָּנֵי: ״סִירְקִית שֶׁהִיא מִסְתַּפֶּקֶת יוֹם אֶחָד מִן הָאִסּוּר, נַעֲשָׂה אוֹתוֹ הַיּוֹם הוֹכִיחַ לְכָל הַיָּמִים״! סִירְקִית, אֶפְשָׁר לָהּ שֶׁלֹּא לְהִסְתַּפֵּק? וְכָא אֲנִי אוֹמֵר:

[ח:]

לֹא הֶחְזַק עַם הָאָרֶץ לִהְיוֹת טוֹחֵן שָׁם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְחוֹשֵׁשׁ! וְכָא אֲנִי אוֹמֵר: לֹא יָרַד הַפָּסוּל, לְמַלּאוֹת שָׁם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְחוֹשֵׁשׁ?! וְהָא רַבִּי אִילָא, רַבִּי יַנַּאי אוֹמֵר: תּוֹכָהּ שֶׁבְּצִפּוֹרִין בָּעַל, וְהָא רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי אוֹמֵר: רָאוּ אוֹתוֹ פּוֹרֵשׁ מִצִּפּוֹרִין וּבוֹעֵל – חֲזָקָה פָּסוּל, שֶׁשָּׁם בָּעַל, וּבִנְמְצָא הוֹלְכִין אַחַר הָרוֹב. מִן קוֹשֵׁי מְדַמּוּ לַהּ רַבָּנִין לִשְׁרָצִים, דְּתָנֵי: ״תֵּשַׁע צְפַרְדְּעִים שֶׁרֶץ אֶחָד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזוֹ נָגַע – סְפֵקוֹ טָמֵא. פֵּרַשׁ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָגַע – סְפֵקוֹ טָהוֹר. חָזַר לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנָגַע – סְפֵקוֹ טָמֵא. וְלַנִּמְצָא – הַלֵּךְ אַחַר הָרֹב׳. אָמַר רַב חִסְדָּא (תְּהִלִּים עו, ו): ״וְלֹא מָצְאוּ כָל אַנְשֵׁי חַיִל יְדֵיהֶם״ – עַד דְּאַתְּ מְדַמֵּי לַהּ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד – דַּמְיַתַּהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, דְּתָנֵי: ״תִּשְׁעָה שְׁרָצִים וּצְפַרְדֵּעַ אֶחָד בֵּינֵיהֶן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה מֵהֶן נָגַע – סְפֵקוֹ טָהוֹר. פֵּרַשׁ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וְנָגַע בּוֹ – סְפֵקוֹ טָמֵא. חָזַר לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְנָגַע בּוֹ – סְפֵקוֹ טָהוֹר. וְלַנִּמְצָא – הַלֵּךְ אַחַר הָרֹב׳. אָמַר רַבִּי אִימִּי: בְּרוּךְ שֶׁבָּחַר בָּהֶן וּבִדְבְרֵיהֶן, קְרוֹנָהּ שֶׁל צִפּוֹרִין, לָאו רְשׁוּת הָרַבִּים הוּא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: מִכְּיוָן שֶׁשְּׁנֵיהֶן יְכוֹלִין לְהִתְיַחֵד – כְּמַאן דְּהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד.

מַעֲשֶׂה בְתִינֹקֶת שֶׁרָאוּ אוֹתָהּ מְשֻׁלֶּכֶת לָאִישְׁפָּה. אַתָּא עוֹבָדָא קֳמֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵה וְאָמַר: תִּטָּפֵל לָ׳עִסָּה׳. רַבִּי יִרְמְיָה סְבַר מֵימַר: לְעִסָּה כְּשֵׁרָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵה חָלוּק עַל אָבִיו? ! אֲמַר רַבִּי יוֹסֵה: וַאֲפִלּוּ תֵימָא לְעִסָּה פְּסוּלָה, לֵית רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵה חָלוּק עַל אָבִיו. לָמָּה? כְּשֵׁרִים מְזַנִּין, וּפְסוּלִין מַשְׁלִיכִין.

הַדָּרָן עֲלָךְ בְּתוּלָה נִשֵּׂאת

פֶּרֶק שֵׁנִי

הֲלָכָה א: מַתְנִיתִין: הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַלְמְנָה אוֹ שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה, הֵיא אוֹמֶרֶת: ׳בְּתוּלָה נִשֵּׂאתִי׳, וְהוּא אוֹמֵר: ׳לֹא כִי, אֶלָּא אַלְמָנָה נְשָׂאתִיךְ׳! אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁיָּצְאת בְּהִנּוּמָא

[ט.]

וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ – כְּתָבָתָהּ מָאתַיִם. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אַף חִלּוּק קְלָיוֹת רָאָיָה.

גְּמָרָא: הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַלְמְנָה וְכוּ׳ – נִיחָא, שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה, נִתְאַלְמְנָה, מִי עוֹרֵר? הַיּוֹרְשִׁין. וְהַלֵּךְ אַחַר הָרֹב, וְרֹב הַנִּשָּׂאוֹת בְּתוּלוֹת נִשָּׂאוֹת, אֱמֹר מֵעַתָּה, בְּתוּלָה נִשֵּׂאת? זֹאת אוֹמֶרֶת: שֶׁלֹּא הִלְכוּ לְמִדַּת הַדִּין בְּמָמוֹן אַחַר הָרֹב. תַּמָּן תָּנֵינַן: ׳שׁוֹר שֶׁנָּגַח אֶת הַפָּרָה וְנִמְצָא עֻבָּרָהּ בְּצִדָּהּ׳. וְכִי רֹב הַפָּרוֹת מַפִּילוֹת? אֱמֹר, מֵחֲמַת נְגִיחָה הִפִּילָה. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: זֹאת אוֹמֶרֶת: שֶׁלֹּא הִלְכוּ לְמִדַּת הַדִּין בְּמָמוֹן אַחַר הָרֹב.

אָמַר רַבִּי אָבוּן: וּבְדָבָר אֶחָד הָלְכוּ בְּמִדַּת הַדִּין בְּמָמוֹן אַחַר הָרֹב, כַּהֲדָא דְתָנֵי רַבִּי אַחָא: ׳גָּמָל שֶׁהָיָה אוֹחֵר בֵּין הַגְּמַלִּים, וְנִמְצָא שָׁם אֶחָד מֵהֶן מֵת – חַיָּב. אֲנִי אוֹמֵר, אוֹתוֹ שֶׁהָיָה אוֹחֵר נִשְׁכּוֹ. טְעָנוֹ מָנֶה וְכָפַר בּוֹ, וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁחַיָּב לוֹ חֲמִשִּׁים – רַבִּי חִיָּה רַבָּא אוֹמֵר: נִשְׁבַּע עַל הַשְּׁאָר. רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר: אֵינוֹ נִשְׁבַּע עַל הַשְּׁאָר׳. מִ׳שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בְּטַלִּית׳ לָמַד רַבִּי חִיָּה רַבָּא, דְּתָנֵינַן תַּמָּן: ׳שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בְּטַלִּית, זֶה אוֹמֵר: ׳אֲנִי מְצָאתִיהָ׳, וְזֶה אוֹמֵר: ׳אֲנִי מְצָאתִיהָ׳. זֶה שֶׁתּוֹפֵס בְּחֶצְיָהּ כְּמֵבִיא עֵדִים שֶׁחֶצְיָהּ שֶׁלּוֹ, וְהַלָּה אוֹמֵר: ׳כֻּלָּהּ שֶׁלִּי׳ וְזֶה שֶׁהוּא תּוֹפֵס בְּחֶצְיָהּ כְּמֵבִיא עֵדִים שֶׁחֶצְיָהּ שֶׁלּוֹ, וְהַלָּה אוֹמֵר: ׳כֻּלָּהּ שֶׁלִּי׳ – נִשְׁבַּע שֶׁחֶצְיָהּ שֶׁלּוֹ. וְלָא שְׁמִיעַ דְּמַר רַבִּי אִילָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: תַּקָּנַת שְׁבוּעָה הִיא, שֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם רוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ בַּשּׁוּק, וְאוֹמֵר לוֹ: ׳טַלִּית שֶׁעָלֶיךָ שֶׁלִּי הוּא, בֹּא וְחַלֵּק עִמִּי טַלִּיתְךָ׳.

רַבִּי אַבִּין בְּשֵׁם רַב: מוֹדֶה חֲבִיבִי בִּשְׁטָר. הֵיךְ עֲבִידָה? טְעָנוֹ מָנֶה, וְכָפַר בּוֹ, וְהוֹצִיא שְׁטָר שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ חֲמִשִּׁין, אֵין לוֹ

[ט:]

אֶלָּא חֲמִשִּׁין. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵה בְּרַבִּי בוּן: נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: ׳כֶּסֶף סִלְעִין דִּי אִנּוּן, וְנִמְחֲקוּ אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנַיִם, מִכָּן וְאֵילָךְ – הַמַּלְוֶה אוֹמֵר חֲמֵשׁ, וְהַלּוָֹה אוֹמֵר שָׁלֹשׁ. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: הוֹאִיל וְהוֹדָה מִן הַטַּעֲנָה – יִשָּׁבַע. וַחֲכָמִים אוֹמְרִין: אֵין הוֹדָאָה מִמִּן הַטַּעֲנָה׳; מִפְּנֵי שֶׁאֵין הוֹדָאָה מִמִּן הַטַּעֲנָה, וְהָא אִם הוֹדָיָה מִן הַטַּעֲנָה, חַיָּב, וְכָא, לָא כְּמִי שֶׁהוֹדָיָה מִן הַטַּעֲנָה הִיא? כָּל עַמָּא מוֹדַיי: שֶׁהוּא חַיָּב לָהּ מָנֶה, וְהִיא כְּתוֹבַעַת בְּיָדוֹ מָנֶה אֶחָד, וְהוּא אֵינוֹ מוֹדֶה לָהּ, הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

׳בְּהִנּוּמָא׳ – תַּמָּן: נִמְנוּמָה. רַבָּנִין דְּהָכָא אָמְרִין: פִּירְיוֹמָא. ׳יוֹצְאָה וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ׳ – רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁיָּצְאוּ בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ, וְעֵדֶיהָ מְעִידִין אוֹתָהּ

שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה. וְחָשׁ לוֹמַר, שֶׁמָּא בְּתוּלָה מִן הַנִּשּׂוּאִין הִיא? זֹאת אוֹמֶרֶת: בְּתוּלָה מִן הַנִּשּׂוּאִין אֵינָהּ יוֹצֵאת וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ. וְחָשׁ לוֹמַר, שֶׁמָּא מֻכַּת עֵץ הִיא? אֶלָּא כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּרַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מֻכַּת עֵץ - כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם. וַאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא חָשׁוּ עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אַף חִלּוּק קְלָיוֹת רְאָיָה. וְחָשׁ לוֹמַר, שֶׁמָּא בְּתוּלָה מִן הַנִּשּׂוּאִין הִיא? זֹאת אוֹמֶרֶת: בְּתוּלָה מִן הַנִּשּׂוּאִין, אֵין לָהּ חִלּוּק קְלָיוֹת. תָּנֵי: ׳אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: אַף מִי שֶׁהוֹלִיכוּ לְפָנֶיהָ חֲבִית שֶׁל בְּסוֹרוֹת[1]׳. וְחָשׁ לוֹמַר, שֶׁמָּא מִן הַנִּשּׂוּאִין הִיא? זֹאת אוֹמֶרֶת: בְּתוּלָה מִן הַנִּשּׂוּאִין, אֵין לָהּ חֲבִית שֶׁל בְּסוֹרוֹת.

נָהֲגוּ לְהַעֲבִיר חֲבִית יַיִן סְתוּמָה לִפְנֵי הַכַּלָּה כְּאוֹמְרִים כְּשֵׁם שֶׁחֲבִית זוֹ
[1] סְתוּמָה, כָּךְ גַּם הַכַּלָּה פְּתוּחָה סָתוּם

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת בָּבָא בַּתְרָא פֶּרֶק עֲשִׂירִי

י,א הָאוֹמֵר: ״נָתַתִּי שָׂדֶה פְּלוֹנִית לְפְלוֹנִי״. וְהוּא אוֹמֵר: ״לֹא נָתַן לִי כְּלוּם״ - לֹא אָמַר כְּלוּם, שֶׁמָּא זָכָה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר. וְאִם אָמַר: ״כָּתַבְתִּי שְׁטַר וְנָטַלְתִּי מָעוֹת וְנָתַתִּי לוֹ״. וְהוּא אוֹמֵר: ״לֹא נָטַלְתִּי״ - הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים. הָאוֹמֵר: ״עָשִׂיתִי פְּלוֹנִי עַבְדִּי בֶּן חוֹרִין״. וְהוּא אוֹמֵר: ״לֹא עָשָׂאנִי״ - לֹא אָמַר כְּלוּם, שֶׁמָּא זָכָה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר. וְאִם אָמַר: ״כָּתַבְתִּי שְׁטַר וְנָתַתִּי לוֹ״. וְהוּא אוֹמֵר: ״לֹא נְטַלְתִּי״ - הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים.

י,ב הָאִשָּׁה שֶׁהָיְתָה יוֹרֶשֶׁת, וְעָמְדָה וְהִשְׁבִּיחָה אֶת הַנְּכָסִים וְהֵבִאתָם לִידֵי הָרְבּוּי - לֹא תֹּאמַר: ״תְּנוּ לִי מַה שֶׁהִשְׁבַּחְתִּי אֶת הַנְּכָסִים״. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אִם יֵשׁ שָׁם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת - גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם לָאו - אֵין גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן. הָאַחִין שֶׁהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן נְכָסִים, וּלְאֶחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ בָּנִים, וְעָמְדוּ בָּנָיו שֶׁל זֶה וְהִשְׁבִּיחוּ אֶת הַנְּכָסִים וֶהֱבִיאוּם לְבֵית הָרְבּוּי - לֹא יֹאמַר לוֹ: ״תְּנוּ לִי מַה שֶׁהִשְׁבִּיחוּ בְּנֵי אֶת הַנְּכָסִים״. וְכֵן הֵן לֹא יֹאמְרוּ לוֹ: ״תֵּן לָנוּ מַה שֶּׁאָכְלוּ בָּנֶיךָ״ אֶלָּא מַה שֶּׁאָכְלוּ - אָכְלוּ מִן הָאֶמְצַע, וּמַה שֶׁהִשְׁבִּיחוּ - הִשְׁבִּיחוּ לָאֶמְצַע. הָאַחִים שֶׁהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן נְכָסִים, וְעָמְדוּ וְהִשְׁבִּיחוּ - הִשְׁבִּיחוּ לָאֶמְצַע. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִילּוּ הִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן סֵפֶל אוֹ קַרְדֹּם וְהִשְׁבִּיחוּ, מַה שֶּׁהִשְׁבִּיחוּ - לָאֶמְצַע. הָאַחִין שֶׁנָּטַל אֶחָד מֵהֶן מָאתַיִם זוּז, וְהָלַךְ לְלַמֵּד תּוֹרָה אוֹ לְלַמֵּד אֻמָּנוּת - לֹא יֹאמַר: ״אִלּוּ הָיִיתִי כָּאן, הָיִיתִי נִזּוֹן מִן הָאֶמְצַע״. אֶלָּא אוֹמְרִים לוֹ: ״אִלּוּ הָיִיתָ כָּאן, הָיִיתָ נִזּוֹן מִן הָאֶמְצַע, עַכְשָׁו שֶׁנִּזּוֹנְתָּ נִזּוֹנוֹת מִשֶּׁל עַצְמְךָ״. הָאַחִין שֶׁנַּעֲשָׂה אֶחָד מֵהֶן גַּבַּאי אוֹ אַפּוֹלְמוּטוֹס, אִם מֻחְמֶּצֶת נְכָסִים נָפַל - נָפַל לָאֶמְצַע. וְאִם מֻחְמֶּצֶת עַצְמוֹ נָפַל - נָפַל לְעַצְמוֹ. חָלָה וְנִתְרַפֵּא - נִתְרַפֵּא מִשֶּׁל עַצְמוֹ. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?

הַשָּׁלֵם

בִּרְפוּאָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְצָבָה, אֲבָל רְפוּאָה שֶׁאֵין לָהּ קְצָבָה - נִתְרַפֵּא מִן הָאֶמְצַע. נָשְׂאוּ נָשִׁים וְהִכְנִיסוּ לָהֶם שְׁדוֹת - זֶה נוֹטֵל אֶת שֶׁהוּא שָׁלוֹ, וְזֶה נוֹטֵל אֶת שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ. וְאִם הָיְתָה הוֹצָאָה מִן הָאֶמְצַע - מְבִיאִין לְאֶמְצַע וְחוֹלְקִין. הִכְנִיסוּ לָהֶן כֵּלִים - זֶה נוֹטֵל אֶת שֶׁהוּא מַכִּיר, וְזֶה נוֹטֵל אֶת שֶׁהוּא מַכִּיר, וְהַשְּׁאָר מְבִיאִין לָאֶמְצַע וְחוֹלְקִין. עָשׂוּ כֵּלִים לִנְשֵׁיהֶם וְלִבְנֵיהֶם - הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָן. עָשׂוּ כֵּלִים לְעַצְמָן - מְבִיאִין לָאֶמְצַע וְחוֹלְקִין.

י,ג שָׁלַח הָאָב שׁוֹשְׁבִינוּת, כְּשֶׁהִיא חוֹזֶרֶת - חוֹזֶרֶת בְּעֵינֶיהָ. נִשְׁתַּלְּחָה לָאָב שׁוֹשְׁבִינוּת, כְּשֶׁהִיא נִגְבֵּית - נִגְבֵּית מִן הָאֶמְצַע. הַשּׁוֹשְׁבִינוּת - אֵין בָּהּ מִשּׁוּם רִבִּית. חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בַּשּׁוֹשְׁבִינוּת: אֵין בָּהּ מִשּׁוּם רִבִּית, וְחוֹזֶרֶת בְּעֵינֶיהָ, וְנִגְבֵּית מִן הָאֶמְצַע, וְאֵין הַשְּׁבִיעִית מַשְׁמֶטֶתָּהּ, וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ פִּי שְׁנַיִם. עָשָׂה עִמּוֹ שׁוֹשְׁבִינוּת בָּפָמְבִי, וּמְבַקֵּשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה עִמּוֹ בְּצִנְעָא - יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: ״כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ עִמִּי בְּפָמְבִי, אַף אֲנִי אֶעֱשֶׂה עִמְּךָ בְּפָמְבִי״. עָשָׂה עִמּוֹ בִּבְתוּלָה, וּמְבַקֵּשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה עִמּוֹ בְּאַלְמָנָה - יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: ״כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ עִמִּי בִּבְתוּלָה, כָּךְ אֲנִי עוֹשֶׂה עִמְּךָ בִּבְתוּלָה״. עָשָׂה עִמּוֹ שׁוֹשְׁבִינוּת בְּאִשָּׁה אַחַת, וּמְבַקֵּשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה עִמּוֹ בְּשִׁתֵּי נָשִׁים - יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: לִכְשֶׁתִּשָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת, אֲבִיא לְךָ בִּשְׁנֵיהֶן.

י,ד הַשּׁוֹלֵחַ סְבָלוֹנוֹת לְבֵית חָמִיו, וְאָכַל שָׁם שְׁבָעִי בָּנִים אוֹ דְּבָרִים אֲחֵרִים, מַה שֶּׁאָכְלוּ - אָכְלוּ, וְהַסְּבָלוֹנוֹת - קַיָּמוֹת בִּמְקוֹמָן. הַשּׁוֹלֵחַ סְבָלוֹנוֹת לְבֵית חָמִיו, דְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּבֵית חָמִיהָ - אֵין צְרִיכָה לְהַחֲזִיר בִּידָהּ. וְשֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּבֵית חָמִיהָ - צְרִיכָה לְהַחֲזִיר בִּידָהּ. מֵתָה, דְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחַיֶּיהָ - אֵין הָאָב צָרִיךְ לְהַחֲזִיר. וְשֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחַיֶּיהָ - הָאָב צָרִיךְ לְהַחֲזִיר.

תּוֹסֶפְתָּא

י,ה בְּרִיא שֶׁכָּתַב נִכְסָיו מַתָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁיֵּר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - מַתָּנָתוֹ קַיֶּמֶת. שְׁכִיב מֵרַע - מוֹצִיא מִיָּד. מִיַּד מִי הוּא מוֹצִיא? מִיָּדָן. וְהֵן - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אִם הָיָה שְׁכִיב מֵרַע - הֵן צְרִיכִין לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁהָיָה בָּרִיא. וְאִם הָיָה בָּרִיא - צָרִיךְ הוּא לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁהָיָה שְׁכִיב מֵרַע.

י,ו הַמְסַכֵּן שֶׁחִלֵּק נִכְסָיו עַל פִּיו, בֵּין בְּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת - דִּבְרֵי הַמֵּת יַעֲשׂוּ. אֲבָל בָּרִיא - עַד שֶׁיְּקַנֶּה בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבַחֲזָקָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת - נִקְנִין בְּכֶסֶף בִּשְׁטָר וּבְחֲזָקָה. וְשֶׁאֵין לָהֶן אַחֲרָיוּת - אֵין נִקְנִין אֶלָּא בִּמְשִׁיכָה. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מַעֲשֶׂה במדוני אֶחָד שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם וְהָיוּ לוֹ מְטַלְטְלִין הַרְבֵּה, וְהָיָה מְבַקֵּשׁ לִתֵּנֵם בְּמַתָּנָה, אָמְרוּ: אִי אַתָּה יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁאֵין לְךָ קַרְקַע! עָמַד וְקָנָה סֶלַע אַחַת סָמוּךְ לִירוּשָׁלַיִם, אָמַר: "צִפּוֹנוֹ שֶׁל זֶה וְעִמּוֹ מֵאָה חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן נְתוּנוֹת לִפְלוֹנִי". "דְּרוֹמוֹ שֶׁל זֶה וְעִמּוֹ מֵאָה חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן נְתוּנוֹת לִפְלוֹנִי" וְקִיְּמוּ אֶת דְּבָרָיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּחוֹל, אֲבָל בַּשַּׁבָּת - לֹא יַעֲשֶׂה, וְאִם עָשָׂה - עָשׂוּי. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בַּחוֹל אָמְרוּ, קַל וָחֹמֶר בַּשַּׁבָּת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמְרִים: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּחוֹל, אֲבָל בַּשַּׁבָּת - לֹא יַעֲשֶׂה, וְאִם עָשָׂה - עָשׂוּי. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בַּשַּׁבָּת אָמְרוּ, קַל וָחֹמֶר בַּחוֹל.

י,ז נָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אִמּוֹ, הוֹאִיל אֵלּוּ וְאֵלּוּ בְּאֵין מַכִּיר יְרוּשָׁה - אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים שיחלוקו. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָה: מוֹדָה אֲנִי בָּזֶה כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל שֶׁהַנְּכָסִים בְּחֶזְקָתָן.

מַסֶּכֶת בָּבָא בַּתְרָא פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר

יא,א פְּשׁוּט שֶׁכָּתַב עֵדָיו מֵאֲחוֹרָיו, מִקְשָׁר שֶׁכָּתַב עֵדָיו מִתּוֹכוֹ - שְׁנֵיהֶן פְּסוּלִין. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִקְשָׁר שֶׁכָּתַב עֵדָיו מִתּוֹכוֹ - כָּשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ פָּשׁוּט. הֵשִׁיב רַבִּי עַל רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל: וַהֲלֹא זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטַר מוֹכִיחַ עָלָיו,

הַשָּׁלֵם

אִם פָּשׁוּט הוּא, וְאִם אֵינוֹ פָּשׁוּט. אֵי זֶה הוּא מִקְשָׁר? כָּתַב שֵׁם הַמַּלְוֶה וְשֵׁם הַלּוֶה, מָקוֹם הַלּוֹקֵחַ, מָקוֹם הַמּוֹכֵר, מָקוֹם הַשָּׂדֶה, מָקוֹם הַמְּעוֹת, מָקוֹם הַזְּמַן, קוֹשְׁרוֹ מִלְמַעְלָה, וְהָעֵדִים מִלְמַטָּה - כָּשֵׁר.

יא,ב גּוּפוֹ שֶׁל שְׁטַר: בְּיוֹם פְּלוֹנִי, בְּשַׁבָּת פְּלוֹנִי, בְּחֹדֶשׁ פְּלוֹנִי, בְּשָׁנָה פְּלוֹנִית, וּבְמַלְכוּת פְּלוֹנִית. לֹא כָּתַב בּוֹ שֵׁם הַיּוֹם - יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה כָּל אוֹתָהּ שַׁבָּת. לֹא כָּתַב בּוֹ שֵׁם שַׁבָּת - יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה כָּל אוֹתוֹ חֹדֶשׁ. לֹא כָּתַב בּוֹ שֵׁם חֹדֶשׁ - יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה כָּל אוֹתָהּ שָׁנָה. לֹא הָיָה כָּתוּב בּוֹ שֵׁם שָׁנָה - יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה כָּל אוֹתָהּ מַלְכוּת. הָיָה כָּתוּב בּוֹ: "דְּהַב" - נוֹתֵן לוֹ דִּינָר שֶׁל זָהָב. "דְּהַב דִּינְרִין" - נוֹתֵן לוֹ שְׁנֵי דִּינָרִין שֶׁל זָהָב. "דִּדְהַב דִּינָרִין" - נוֹתֵן לוֹ שְׁנֵי דִּינָרִין שֶׁל זָהָב. "בְּדִינָרִין דְּהַב" - נוֹתֵן לוֹ כִּשְׁנֵי דִּינָרִין דְּהַב. "בְּדִינָרִין וּדְהַב" - נוֹתֵן לוֹ שְׁנֵי דִּינָרִין שֶׁל כֶּסֶף כְּדִינָר שֶׁל זָהָב. הָיָה כָּתוּב: "כֶּסֶף" - נוֹתֵן לוֹ דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף. "כֶּסֶף דִּינְרִין" - נוֹתֵן לוֹ שְׁנֵי דִּינָרִין שֶׁל כֶּסֶף. "בְּדִינָרִים כֶּסֶף" - נוֹתֵן לוֹ כִּשְׁנֵי דִּינָרִין שֶׁל זָהָב כֶּסֶף. "דִּינָרִין וְכֶסֶף" - נוֹתֵן לוֹ שְׁנֵי דִּינָרִין שֶׁל זָהָב וְדִינָר כֶּסֶף. "דְּהַב דְּאִתְּ חַיָּב לִי" - אֵין פָּחוֹת מִדִּינָר שֶׁל זָהָב. "כֶּסֶף דְּאִתְּ חַיָּב לִי" - אֵין פָּחוֹת מִדִּינַר שֶׁל כֶּסֶף. "דְּהַב דִּינָרִין דְּאִינּוּן דִּיחֲמֵי", וְהַשְׁאָר מָחוּק - אֵין פָּחוֹת מִדִּינָר זָהָב. "דְּרִיאָבוֹן" - נוֹתֵן לוֹ כָּל מַה שֶּׁדְּרִיאָבוֹן שֶׁהוּא שָׁוֶה. כֵּיוֹצֵא בּוֹ: הַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִם חֲבֵרוֹ בַּשּׁוּק, וְאָמַר לוֹ: "זָהָב דְּאִתְּ חַיָּב לִי" - אֵין פָּחוֹת מִדִּינָר שֶׁל זָהָב. "דְּרִיאָבוֹן" - נוֹתֵן לוֹ כָּל מַה שֶּׁדְּרִיאָבוֹן שָׁוֶה.

יא,ג הַמּוֹצִיא שְׁטַר בְּבָבֶל - גּוֹבֶה עָלָיו כֶּסֶף בָּבֶל. שְׁטַר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - גּוֹבֶה עָלָיו כֶּסֶף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הָיָה כָּתוּב בּוֹ כֶּסֶף סְתָם, וְהוֹצִיאוֹ בְּבָבֶל - גּוֹבֶה עָלָיו כֶּסֶף בָּבֶל. בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - גּוֹבֶה עָלָיו כֶּסֶף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הָיָה כָּתוּב כֶּסֶף סְתָם - הֲרֵי זֶה גּוֹבֶה כָּל (מקום) שֶׁיִּרְצֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּכְתֻבַּת אִשָּׁה. בֵּין שֶׁכָּתוּב בּוֹ: "לָזֶה פְּלוֹנִי מִן פְּלוֹנִי", וּבֵין שֶׁכָּתוּב בּוֹ: "אֲנִי פְּלוֹנִי לְיוֹתִי

תּוֹסֶפְתָּא

מִן פְּלוֹנִי״ וְהָעֵדִים לְמַטָּה -כָּשֵׁר. לְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן יִלְמַד מִן הָעֶלְיוֹן בְּמִקָּשֵׁר. בְּאוֹת אַחַת וְלֹא בִּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. בֵּין חָנָן לַחֲנָנִי וּבֵין עָנָן לַעֲנָנִי, עַל אוֹת אַחַת - מְקַיְּמִין אוֹתוֹ. עַל שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - אֵין מְקַיְּמִין אוֹתוֹ. וְאֵיזֶהוּ קִיּוּמוֹ? אֲנִי פְּלוֹנִי לְוִיתִי מִן פְּלוֹנִי. וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי לָוָה הֵימֶנּוּ. קוֹשְׁרוֹ לְמַעְלָה וְהָעֵדִים לְמַטָּה - כָּשֵׁר.

יא,ד כּוֹתְבִין גֵּט לְאִישׁ שֶׁלֹּא מִדַּעַת אִשָּׁה, אֲבָל אֵין כּוֹתְבִין אֶלָּא מִדַּעַת הָאִישׁ. כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר לְאִשָּׁה שֶׁלֹּא מִדַּעַת הָאִישׁ, אֲבָל אֵין כּוֹתְבִין אֶלָּא מִדַּעַת הָאִשָּׁה. כּוֹתְבִין שִׁחְרוּר לָרַב שֶׁלֹּא מִדַּעַת הָעֶבֶד, אֲבָל אֵין כּוֹתְבִין שֶׁלֹּא מִדַּעַת הָרַב. אוּנְקְלֵסְיָא - שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַמַּלְוֶה, אֲבָל אֵין כּוֹתְבִין אֶלָּא מִדַּעַת הַלְוֶה. דַּיְיתִיקָאוֹת אַפּוֹתִיקָאוֹת וּמַתָּנוֹת - שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַנּוֹתֵן, אֲבָל אֵין כּוֹתְבִין אֶלָּא מִדַּעַת הַמְקַבֵּל. שְׁטָרֵי מָקָח וּמִמְכָּר, שְׁטָרֵי אַרְסִיּוֹת וְקַבָּלַת בְּהֵמָה שֶׁלֹּא מִדַּעַת נוֹתֵן, אֲבָל אֵין כּוֹתְבִין אֶלָּא מִדַּעַת הַמְקַבֵּל. גִּזְרִידִין וּפְרוֹסְבּוּלִין - שֶׁלֹּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶן. רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי: שֶׁאֵין כּוֹתְבִין פְּרוֹסְבּוּל אֶלָּא מִדַּעַת הַלְוֶה. מְשַׁנִּין אֶת הַשְּׁטָר מֵעִבְרִית לִיוָנִית, וּמִיוָונִית לְעִבְרִית, וְעוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם בֵּית דִּין. נִמְחַק אוֹ שֶׁהִרְקִיב, נָמוֹק אוֹ שֶׁנִּטְשְׁטֵשׁ - מְבִיאוֹ לְבֵית דִּין וְעוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם בֵּית דִּין. נִקְרַע אוֹ שֶׁאָבַד - מֵבִיא עֵדָיו לְבֵית דִּין, וְעוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם בֵּית דִּין. אֵיזֶהוּ קִיּוּם בֵּית דִּין? בְּמוֹתָב פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי הוֹצִיא פְּלוֹנִי לְפָנֵינוּ שְׁטָרוֹ קָרוּעַ, וּבָדַקְנוּ עֵדוּתָן שֶׁל עֵדִים וְנִמְצֵאת מִתְכַּוֶּנֶת - גּוֹבֶה וְאֵין צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה. וְאִם לָאו - צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה.

יא,ה שְׁטַר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַחַק אוֹ תְּלוּי, מְגוּפוֹ - פָּסוּל. שֶׁלֹּא מְגוּפוֹ - כָּשֵׁר. וְאִם הֶחֱזִירוֹ לְמַטָּה, אֲפִלּוּ מְגוּפוֹ - כָּשֵׁר. שְׁטַר שֶׁחָתְמוּ עֵדָיו לְאַחַר שְׁאֵלַת שָׁלוֹם - פָּסוּל, שֶׁלֹּא חָתְמוּ אֶלָּא עַל שְׁאֵלַת שָׁלוֹם. הֶחֱזִיר בּוֹ דָּבָר אֶחָד אוֹ שְׁנֵי דְּבָרִים מֵעִנְיָנוֹ שֶׁל שְׁטַר - כָּשֵׁר. כְּתָבוֹ בְּדַף זֶה וְחָתְמוּ עֵדָיו בְּדַף הַשֵּׁנִי - פָּסוּל.

הַשָּׁלֵם

יא,ו הִרְחִיק אֶת הָעֵדִים מִן הַכְּתָב מָלֵא שְׁנֵי שִׁיטִין - פָּסוּל. פָּחוֹת מִכָּאן - כָּשֵׁר. וְכַמָּה יִהְיוּ עֵדָיו רְחוֹקִין מִן הַכְּתָב וְיִהֵא כָּשֵׁר? כְּדֵי שֶׁיְּהוּ נִקְרִין עִמּוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מָלֵא שִׁיטָה אַחַת. רַבִּי דּוֹסְתַּאי בַּר יַנַּאי אָמַר: מָלֵא חֲתִימַת שְׁנֵי עֵדִים. שְׁטַר שֶׁחָתְמוּ עָלָיו חֲמִשָּׁה עֵדִים, וְנִמְצְאוּ שְׁלֹשָׁה הָרִאשׁוֹנִים קְרוֹבִין אוֹ פְּסוּלִין - תִּתְקַיֵּם עֵדוּת בִּשְׁאָר עֵדִים. כְּתָבוֹ בַּחֲמִשָּׁה לְשׁוֹנוֹת, וְחָתְמוּ עָלָיו חֲמִשָּׁה עֵדִים בַּחֲמִשָּׁה לְשׁוֹנוֹת - כָּשֵׁר. נִקְרָע - כָּשֵׁר. נִתְקָרַע - פָּסוּל. נִקְרָע בּוֹ קֶרַע שֶׁל בֵּית דִּין - פָּסוּל. מָחוֹק אוֹ שֶׁהִרְקִיב, אוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה כִּכְבָרָה - כָּשֵׁר. נָמוֹק אוֹ שֶׁנִּטְשְׁטֵשׁ וּבִבּוּאָה שֶׁלּוֹ קַיֶּמֶת, אִם יָכוֹל לִקְרוֹת - כָּשֵׁר. אִם לָאו - פָּסוּל. הָאַחִין שֶׁהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן מָרְחָק, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר - לֹא יֹאמַר עָנִי לָעָשִׁיר: ״הֲרֵינִי לוֹקֵחַ כְּנֶגְדְּךָ מִן הַשּׁוּק״ וּמָרְחָק, אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: ״אִם יֵשׁ לְךָ בּוֹא וְהִרְחֵק״. וְהוֹצָאָה לְאֶמְצַע. עָשָׂאָם אֲבִיהֶן לִשְׁכַּר - הַשָּׂכָר לָאֶמְצַע. אֶחָד מָרְחָק וְאֶחָד הַגַּת וְאֶחָד בֵּית הַבַּד.

יא,ז הָאוֹמֵר: ״עֲשׂוּ טָבִי עַבְדִּי בֶּן חוֹרִין״. וְהָיוּ שָׁם שְׁנֵי טָבִין - אֵין דּוֹרְשִׁין לָשׁוֹן הֶדְיוֹט לוֹמַר, לָזֶה הָיָה אוֹהֵב וְלָזֶה לֹא הָיָה אוֹהֵב, אֶלָּא, שְׁנֵיהֶן יוֹצְאִין בְּנֵי חוֹרִין, וְנוֹטְלִין מִשְּׁנֵיהֶן דְּמֵי אֶחָד מֵהֶן. הָאוֹמֵר: ״תְּנוּ מָאתַיִם דִּינָר לְיוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן״. וְהָיוּ שָׁם שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן - אֵין דּוֹרְשִׁין לָשׁוֹן הֶדְיוֹט לוֹמַר לָזֶה הָיָה אוֹהֵב וְלָזֶה לֹא הָיָה אוֹהֵב, אֶלָּא שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה. יָצְאת עֲלֵיהֶן כְּתֻבַּת אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב - שְׁנֵיהֶן נוֹתְנִין בְּשָׁוֶה. הוֹצִיא אֶחָד מֵהֶן שְׁטַר עַל חֲבֵרוֹ שֶׁחַיָּב לוֹ - לֹא יֹאמַר לוֹ: ״שֶׁלִּי הוּא שֶׁאָבַד מִמֶּנִּי״, אֶלָּא כָּל שֶׁהַשְּׁטַר בְּיָדוֹ גּוֹבֶה. נִמְצָא לְאֶחָד בֵּין שְׁטָרוֹתָיו: ״שְׁטָרוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן פָּרוּעַ״ - שְׁטָרוֹת שְׁנֵיהֶן פְּרוּעִין. וּכְשֶׁהוּא גּוֹבֶה - אֵינוֹ גּוֹבֶה אֶלָּא מִדַּעַת הַלְוֶה. הָאוֹמֵר לִבְנוֹ: ״שְׁטַר בֵּין שְׁטָרוֹתַי פָּרוּעַ״ וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה

תּוֹסֶפְתָּא

הוּא - הַשְּׁטָרוֹת כֻּלָּן פְּרוּעִין. וּכְשֶׁהוּא גּוֹבֶה - אֵינוֹ גּוֹבֶה אֶלָּא מִדַּעַת הַלְוֶה.

יא,ח הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל יְדֵי עֵרֶב - לֹא יִפְרַע מִן הָעֵרֶב. וְאִם אָמַר: "עַל מְנָת שֶׁאֶפְרַע מִמִּי שֶׁאֶרְצֶה" - יִפְרַע מִן הָעֵרֶב. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל יְדֵי שְׁנֵי עֵרְבִין - לֹא יִפְרַע מֵאֶחָד מֵהֶן. וְאִם אָמַר: "עַל מְנָת שֶׁאֶפְרַע מֵאֶחָד מֵהֶן" - יִפְרַע מֵאֶחָד מֵהֶן. שְׁטַר הַיּוֹצֵא מִיַּד עֵרֶב - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ גּוֹבֶה. וְאִם כָּתַב בּוֹ בַּעַל חוֹב כִּבָר הִתְקַבְּלְתִּי הֵימֶנּוּ - הֲרֵי זֶה גּוֹבֶה.

מַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א,א דִּינֵי מָמוֹנוֹת - בִּשְׁלֹשָׁה. רַבִּי אוֹמֵר: בַּחֲמִשָּׁה, כְּדֵי שֶׁיִּגָּמֵר הַדִּין בִּשְׁלֹשָׁה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּיָחִיד. סְמִיכָה - בִּשְׁלֹשָׁה, וּסְמִיכַת זְקֵנִים - בִּשְׁלֹשָׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּחֲמִשָּׁה. מְטַלְטְלִין שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, נָטַע רְבָעִי, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין דָּמָיו יְדוּעִין - נִפְדִּין עַל פִּי שְׁלֹשָׁה לָקוּחוֹת, וְלֹא עַל פִּי שְׁלֹשָׁה שֶׁאֵינָן לָקוּחוֹת. מוּם שֶׁבְּגָלוּי - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט עַל פִּי בְּנֵי הַכְּנֶסֶת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ רַגְלוֹ קְטוּעָה וְעֵינוֹ סוּמָא - לֹא יִשָּׁחֵט אֶלָּא עַל פִּי מְמְחֶה.

א,ב וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע, בִּזְמַן שֶׁטּוֹעֲנוֹ טַעֲנַת נְפָשׁוֹת - בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. טַעֲנַת מָמוֹן - בִּשְׁלֹשָׁה.

א,ג וּכְשֵׁם שֶׁהַדִּין בִּשְׁלֹשָׁה, כָּךְ פִּשָּׁרָה בִּשְׁלֹשָׁה. נִגְמָר הַדִּין - אֵין רַשַּׁאי לְבַצֵּעַ. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: כָּל הַמְבַצֵּעַ - הֲרֵי זֶה חוֹטֵא. הַמְבָרֵךְ אֶת הַמְבַצֵּעַ - הֲרֵי זֶה מְנָאץ לִפְנֵי הַמָּקוֹם. עַל זֶה נֶאֱמַר (תְּהִלִּים י) וּבוֹצֵעַ בֵּרַךְ נִאֵץ ה'. אֶלָּא יִקַּב הַדִּין אֶת הָהָר, שֶׁכֵּן מֹשֶׁה אָמַר יִקַּב הַדִּין אֶת הָהָר. אֲבָל אַהֲרֹן הָיָה עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְאָכִי ג) בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הָלַךְ אִתִּי וְגוֹ'. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: מַה תַּלְמוּד לוֹמַר וּבוֹצֵעַ בֵּרַךְ נִאֵץ ה'? מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה,

הַשָּׁלֵם

לְאֶחָד שֶׁגָּנַב סְאָה שֶׁל חִטִּים, טָחַנָן אָפָאָן וְהִפְרִישׁ מֵהֶן חַלָּה וְהֶאֱכִיל לְבָנָיו, הֵיאַךְ זֶה מְבָרֵךְ? אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא מְנָאֵץ. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וּבוֹצֵעַ בֵּרַךְ נִאֵץ ה'. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: וּבוֹצֵעַ בֵּרַךְ - אֵלּוּ אֲחֵי יוֹסֵף שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים (בְּרֵאשִׁית לז) מַה בֶּצַע וְגוֹ'.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: מִצְוָה לְבַצֵּעַ, שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה ח): אֱמֶת וּמִשְׁפַּט שָׁלוֹם שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם. וַהֲלֹא כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִשְׁפָּט אֱמֶת - אֵין שָׁלוֹם, וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם - אֵין מִשְׁפָּט אֱמֶת. אֶלָּא אֵיזֶהוּ מִשְׁפָּט שֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה בְּצוּעַ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שְׁמוּאֵל-ב ח): וַיְהִי דָּוִד עוֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְכָל עַמּוֹ. וַהֲלֹא כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִשְׁפָּט אֵין צְדָקָה, וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ צְדָקָה אֵין מִשְׁפָּט, אֶלָּא אֵיזֶהוּ מִשְׁפָּט שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צְדָקָה? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה בְּצוּעַ. דָּן אֶת הַדִּין, זִכָּה אֶת הַזַּכַּאי, וְחִיֵּב אֶת הַחַיָּב, אִם חִיֵּב אֶת הֶעָנִי - מוֹצִיא וְנוֹתֵן לוֹ מִשֶּׁלּוֹ, נִמְצָא עוֹשֶׂה צְדָקָה עִם זֶה וְדָן אֶת זֶה. רַבִּי אוֹמֵר: דָּן אֶת הַדִּין וְזִכָּה אֶת הַזַּכַּאי וְחִיֵּב אֶת הַחַיָּב - נִמְצָא עוֹשֶׂה צְדָקָה עִם הַחַיָּב שֶׁמּוֹצִיא גְּזֵלָה מִתַּחַת יָדוֹ, וְדִין עִם הַזַּכַּאי שֶׁמַּחְזִיר לוֹ אֶת שֶׁלּוֹ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: פְּעָמִים יְבַצֵּעַ אָדָם, פְּעָמִים אַל יְבַצֵּעַ. כֵּיצַד? שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ אֵצֶל אֶחָד לַדִּין, עַד שֶׁלֹּא שָׁמַע דִּבְרֵיהֶן, אוֹ מִשֶּׁשָּׁמַע דִּבְרֵיהֶן וְאֵין יוֹדֵעַ לְהֵיכָן הַדִּין הוּא נוֹטֶה - אַתָּה רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לָהֶן צְאוּ וּבְצָעוּ. אֲבָל מִשֶּׁשָּׁמַע דִּבְרֵיהֶם וְיוֹדֵעַ לְהֵיכָן הַדִּין הוּא נוֹטֶה - אֵין רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לָהֶן צְאוּ וּבְצָעוּ, כְּגוֹן שֶׁהוּא אוֹמֵר (מִשְׁלֵי יז) פּוֹטֵר מַיִם רֵאשִׁית מָדוֹן וְגוֹ'. עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּלָּה - אַתָּה רַשַּׁאי לְנָטְשׁוֹ. מִשֶּׁנִּתְגַּלָּה הַדִּין - אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְנָטְשׁוֹ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לְקִישׁ אוֹמֵר: שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ אֵצֶל אֶחָד לַדִּין, אֶחָד חָזָק וְאֶחָד רָךְ, עַד שֶׁלֹּא שָׁמַע דִּבְרֵיהֶן. וְאִם מִשֶּׁשָּׁמַע דִּבְרֵיהֶן וְאֵין יוֹדֵעַ לְהֵיכָן הַדִּין הוּא נוֹטֶה - רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לָהֶן אֵינִי נִזְקָק לָכֶם שֶׁמָּא נִתְחַיֵּב הֶחָזָק וְנִמְצָא חָזָק אוֹיְבוֹ. מִשֶּׁשָּׁמַע דִּבְרֵיהֶן וְיוֹדֵעַ לְהֵיכָן הַדִּין הוּא

תּוֹסֶפְתָּא

נוֹטָה - אֵין רַשַּׁאי שֶׁיֹּאמַר לָהֶם אֵינִי נִזְקָק לָכֶם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים א): לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא.

א,ד אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: מִנַּיִן שֶׁאִם הָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי דַּיָּן, וְיוֹדֵעַ אַתָּה זְכוּת לֶעָנִי וְחוֹבָה לְעָשִׁיר - אֵין אַתָּה רַשַּׁאי לִשְׁתֹּק? תַּלְמוּד לוֹמַר: לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ - אַל תַּכְנִיס דְּבָרֶיךָ מִפְּנֵי אִישׁ. הַדַּיָּנִים יִהְיוּ יוֹדְעִין אֶת מִי דָּנִין, וְלִפְנֵי מִי הֵן דָּנִין, וְעִם מִי הֵן דָּנִין, וּמִי הוּא דָן עִמָּהֶן. וְיִהְיוּ עֵדִים יוֹדְעִין אֶת מִי הֵם מְעִידִין, וְלִפְנֵי מִי הֵן מְעִידִין, וְעִם מִי הֵן מְעִידִין, וּמִי הוּא מֵעִיד עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יט): וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי ה'. וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים פב): אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפּוֹט. וְכֵן יְהוֹשָׁפָט אוֹמֵר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב יט): וַיֹּאמֶר אֶל הַשּׁוֹפְטִים רְאוּ מַה אַתֶּם עוֹשִׂים כִּי לֹא לְאָדָם תִּשְׁפְּטוּ כִּי (אם) לַה'. וְשָׁמָּא יֹאמַר הַדַּיָּן: "מַה לִּי בַּצַּעַר הַזֶּה"! וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (שם) וְעִמָּכֶם דְּבַר הַמִּשְׁפָּט - אֵין לְךָ אֶלָּא מַה שֶּׁעֵינֶיךָ רוֹאוֹת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁהַדַּיָּן דָּן בִּשְׁלֹשָׁה - כָּךְ פִּשָּׁרָה בִּשְׁלֹשָׁה. יָפֶה כֹּחַ פִּשָּׁרָה מִכֹּחַ הַדִּין, כֵּיצַד? שְׁנַיִם שֶׁדָּנוּ - יְכוֹלִין לַחֲזֹר בָּהֶן. וּשְׁנַיִם שֶׁפִּשְׁרוּ - אֵין יְכוֹלִין לַחֲזֹר בָּהֶן.

מַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין פֶּרֶק שֵׁנִי

ב,א קִידּוּשׁ עִבּוּר שָׁנָה - בִּשְׁלֹשָׁה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עִבּוּר שָׁנָה - בִּשְׁלֹשָׁה מַתְחִילִין, בַּחֲמִשָּׁה נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין, וְגוֹמְרִים בְּשִׁבְעָה. כֵּיצַד? אֶחָד אוֹמֵר לֵישֵׁב עִמָּם, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים שֶׁלֹּא לֵישֵׁב - בָּטֵל הַיָּחִיד בְּמִיעוּטוֹ. שְׁנַיִם אוֹמְרִים לֵישֵׁב, וְאֶחָד אוֹמֵר שֶׁלֹּא לֵישֵׁב - מוֹסִיפִין שְׁנַיִם, וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בַּחֲמִשָּׁה. שְׁנַיִם אוֹמְרִים צְרִיכָה, וּשְׁלֹשָׁה אוֹמְרִים אֵינָהּ צְרִיכָה - בָּטְלוּ שְׁנַיִם בְּמִעוּטָם. שְׁלֹשָׁה אוֹמְרִים צְרִיכָה, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים אֵינָהּ צְרִיכָה - מוֹסִיפִים שְׁנַיִם, וְגוֹמְרִים בְּשִׁבְעָה, שֶׁאֵין מְנַיָּן פָּחוֹת מִשִּׁבְעָה. הָאָב אוֹמֵר לְעַבֵּר, וּבְנוֹ אוֹמֵר שֶׁלֹּא לְעַבֵּר - שְׁנֵיהֶן נִמְנִין שְׁנַיִם. הָאָב וּבְנוֹ אוֹמְרִים לְעַבֵּר, הָאָב וּבְנוֹ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא לְעַבֵּר - שְׁנֵיהֶן נִמְנִין אֶחָד. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: פַּעַם אַחַת הָלַכְתִּי אֲנִי וְאֶלְעָזָר לְעַבֵּר שָׁנָה, נִמְתִּי לוֹ לְאֶלְעָזָר בְּנִי: "אֲנִי וְאַתָּה נִמְנִין אֶחָד".

ב,ב עַל שְׁלֹשָׁה סִימָנִין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה: עַל הָאָבִיב, וְעַל פֵּירוֹת הָאִילָן, וְעַל הַתְּקוּפָה. עַל שְׁנַיִם מְעַבְּרִין, וְעַל אֶחָד אֵין מְעַבְּרִין. וְאִם עִבְּרוּהָ - הֲרֵי זוּ מְעֻבֶּרֶת. אִם הָיָה אָבִיב אֶחָד מִשְּׁנֵי סִימָנִין - הָיוּ שְׁמֵחִין. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף עַל הַתְּקוּפָה.

עַל שֶׁלֹּשׁ אֲרָצוֹת מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה, עַל יְהוּדָה, וְעַל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְעַל הַגָּלִיל. עַל שְׁתַּיִם - מְעַבְּרִין, וְעַל אַחַת - אֵין מְעַבְּרִין. וְאִם עִבְּרוּ - הֲרֵי זוּ מְעֻבֶּרֶת. וְאִם הָיְתָה אֶרֶץ יְהוּדָה אַחַת מִשְּׁתֵּי אֲרָצוֹת - הָיוּ שְׁמֵחִין מִפְּנֵי אָבִיב שֶׁבָּאָה הַיְמֻנָּה. אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה לֹא מִפְּנֵי הַגְּדָיִים, וְלֹא מִפְּנֵי הַטְּלָאִים, לֹא מִפְּנֵי הַגּוֹזָלוֹת שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ, וְכוּלָּן סָעַד לִשְׁנָה. וְאִם עִבְּרוּהָ - הֲרֵי זוּ מְעֻבֶּרֶת. רַבִּי יַנַּאי אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: בְּגוֹזָלְיָא רְכִיכִין הֵן, וּבְאִמְרֵיָא דַּעֲדָקִין, וּשְׁפַר בְּאַנְפָּאי, וְאוֹסִיפִית עַל שַׁתָּא דָּא תְּלָתִין יוֹמִין.

מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים שֶׁהָיוּ עוֹמְדִין עַל גַּב מַעֲלוֹת בְּהַר הַבַּיִת, וְיוֹחָנָן סוֹפֵר הָלַךְ לְפָנֵיהֶם. וְאָמְרוּ: כְּתוֹב לַאֲחֵנָא בְּנֵי גְּלִילָא עִילָּאָה וּבְנֵי גְּלִילָא תַּתָּאֵי: שְׁלָמְכוֹן יִסְגֶּא! מֵהוֹדָעִין אֲנַחְנָא לְכוֹן, דְּמָטָא זִמַּן בְּעוּרְאָ לַאֲפוּקְיָא מַעֲשָׂרְיָא מִמַּעֲטְנָיָא זֵיתָיָא. וּלְאַחֲנָא בְּנֵי דְּרוֹמָא וּבְנֵי דְּרוֹמָא תַּתָּאָה: שְׁלָמְכוֹן יִסְגֶּא! מֵהוֹדָעִין אֲנַחְנָא לְכוֹן, דְּיִמְטָן זִמַּן לַאֲפוּקֵי מַעֲשָׂרְיָא מֵעוֹמְרֵי שׁוּבִּילָא. וּלְאַחֲנָא בְּנֵי גְּלוּתָא דְּבָבֶל וּבְנֵי גְּלוּתָא דְּמָדַי וּשְׁאָר כָּל בְּנֵי גְּלוּתָא דְּיִשְׂרָאֵל: שְׁלָמְכוֹן יִסְגֶּא! מֵהוֹדָעִין אֲנַחְנָא לְכוֹן, דְּגוֹזָלְיָא רְכִיכִין וְאִמְרֵיָא דַּעֲדָקִין, וְזִימְנִיהּ

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

דַּאֲבִיבָא לָא מְטָא, וּשְׁפַר בְּאַנְפָּאי וּבְאַנְפֵּי חַבְרָאי, וְאוֹסִפְנָא עַל שַׁתָּא דָּא תְּלָתִין יוֹמִין.

ב,ג אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא עַד רוּבוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ. וְכַמָּה רוּבוֹ? שִׁשָּׁה עָשָׂר יוֹם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁתֵּי יְדוֹת בְּחֹדֶשׁ, עֶשְׂרִים יוֹם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְחַשְּׁבִין אֶת הַשָּׁנָה כַּמָּה הָיְתָה צְרִיכָה, אִם הָיְתָה חֲסֵרָה שִׁשָּׁה עָשָׂר יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח - מְעַבְּרִין אוֹתָהּ. לִפְנֵי הֶחָג - אֵין מְעַבְּרִין אוֹתָהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִילּוּ חֲסֵרָה שִׁשָּׁה עָשָׂר יוֹם לִפְנֵי הֶחָג - מְעַבְּרִין אוֹתָהּ.

אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאִם עִבְּרוּהָ - אֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת. אֲבָל מִפְּנֵי הַדְּוחַק - מְעַבְּרִין אוֹתָהּ אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִיַּד. וּמִכָּאן וְאֵילָךְ אֵין מְעַבְּרִין אֶלָּא אֶחָד.

ב,ד אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה, לֹא פָּחוֹת חֹדֶשׁ, וְלֹא יוֹתֵר חֹדֶשׁ. וְאִם עִבְּרוּהָ - אֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת. אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה מִשָּׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ, וְאִם עִבְּרוּהָ - אֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת. אֵין מְעַבְּרִין שָׁנָה אַחַר שָׁנָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מְעַבְּרִין שָׁנָה אַחַר שָׁנָה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי עֲקִיבָה שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וְעִבֵּר שָׁלֹשׁ שָׁנִים זוֹ אַחַר זוֹ. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה? מִפְּנֵי שֶׁבֵּית דִּין יוֹשְׁבִין וּמְחַשְּׁבִין אַחַת אַחַת בִּזְמַנָּהּ.

ב,ה אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה לֹא שְׁבִיעִית, וְלֹא מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. אֵימָתַי רְגִילִין לְעַבֵּר? בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית. אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי רָעָבוֹן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים ב ד, מב): "וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִישָׁה וְגוֹ' בְּצִקְלֹנוֹ". וַהֲלֹא אֵין לְךָ מָקוֹם שֶׁמִּתְבַּכֵּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹדֶם לְבַעַל שָׁלִישָׁה, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא בִכֵּר אֶלָּא מֵאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁהֵבִיא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים! יָכוֹל שֶׁהֵבִיאוֹ קוֹדֶם לָעוֹמֶר? תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): "וַיֹּאמֶר תֵּנוּ אֶל הָעָם וְיֹאכֵלוּ" - מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ אֶלָּא לְאַחַר הָעוֹמֶר. וַהֲלֹא אוֹתָהּ שָׁנָה רְאוּיָה לְעַבֵּר, מִפְּנֵי מַה לֹּא עִבְּרָהּ אֱלִישָׁע? מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה שְׁנַת רָעָבוֹן, וְכָל הָעָם רָצִין לִגְרָנוֹת.

הַשָּׁלֵם

ב,ו אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּחִזְקִיָּה הַמֶּלֶךְ שֶׁעִיבֵּר אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים ב ל, יח): "כִּי מַרְבִּית הָעָם רַבַּת מֵאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה יִשָּׂשכָר וּזְבוּלוּן לֹא הִטֶּהָרוּ" וְגוֹ'. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם לְעַבֵּר אוֹתָהּ מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה - כְּבָר מְעֻבֶּרֶת הִיא. אֶלָּא עִבֵּר נִיסָן בְּנִיסָן, וְאִין מְעַבְּרִין אֶלָּא אֲדָר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: אַף מִפְּנֵי שֶׁהֶעֱשׂוּ אֶת הַצִּבּוּר לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי.

אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה צְרִיכָה. מְעַבְּרִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי הַצְּרָכִים, וּמִפְּנֵי הַדְּרָכִים, מִפְּנֵי הַתַּנּוּרִין, וּמִפְּנֵי הַגְּלִיּוֹת שֶׁלֹּא יָצְאוּ מִמְּקוֹמָם. אֲבָל אֵין מְעַבְּרִין אוֹתָהּ לֹא מִפְּנֵי הַצִּנָּה, וְלֹא מִפְּנֵי הַשְּׁלָגִים, וְלֹא מִפְּנֵי הַגְּלִיּוֹת שֶׁעָלוּ וַעֲדַיִן לֹא הִגִּיעוּ. וְכוּלָּן סְעַד לְשָׁנָה. וְאִם עִבְּרוּהָ - הֲרֵי זוֹ מְעֻבֶּרֶת.

אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא בִּיהוּדָה, וְאִם עִבְּרוּהָ בַּגָּלִיל - הֲרֵי זוֹ מְעֻבֶּרֶת. הֵעִיד חֲנִינָא אִישׁ אוֹנוֹ לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל: שֶׁאֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא בִּיהוּדָה, וְאִם עִבְּרוּהָ בַּגָּלִיל - שֶׁהִיא מְעֻבֶּרֶת. וּמְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה כָּל אָדָר. שֶׁבְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: אֵין מְעַבְּרִין אֶלָּא עַד הַפּוּרִים, עַד שֶׁבָּאוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי פִּנְחָס וְהֵעִידוּ: שֶׁכָּל אָדָר וַאֲדָר - כְּשֵׁר לְעַבֵּר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צָדוֹק אוֹמְרִים: אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה, וְאֵין עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי צִבּוּר - אֶלָּא עַל תְּנַאי כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ רוֹב הַצִּבּוּר עֲלֵיהֶם.

ב,ז אֵין מְעַבְּרִים אֶת הַשָּׁנָה בַּלַּיְלָה, וְאִם עִיבְּרָהּ - אֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת. אֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ בַּלַּיְלָה, וְאִם קִדְּשׁוּהוּ - אֵינוֹ מְקוּדָּשׁ.

ב,ח אֵין מֶלֶךְ יוֹשֵׁב בְּסַנְהֶדְרִין, וְלֹא מֶלֶךְ וְלֹא כֹהֵן גָּדוֹל יוֹשְׁבִין בְּעִבּוּר.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

ג,א שׁוֹר שֶׁהֵמִית. אֶחָד שׁוֹר שֶׁהֵמִית, וּשְׁאָר בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹפוֹת שֶׁהֵמִיתוּ - מִיתָתָן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: שׁוֹר שֶׁהֵמִית - מִיתָתוֹ בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, וּשְׁאָר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף שֶׁהֵמִיתוּ - כָּל הַקֹּדֶם לְהָרָגָן זָכָה לַשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כ): ״וְהָרַגְתָּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה״, וְאוֹמֵר (שָׁם): ״וְאֶת הַבְּהֵמָה תַּהֲרֹגוּ״. שׁוֹר הַנִּסְקָל - בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא): ״הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת״; כְּמִיתַת הַבְּעָלִים כָּךְ מִיתַת הַשּׁוֹר, מַה מִּיתַת הַבְּעָלִים - בְּסְקִילָה וּבִדְחִיָּה וּבְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, אַף מִיתָתוֹ - בְּסְקִילָה וּבִדְחִיָּה וְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. מַה בֵּין שׁוֹר לָאָדָם? שֶׁהַשּׁוֹר - פּוֹתְחִין אֶת דִּינוֹ בַּיּוֹם, וְגוֹמְרִין אַף בַּלַּיְלָה. פּוֹתְחִין וְגוֹמְרִין בּוֹ בַּיּוֹם, בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה, מַטִּין עַל פִּי עֵד אֶחָד בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה, הַכֹּל מְלַמְּדִין זְכוּת וְחוֹבָה, הַמְלַמֵּד זְכוּת - יָכוֹל לַחֲזֹר וּלְלַמֵּד חוֹבָה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּאָדָם.

ג,ב אֵין שׁוֹרְפִין אֶת הַפָּרָה, וְאֵין עוֹרְפִין אֶת הָעֶגְלָה, וְאֵין עוֹשִׂין זָקֵן מְמֹרָא עַל פִּי בֵּית דִּין. וְאֵין מְבִיאִין פַּר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר. אֵין מַעֲמִידִין, לֹא מֶלֶךְ וְלֹא כֹּהֵן גָּדוֹל אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. כֵּיצַד הֵן עוֹשִׂין? בֵּית דִּין מְהַלְכִין, וּשְׁתֵּי תּוֹדוֹת אַחֲרֵיהֶן. הַפְּנִימִית נֶאֱכֶלֶת הַחִיצוֹנָה נִשְׂרֶפֶת. וְכָל שֶׁלֹּא בְּכָל - הַנִּכְנָס שָׁם אֵין חַיָּבִין עָלָיו. שְׁתֵּי תּוֹדוֹת שֶׁאָמְרוּ - בְּלַחְמָן אֲבָל לֹא בִּבְשָׂרָן. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: שְׁתֵּי בְּצָעִים הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, הַתַּחְתּוֹנָה וְהָעֶלְיוֹנָה, הַתַּחְתּוֹנָה נִתְקַדְּשָׁה בְּכָל אֵלּוּ, וְהָעֶלְיוֹנָה לֹא קִדְּשׁוּ. כְּשֶׁעָלוּ מִן הַגּוֹלָה שֶׁלֹּא בְּמֶלֶךְ וְשֶׁלֹּא בָּאוּרִים וּבְתוּמִים, הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהָיְתָה קְדֻשָּׁתָהּ גְּמוּרָה - עַמֵּי הָאָרֶץ אוֹכְלִין בָּהּ קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וַחֲבֵרִים - קָדָשִׁים קַלִּים אֲבָל לֹא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. הָעֶלְיוֹנָה שֶׁלֹּא הָיְתָה קְדֻשָּׁתָהּ גְּמוּרָה, עַמֵּי הָאָרֶץ אוֹכְלִין בָּהּ קָדָשִׁים קַלִּים אֲבָל לֹא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וַחֲבֵרִים - לֹא קָדָשִׁים

הַשָּׁלֵם

קַלִּים וְלֹא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וּמִפְּנֵי מָה לֹא קִדְּשׁוּהָ? מִפְּנֵי שֶׁתַּרְפָּהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם מִשָּׁם, וְנוֹחָה לְכָבֵשׁ מִשָּׁם.

ג,ג רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מִשָּׁם שְׁלֹשָׁה זְקֵנִים - רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: יָכוֹל יְהֵא אָדָם מַעֲלֶה בְּכוֹרוֹת מֵחוּץ לָאָרֶץ לָאָרֶץ? תַּלְמוּד לוֹמַר (דְּבָרִים יד): ״וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירוֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכוֹרוֹת״ - מָקוֹם שֶׁאַתָּה מֵבִיא בְּכוֹרוֹת לָאָרֶץ, אַתָּה מֵבִיא מַעֲשֵׂר דְּגָנְךָ אִי אַתָּה מֵבִיא בְּכוֹרוֹת. שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא אוֹמֵר: יָכוֹל כְּשֵׁם שֶׁנִּתְּנָה תוֹרָה מְחִיצָה בֵּין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים לְקָדָשִׁים קַלִּים, כָּךְ נִתְּנָה תוֹרָה מְחִיצָה בֵּין הַבְּכוֹר לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְדִין הוּא, הַבְּכוֹר טָעוּן הֶבְאַת מָקוֹם וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי טָעוּן הֶבְאַת מָקוֹם, מַה בְּכוֹר אֵין נֶאֱכָל אֶלָּא לִפְנִים מִן הַחוֹמָה אַף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לֹא יְהֵא נֶאֱכָל אֶלָּא לִפְנִים מִן הַחוֹמָה, מַה לַּבְּכוֹר שֶׁמִּעֲטוּ מָקוֹם אֲכִילָתוֹ שֶׁכֵּן מִעֵט זְמַן אֲכִילָתוֹ, תֹּאמַר בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁרִבָּה זְמַן אֲכִילָתוֹ, הוֹאִיל וְרִבָּה זְמַן אֲכִילָתוֹ נָרְבָּה מָקוֹם אֲכִילָתוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכוֹרוֹת״ - מַה בְּכוֹרוֹת אֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא לִפְנִים מִן הַחוֹמָה, אַף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לֹא יְהֵא נֶאֱכָל אֶלָּא לִפְנִים מִן הַחוֹמָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: יָכוֹל יְהֵא אָדָם מַעֲלֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לִירוּשָׁלַיִם בַּזְּמַן הַזֶּה וְאוֹכְלוֹ, וְדִין הוּא, הַבְּכוֹר טָעוּן הֶבְאַת מָקוֹם, אַף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי טָעוּן הֶבְאַת מָקוֹם, מַה בְּכוֹר אֵין נֶאֱכָל אֶלָּא בְּפְנֵי הַבַּיִת, אַף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לֹא יְהֵא נֶאֱכָל אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, וְלֹא, אִם אָמַרְתָּ בַּבְּכוֹר שֶׁיֵּשׁ הֵימֶנּוּ דָּמִים וְאֵמוּרִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, תֹּאמַר בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין הֵימֶנּוּ דָּמִים וְאֵמוּרִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ? בִּכּוּרִים יוֹכִיחוּ! שֶׁאֵין מֵהֶן דָּמִים וְאֵמוּרִים לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, וְאֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, וְלֹא, אִם אָמַרְתָּ בַּבְּכוּרִים שֶׁהֵן טְעוּנִין הַנָּחָה לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, תֹּאמַר בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין טְעוּנִין הַנָּחָה לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי

תּוֹסֶפְתָּא

ה׳ אֱלֹהֶיךָ מְעַשֵּׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכוֹרוֹת״ - מַה בְּכוֹר אֵין נֶאֱכָל אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, אַף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לֹא יֵהֵא נֶאֱכָל אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: יָכוֹל בְּכוֹר שֶׁעָבַר זְמַנּוֹ מִשָּׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ יְהֵא פָּסוּל כְּפִסּוּלֵי מֻקְדָּשִׁים? תַּלְמוּד לוֹמַר (דְּבָרִים טו): ״וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ [וְגוֹ׳] מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכוֹרוֹת בְּקָרְךָ״, אִם לְלַמֵּד עַל הַבְּכוֹר שֶׁיְּהֵא נֶאֱכָל לִפְנִים מִן הַחוֹמָה - אֵינוֹ צָרִיךְ! וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (דְּבָרִים טו): ״לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה״, וְאִם לְלַמֵּד עַל מַעֲשַׂר שֵׁנִי שֶׁיְּהֵא נֶאֱכָל לִפְנִים מִן הַחוֹמָה - אֵינוֹ צָרִיךְ! וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (דְּבָרִים יב): ״לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר״, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר ״מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכוֹרוֹת״? מַקִּישׁ בְּכוֹר לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, מַה מַּעֲשֵׂר נֶאֱכָל מִשָּׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ, אַף הַבְּכוֹר נֶאֱכָל מִשָּׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ.

ג,ד מִנַּיִן לִקְטַנָּה שֶׁיְּהֵא שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה? תַּלְמוּד לוֹמַר (בְּמִדְבַּר לה): ״וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה וְהִצִּילוּ הָעֵדָה״, עֲשָׂרָה מְזַכִּין וַעֲשָׂרָה מְחַיְּבִין. שְׁלֹשָׁה מִנַּיִן? ״לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעוֹת״ (שְׁמוֹת כג). מִכְלָל שֶׁאִי אַתָּה הוֹוֶה עִמָּהֶן לְרָעָה - אַתָּה הוֹוֶה עִמָּהֶן לְטוֹבָה. יָכוֹל לֹא תִּהְיֶה עִמָּהֶן לְרָעָה כָּל עִקָּר? תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): ״אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת״- אַף לְרָעָה, אֱמוֹר מֵעַתָּה, הוֹאִיל וְאָמְרָה תּוֹרָה ׳הָרֹג עַל פִּי עֵדִים הָרֹג עַל פִּי מַטִּין׳, מָה עֵדִים שְׁנַיִם אַף מַטִּין שְׁנַיִם, אֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל - מוֹסִיפִים עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד, הֲרֵי עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. רַבִּי אוֹמֵר: מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר ״לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעוֹת״, שׁוֹמֵעַ אֲנִי שֶׁאוֹמַר: ׳הֱוֵי עִמָּהֶן לְטוֹבָה׳! אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר ״אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת״? לֹא כְּהַטִּיָּתְךָ לְטוֹבָה הַטִּיָּתְךָ לְרָעָה, הַטָּיָתְךָ לְטוֹבָה עַל פִּי עֵד אֶחָד, וּלְרָעָה עַל פִּי שְׁנַיִם, אֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל - מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד, הֲרֵי זֶה עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: ״לֹא תַעֲנֶה עַל רִיב לִנְטוֹת״ (שְׁמוֹת כג) - עֲשֵׂה לְךָ בֵּית דִּין נָטוּי. דָּבָר אַחֵר: ״לֹא תַעֲנֶה עַל רִיב״ הוֹסִיף עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב עוֹד אֶחָד. דָּבָר אַחֵר: ״לִנְטוֹת, אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת״, שֶׁלֹּא תֹּאמַר בְּשָׁעַת הַדִּין ׳דַּיּוֹ לְעֶבֶד שֶׁיִּהֵא כְּרַבּוֹ׳; אֱמוֹר מַה שֶּׁבְּדַעְתְּךָ.

הַשָּׁלֵם

ג,ה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: סַנְהֶדְרִין שֶׁל שִׁבְעִים וּמֹשֶׁה עִמָּהֶן מִן הַמִּנְיָן. אָמְרוּ לוֹ אֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה: אוֹמֵר כָּל עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי שָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל עֶשְׂרִים עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, וְשׁוֹטְרֵי הַדָּיָנִין, וְהַנַּדּוֹן, וְהָעֵדִים, וְהַזּוֹמְמִין, וְזוֹמְמֵי זוֹמְמֵיהֶן - רְאוּיִין לַעֲשׂוֹת סַנְהֶדְרִין. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: מָאתַיִם וּשְׁלֹשִׁים, וַהֲלָכָה כִּדְבָרָיו. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מָאתַיִם וְשִׁבְעָה סַנְהֶדְרִין נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּץ לָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר לה): ״וְהָיוּ לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדוֹרוֹתֵיכֶם״ - בָּאָרֶץ וּבְחוּץ לָאָרֶץ. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר (דְּבָרִים טז): ״שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ״? אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין אוֹתָן בְּכָל עִיר וְעִיר, בְּחוּץ לָאָרֶץ עוֹשִׂין אוֹתָן פְּלָכִים פְּלָכִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: ״לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ״ (דְּבָרִים טז) - מִצְוָה עַל הַשֵּׁבֶט שֶׁיְּהֵא דָּן אֶת שִׁבְטוֹ. רַבִּי דּוֹסְתַּאי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חַיְבֵי מִיתוֹת שֶׁבָּרְחוּ מִן הָאָרֶץ לְחוּץ לָאָרֶץ - מְמִיתִין אוֹתָן מִיָּד. וְשֶׁבָּרְחוּ מֵחוּץ לָאָרֶץ לָאָרֶץ - אֵין מְמִיתִין אוֹתָן מִיָּד, אֶלָּא נִדּוֹנִין בַּתְּחִלָּה.

מַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין פֶּרֶק רְבִיעִי

ד,א כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, מְזִיד נֶהֱרָג וְשׁוֹגֵג גּוֹלֶה. עָבַר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה וּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת - הֲרֵי הוּא כְּהֶדְיוֹט לְכָל דָּבָר, וְלֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא מְיַבֵּם אֶבֶל מְיַבְּמִין לְאִשְׁתּוֹ, עוֹמֵד בַּשּׁוּרָה לְהִתְנַחֵם, הַסָּגָן מִימִינוֹ וְרֹאשׁ בֵּית אָב מִשְּׂמֹאלוֹ, וְכָל הָעָם אוֹמְרִין לוֹ: ׳אֲנוּ כַפָּרָתְךָ׳! וְהוּא אוֹמֵר לָהֶן: ׳תִּתְבָּרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם׳! עוֹמֵד בַּשּׁוּרָה לְנַחֵם אֶת אֲחֵרִים, הַסָּגָן וְכֹהֵן שֶׁעָבַר מִגְּדֻלָּתוֹ מִימִינוֹ, וְאֶבֶל מִשְּׂמֹאלוֹ, וְאֵין רוֹאִין אוֹתוֹ עֲרוּם, וְלֹא כְּשֶׁהוּא מִסְתַּפֵּר, וְלֹא בְּבֵית הַמֶּרְחָץ,

תּוֹסֶפְתָּא

שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כא): "וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר יוּצַק עַל רֹאשׁוֹ - שֶׁיִּהְיוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים נוֹהֲגִין בּוֹ גְּדֻלָּה. וְאִם רָצָה שֶׁיִּרְחֲצוּ אֲחֵרִים עִמּוֹ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה לִנְהֹג בְּזִיּוֹן בְּעַצְמוֹ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כא): "וְקִדַּשְׁתּוֹ" - עַל כָּרְחוֹ! אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: אֵינוֹ אוֹמֵר (וַיִּקְרָא כא): "וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא" אֶלָּא בְּשָׁעַת עֲבוֹדָה בִּלְבַד, וְהוֹלֵךְ לְהַבְרוֹת אֶת אֲחֵרִים, וַאֲחֵרִים בְּאִין לְהַבְרוֹתוֹ.

ד,ב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל - אֵין עוֹמֵד בַּשּׁוּרָה לְהִתְנַחֵם, וְאֵין עוֹמֵד בַּשּׁוּרָה לְנַחֵם אֶת אֲבֵלִים, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ לְהַבְרוֹת אֶת אֲחֵרִים, אֲבָל אֲחֵרִים בְּאִין אֶצְלוֹ לְהַבְרוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-ב ג): "וַיָּבֹא כָּל הָעָם לְהַבְרוֹת אֶת דָּוִד לֶחֶם בְּעוֹד הַיּוֹם"; וְעוֹבֵר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה, וּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת, וַהֲרֵי הוּא כְּהֶדְיוֹט לְכָל דָּבָר, לֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא מְיַבֵּם וְלֹא מְיַבְּמִין לְאִשְׁתּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רָצָה לַחֲלֹץ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. אָמְרוּ לוֹ: נִמְצָאתָ פּוֹגֵם כְּבוֹדוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, וְאֵין נוֹשְׁאִין אַלְמְנוּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-ב כ): "וַתִּהְיֶינָה צְרוּרוֹת עַד יוֹם מוֹתָן אַלְמְנוּת חַיּוֹת"; וּבוֹרֵר לוֹ נָשִׁים מִכָּל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה כֹּהֲנוֹת לְוִיּוֹת וְיִשְׂרְאֵלִיּוֹת. וְאֵין רוֹכְבִין עַל סוּסוֹ, וְאֵין יוֹשְׁבִין עַל כִּסְאוֹ, וְאֵין מְשַׁתְּמְשִׁין בְּכֶתְרוֹ וּבְשַׁרְבִיטוֹ, וְלֹא בְּאֶחָד מִכָּל מְשַׁמְּשָׁיו. מֵת - כֻּלָּן נִשְׂרָפִין עָלָיו. שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָהוּ לד): "בְּשָׁלוֹם תָּמוּת וּכְמִשְׂרְפוֹת אֲבוֹתֶיךָ" וְגוֹ'. וּכְשֵׁם שֶׁשּׂוֹרְפִים עַל הַמְּלָכִים - כָּךְ שׂוֹרְפִים עַל הַנְּשִׂיאִים, אֲבָל לֹא עַל הַהֶדְיוֹטוֹת. מַה הַן שׂוֹרְפִין עֲלֵיהֶן? מִטָּתוֹ וְכָל כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ. כָּל הָעָם עוֹמְדִין וְהוּא יוֹשֵׁב, וְלֹא הָיְתָה יְשִׁיבָה בַּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד בִּלְבַד. וְכָל הָעָם שׁוֹתְקִין וְהוּא מְדַבֵּר, הוּא קוֹרֵא אוֹתָן 'אַחַי וְעַמִּי', שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-א כח): "שְׁמָעוּנִי אַחַי וְעַמִּי", וְהֵן קוֹרִין אוֹתוֹ 'אֲדוֹנֵינוּ וְרַבֵּנוּ', שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-א א): "אֲבָל אֲדוֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ דָּוִד הִמְלִיךְ אֶת שְׁלֹמֹה".

הַשָּׁלֵם

ד,ג לֹא יַרְבֶּה לוֹ נָשִׁים כְּאִיזֶבֶל, אֲבָל כַּאֲבִיגַיִל - מֻתָּר; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. "לֹא יַרְבֶּה לוֹ סוּסִים" (מְלָכִים-א א) - סוּסִים בְּטַלִּים, אֲפִלּוּ אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-א א): "לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּס". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א ה): "וַיְהִי לִשְׁלֹמֹה אַרְבָּעִים אֶלֶף אֲרֻוֹת סוּסִים לְמֶרְכַּבְתּוֹ", וְיָפֶה עָשָׂה שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-א ד): "יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לָרֹב"; כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א ה): "וּשְׁנֵים עָשָׂר אֶלֶף פָּרָשִׁים", שֶׁהַשְּׁאָר בַּטְלָנִין הָיוּ, וְהֶדְיוֹט - מֻתָּר בְּכָלָן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת הַמֶּלֶךְ - הַמֶּלֶךְ מֻתָּר בָּהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא נֶאֱמְרָה פָּרָשָׁה זוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל לְאַיֵּם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יז): "שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ", וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּבִיאָתָן לָאָרֶץ - לִמְנוֹת עֲלֵיהֶן מֶלֶךְ, וְלִבְנוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, וְלְהַכְרִית זֶרַע עֲמָלֵק. אִם כֵּן לָמָּה נֶעֶנְשׁוּ בִּימֵי שְׁמוּאֵל? אֶלָּא לְפִי שֶׁהִקְדִּימוּ עַל יָדָן! רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא נֶאֱמְרָה פָּרָשָׁה [זוֹ] אֶלָּא מִפְּנֵי תַּרְעֹמֶת, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יז): "וְאָמַרְתָּ אָשִׂימָה עָלַי מֶלֶךְ". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: זְקֵנִים שָׁאֲלוּ כַּהֲלָכָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א ח): "תְּנָה לָנוּ מֶלֶךְ לִשְׁפְּטֵנוּ", [אֲבָל] עַמֵּי הָאָרֶץ חָזְרוּ וְקִלְקְלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א ח): "וְהָיֵינוּ גַּם אֲנַחְנוּ" וְגוֹ'. הֲרוּגֵי בֵּית דִּין נִכְסֵיהֶן לְיוֹרְשֵׁיהֶן, הֲרוּגֵי הַמֶּלֶךְ נִכְסֵיהֶן לַמֶּלֶךְ; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הֲרוּגֵי הַמֶּלֶךְ נִכְסֵיהֶן לְיוֹרְשֵׁיהֶן. אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוּדָה: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א כא): "הֲנִבָּה הוּא בְּכֶרֶם נָבוֹת אֲשֶׁר יָרַד שָׁם לְרִשְׁתּוֹ"! אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁבֵּן אֲחִי אָבִיו הָיָה וְרָאוּי לוֹ לְיוֹרְשׁוֹ. אָמַר לָהֶם: וְכִי לֹא הָיָה לוֹ בָּנִים? אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא אוֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו הָרַג, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים ב ט): "אִם לֹא [אֶת] דְּמֵי נְבוֹת וְאֶת דְּמֵי בָנָיו רָאִיתִי אֶמֶשׁ נְאֻם ה' וְשִׁלַּמְתִּי לְךָ בַּחֶלְקָה הַזֹּאת נְאֻם ה'".

ד,ד וְכוֹתֵב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לְלַמֵּד לִשְׁמוֹ, שֶׁלֹּא יְהֵא נָאוֹת בְּשֶׁל אֲבוֹתָיו, אֶלָּא בְּשֶׁלּוֹ,

תּוֹסֶפְתָּא

שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יז): "וְכָתַב לוֹ" - שְׁתְּהֵא כְתוּבָה לִשְׁמוֹ, וְאֵין רְשׁוּת לְהֶדְיוֹט לִקְרוֹת בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יז): "וְקָרָא בוֹ" - הוּא וְלֹא הֶדְיוֹט. וּמַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל כֹּהֲנִים, וּבְבֵית דִּין שֶׁל לְוִיִּם, וּבְבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמַּשִּׂיאִין לְכְהוּנָה, יוֹצֵא לַמִּלְחָמָה - הִיא עִמּוֹ. נִכְנַס - הִיא עִמּוֹ. יוֹשֵׁב בְּבֵית דִּין - הִיא אֶצְלוֹ. נִכְנַס לְבֵית הַמַּיִם - מַמְתֶּנֶת לוֹ עַל הַפֶּתַח. וְכֵן דָּוִד אוֹמֵר (תְּהִלִּים טז): "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד" וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: סֵפֶר תּוֹרָה מִימִינוֹ וּתְפִלִּין מִשְּׂמֹאלוֹ.

ד,ה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: רָאוּי הָיָה עֶזְרָא שֶׁתִּנָּתֵן תּוֹרָה עַל יָדוֹ, אִלְמָלֹא קִדְּמוֹ מֹשֶׁה, נֶאֱמְרָה בְּמֹשֶׁה עָלֶיהָ נֶאֱמְרָה בְּעֶזְרָא עָלֶיהָ, נֶאֱמְרָה בְּמֹשֶׁה עָלֶיהָ (שְׁמוֹת יט): "וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים". נֶאֱמְרָה בְּעֶזְרָא עָלָיו (עֶזְרָא ז): "הוּא עֶזְרָא עָלָה מִבָּבֶל", מַה עָלָיו הָאֲמוּרָה בְּמֹשֶׁה - לִמֵּד תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ד): "וְאוֹתִי צִוָּה ה' בָּעֵת הַהִיא לְלַמֵּד אֶתְכֶם", אַף הָעָלָיו הָאֲמוּרָה בְּעֶזְרָא - לִמֵּד תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (עֶזְרָא ז): "כִּי עֶזְרָא הֵכִין לְבָבוֹ לִדְרֹשׁ אֶת תּוֹרַת ה', וְלַעֲשׂוֹת וּלְלַמֵּד בְּיִשְׂרָאֵל חֹק וּמִשְׁפָּט", וְאַף הוּא נָתוּן עַל יָדוֹ כְּתָב וְלָשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (עֶזְרָא ד): "וּכְתָב הַנִּשְׁתְּוָן כָּתוּב אֲרָמִית וּמְתֻרְגָּם אֲרָמִית", מַה תַּרְגּוּמוֹ אֲרָמִית אַף כְּתוּב אֲרָמִית. וְאוֹמֵר (דָּנִיֵּאל ה): וְלֹא כָהֲלִין כְּתָבָא לְמִקְרָא וְגוֹ', מְלַמֵּד שֶׁבְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נִתַּן. וְאוֹמֵר (דְּבָרִים יז): "וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֶה הַתּוֹרָה הַזֹּאת", תּוֹרָה הָעֲתִידָה לִשְׁתַּנּוֹת. לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אַשּׁוּרִי? עַל שׁוּם שֶׁעָלָה עִמָּהֶן מֵאַשּׁוּר. רַבִּי אוֹמֵר: בִּכְתָב אַשּׁוּרִי נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁחָטְאוּ - נֶהְפְּכָה לָהֶן לָשׁוֹן. וּכְשֶׁשָּׁבוּ בִּימֵי עֶזְרָא - חָזְרָה לָהֶן אַשּׁוּרִית, שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה ט): "שׁוּבוּ לְבִצָּרוֹן" וְגוֹ'. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא, שֶׁאָמַר מִשֵּׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַמּוֹדָעִי: בִּכְתָב זֶה נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כז): "וְוֵי הָעֲמוּדִים" - וְוִין שֶׁהֵן דּוֹמִים לָעֲמוּדִים, וְאוֹמֵר (אֶסְתֵּר ח): "וְאֶל הַיְּהוּדִים כִּכְתָבָם וְכִלְשׁוֹנָם", מַה לְּשׁוֹנָם בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה - אַף כְּתָבָם בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה. לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אַשּׁוּרִי? עַל שֵׁם שֶׁהוּא מְאֻשָּׁר בִּכְתָבוֹ! אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר (דְּבָרִים יז): "וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֶה הַתּוֹרָה הַזֹּאת"? מְלַמֵּד שֶׁשִּׁשְּׁתֵי תּוֹרוֹת כּוֹתֵב לוֹ, אַחַת שֶׁנִּכְנֶסֶת וְיוֹצְאָה עִמּוֹ, וְאַחַת שֶׁמַּנַּחַת לוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, זוֹ שֶׁנִּכְנֶסֶת וְיוֹצְאָה עִמּוֹ - לֹא תִכָּנֵס עִמּוֹ, לֹא לַמֶּרְחָץ, וְלֹא לְבֵית הַמַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יז): "וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו" וְגוֹ' - בְּמָקוֹם הָרָאוּי לִקְרוֹת בּוֹ. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמַה אִם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא עָסַק אֶלָּא בְּצָרְכֵי צִבּוּר, נֶאֱמַר בּוֹ "וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו", שְׁאָר בְּנֵי אָדָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! וְכֵיוֹצֵא בּוֹ (דְּבָרִים לד): "וַיְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מָלֵא רוּחַ חָכְמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו" וְגוֹ'. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹת לג): "וַיְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר", וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ א): "לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה", וַהֲרֵי דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמַה יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן שֶׁעָסַק בְּכִבּוּשׁ הָאָרֶץ, וְעוֹמֵד לְחַלְּקָהּ לְיִשְׂרָאֵל, נֶאֱמַר בּוֹ "לֹא יָמוּשׁ" וְגוֹ' שְׁאָר בְּנֵי אָדָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

ד,ו אֵין מַעֲמִידִין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל בְּחוּץ לָאָרֶץ, אֵין מַעֲמִידִין מֶלֶךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה נָשׂוּי לַכְּהֻנָּה, וְאֵין מוֹשְׁחִין מְלָכִים אֶלָּא עַל גַּבֵּי מַעְיָן, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-א א): "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָהֶם קְחוּ עִמָּכֶם אֶת עַבְדֵי אֲדוֹנֵיכֶם וְהִרְכַּבְתֶּם" וְגוֹ', וְאֵין מוֹשְׁחִין מְלָכִים אֶלָּא מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת, מִפְּנֵי מָה מָשְׁחוּ אֶת שְׁלֹמֹה? מִפְּנֵי אֲדוֹנִיָּה. וְאֶת יֵהוּא? מִפְּנֵי יְהוֹרָם. וְאֶת יוֹאָשׁ? מִפְּנֵי עֲתַלְיָה. וְאֶת יְהוֹאָחָז? מִפְּנֵי יְהוֹיָקִים אֲחִיו שֶׁהָיָה גָּדוֹל הֵימֶנּוּ שְׁתֵּי שָׁנִים. מֶלֶךְ - טָעוּן מְשִׁיחָה. בֵּן מֶלֶךְ - אֵין טָעוּן מְשִׁיחָה. כֹּהֵן גָּדוֹל בֵּן כֹּהֵן גָּדוֹל, אֲפִלּוּ עַד עֶשְׂרָה דוֹרוֹת - טָעוּן מְשִׁיחָה. אֵין מוֹשְׁחִין מְלָכִים אֶלָּא מִן הַקֶּרֶן. שֶׁאוּל וְיֵהוּא נִמְשְׁחוּ מִן הַפַּךְ, מִפְּנֵי שֶׁמַּלְכוּתָן עֲתִידָה לְהִשָּׁבֵר, דָּוִד וּשְׁלֹמֹה נִמְשְׁחוּ מִן הַקֶּרֶן, מִפְּנֵי שֶׁמַּלְכוּתָן מַלְכוּת עוֹלָמִים.

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין פֶּרֶק חֲמִישִׁי

ה,א זֶה פּוֹסֵל דַּיָּנוֹ שֶׁל זֶה וְזֶה פּוֹסֵל דַּיָּנוֹ שֶׁל זֶה - דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא כָל הַיָּמִנּוּ לִפְסֹל אֶת הַדַּיָּן הַמַּמְחֶה לָרַבִּים. אָמַר לוֹ 'נֶאֱמָן עָלַי אַבָּא, נֶאֱמָן עָלַי אָבִיךָ, נֶאֱמָנִין עָלַי שִׁלְשָׁה רוֹעֵי בָקָר' - יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ עַד שֶׁיִּשְׁמַע מִפִּי הַדַּיָּן; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אָמַר לָהֶן 'אֵין יְחִידִי דָּן', אָמְרוּ לוֹ 'אֵין לָנוּ אֶלָּא דַּעְתְּךָ' וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶן - אֵין יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה לַחֲבֵרוֹ בְּבֵית דִּין, וְאָמַר לוֹ 'דּוֹר בְּחַיֵּי רֹאשְׁךָ' וְקִבֵּל עָלָיו - אֵין יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה לַחֲבֵרוֹ בְּבֵית דִּין, וְנָדַר לוֹ בְּחַיֵּי הַקַּיָּץ וְקִבֵּל עָלָיו.

ה,ב מְשַׁחֵק בְּקֻבְיָא - זוֹ מְשַׁחֵק בַּפְּסִיפְּסִין. אֶחָד הַמְשַׁחֵק בַּפְּסִיפְּסִין, וְאֶחָד הַמְשַׁחֵק בְּקֻלְקֵיפֵי אֱגוֹזִים, וּבְקֻלְקֵיפֵי רִמּוֹנִים - לְעוֹלָם אֵין יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ עַד שֶׁיִּשְׁבֹּר אֶת פְּסִיפְּסִין, וְיַחֲזֹר בּוֹ חֲזָרָה גְּמוּרָה. הַמַּלְוֶה בְּרִבִּית - אֵין יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ, עַד שֶׁיִּקָּרַע שְׁטָרוֹתָיו, וְיַחְזֹר בּוֹ חֲזָרָה גְּמוּרָה. מַפְרִיחֵי יוֹנִים - זֶה הַמַּמְרֶה אֶת הַיּוֹנִין. אֶחָד מַמְרֶה אֶת הַיּוֹנִין וְאֶחָד מַמְרֶה שֶׁאֵר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, לְעוֹלָם אֵין יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ, עַד שֶׁיְּשַׁבֵּר אֶת פִּיגְמֵיהֶן וְיַחְזֹר בּוֹ חֲזָרָה גְּמוּרָה. סוֹחֲרֵי שְׁבִיעִית - זֶה הַיּוֹשֵׁב וּבָטֵל בְּשָׁאָר שְׁנֵי שְׁבוּעַ, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה הִתְחִיל מַפְשִׁיט יָדָיו וְרַגְלָיו, וְנוֹשֶׂא וְנוֹתֵן בְּפֵרוֹת עֲבֵרָה, לְעוֹלָם אֵין יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ עַד שֶׁתַּגִּיעַ שְׁמִטָּה אַחֶרֶת, וְיִדְבַּק וְיַחְזֹר בּוֹ חֲזָרָה גְּמוּרָה. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: חֲזָרַת מָמוֹן וְלֹא חֲזָרַת דְּבָרִים. כֵּיצַד? אָמַר מָאתַיִם דִּינָר אֵלּוּ כְּנִסְתִּי מִפְּרוֹת עֲבֵרָה - חִלְּקוּ אוֹתָן לָעֲנִיִּים. רַבִּי מֵאִיר הָיָה קוֹרֵא אוֹתָן 'אוֹסְפֵי שְׁבִיעִית'. רַבִּי יְהוּדָה הָיָה קוֹרֵא אוֹתָן 'סוֹחֲרֵי שְׁבִיעִית'. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מְקַיֵּם אֲנִי דִּבַּר שְׁנֵיהֶן. הָא כֵּיצַד? עַד שֶׁלֹּא רַבּוּ הָאוֹנְסִין הָיוּ קוֹרִין 'אוֹסְפֵי שְׁבִיעִית' וּמִשֶּׁרַבּוּ הָאוֹנְסִין הָיוּ קוֹרִין אוֹתָן 'סוֹחֲרֵי שְׁבִיעִית'. וּבְכֻלָּן, הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אוּמָנוּת אֲחֵרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין. חָזְרוּ בָּהֶן - הֲרֵי כְּשֵׁרִים. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אֻמָּנוּת - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ וּבְעִבּוּר שָׁנָה, בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת וּבְדִינֵי נְפָשׁוֹת, אֲבָל עֵדוּת שֶׁהָאִשָּׁה כְּשֵׁרָה לָהּ - הֵן כְּשֵׁרִין לָהּ.

ה,ג גִּיסוֹ לְבַדּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חוֹרְגוֹ לְבַדּוֹ, אֵין דָּנִין לֹא זֶה אֶת זֶה, וְלֹא זֶה עִם זֶה, וְלֹא זֶה עַל זֶה, וְלֹא זֶה בִּפְנֵי זֶה, וְאֵין מְעִידִים לֹא זֶה אֶת זֶה, וְלֹא זֶה עִם זֶה, וְלֹא זֶה עַל זֶה, וְלֹא זֶה בִּפְנֵי זֶה. הָיָה יוֹדֵעַ עָלָיו עֵדוּת עַד שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה חָתָנוֹ, מֻתָּה בִּתּוֹ עַד שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה סוֹחֵר שְׁבִיעִית, וּמִשֶּׁנַּעֲשָׂה סוֹחֵר שְׁבִיעִית חָזַר בּוֹ, חֵרַשׁ וְנִתְפַּקַּח, סוּמָא וְנִתְפַּתַּח, שׁוֹטֶה וְנִשְׁתַּפֶּה, נָכְרִי וְנִתְגַּיֵּר - פָּסוּל. עַד שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה חָתָנוֹ וְנַעֲשָׂה חָתָנוֹ, וּמִשֶּׁנַּעֲשָׂה חָתָנוֹ מֻתָּה בִּתּוֹ עַד שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה סוֹחֵר שְׁבִיעִית, נַעֲשָׂה סוֹחֵר שְׁבִיעִית וּמִשֶּׁנַּעֲשָׂה סוֹחֵר שְׁבִיעִית חָזַר בּוֹ, פִּקֵּחַ וְנִתְחָרֵשׁ, חָזַר וְנִתְפַּקֵּחַ, פִּקֵּחַ וְנִסְתַּמָּא, וְחָזַר וְנִתְפַּתַּח, שָׁפוּי וְנִשְׁתַּטָּה, וְחָזַר וְנִשְׁתַּפָּה - כָּשֵׁר. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ וְסוֹפוֹ כָּשֵׁר - כָּשֵׁר. תְּחִלָּתוֹ פָּסוּל וְסוֹפוֹ כָּשֵׁר - פָּסוּל. הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ עֵדוּת בִּשְׁטַר וְנַעֲשָׂה חָתָנוֹ, הוּא אֵין יָכוֹל לְקַיֵּם כְּתַב יָדוֹ, אֲבָל אֲחֵרִים מְקַיְּמִין לוֹ כְּתַב יָדוֹ.

ה,ד לָקַח הֵימֶנּוּ בַּיִת אוֹ שָׂדֶה בְּמֵאָה מָנֶה, וְהָיָה יוֹדֵעַ לוֹ עֵדוּת בָּהֶן - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ מֵעִיד, שֶׁאֵין מֵעִיד עַל יְדֵי עַצְמוֹ.

ה,ה הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן הָרוֹעִין, וְהַגַּזְלָנִין, הַחַמְסָנִין, וְכָל הַחֲשׁוּדִין עַל הַמָּמוֹן - עֵדוּתָן פְּסוּלָה לְעוֹלָם.

הַשָּׁלֵם

[1] היינו שתופס איזה בגד ונשבע בו.

תּוֹסֶפְתָּא

הַשָּׁלֵם

ה,ו אֵין עֵדוּתָן שֶׁל הָעֵדִים מִתְקַיֶּמֶת, אֶלָּא אִם כֵּן רָאוּ זֶה אֶת זֶה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: אֶפְלוּ זֶה שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זֶה, לְעוֹלָם אֵין עֵדוּתָן מִתְקַיֶּמֶת שֶׁל עֵדִים, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שׁוֹמְעִין דִּבְרֵיהֶן שֶׁל זֶה הַיּוֹם, וּכְשֶׁיָּבוֹא שֵׁנִי לְמָחָר - שׁוֹמְעִין דִּבְרָיו.

ירמיהו פרק כה

א הַדָּבָר אֲשֶׁר־הָיָה עַל־יִרְמְיָהוּ עַל־כָּל־עַם
יְהוּדָה בַּשָּׁנָה הָרְבִעִית לִיהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה הִיא הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנִית לִנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ
בָּבֶל: **ב** אֲשֶׁר דִּבֶּר יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא עַל־כָּל־עַם
יְהוּדָה וְאֶל כָּל־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִָם לֵאמֹר: **ג** מִן־שְׁלֹשׁ
עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְיֹאשִׁיָּהוּ בֶן־אָמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה וְעַד |
הַיּוֹם הַזֶּה זֶה שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה הָיָה דְבַר־יְהוָה
אֵלָי וָאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם אַשְׁכִּים וְדַבֵּר וְלֹא
שְׁמַעְתֶּם: **ד** וְשָׁלַח יְהוָה אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עֲבָדָיו
הַנְּבִאִים הַשְׁכֵּם וְשָׁלֹחַ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְלֹא־הִטִּיתֶם
אֶת־אָזְנְכֶם לִשְׁמֹעַ: **ה** לֵאמֹר שׁוּבוּ־נָא אִישׁ
מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וּמֵרֹעַ מַעַלְלֵיכֶם וּשְׁבוּ עַל־הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם וְלַאֲבוֹתֵיכֶם לְמִן־עוֹלָם וְעַד־
עוֹלָם: **ו** וְאַל־תֵּלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעָבְדָם
וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם וְלֹא־תַכְעִיסוּ אוֹתִי בְּמַעֲשֵׂה
יְדֵיכֶם וְלֹא אָרַע לָכֶם: **ז** וְלֹא־שְׁמַעְתֶּם אֵלַי נְאֻם־
יְהוָה לְמַעַן הכעסוני הַכְעִיסֵנִי בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם
לְרַע לָכֶם: {פ}
ח לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת יַעַן אֲשֶׁר לֹא־
שְׁמַעְתֶּם אֶת־דְּבָרָי: **ט** הִנְנִי שֹׁלֵחַ וְלָקַחְתִּי אֶת־
כָּל־מִשְׁפְּחוֹת צָפוֹן נְאֻם־יְהוָה וְאֶל־נְבוּכַדְרֶאצַּר
מֶלֶךְ־בָּבֶל עַבְדִּי וַהֲבֵאתִים עַל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְעַל־
יְשְׁבֶיהָ וְעַל כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה סָבִיב וְהַחֲרַמְתִּים
וְשַׂמְתִּים לְשַׁמָּה וְלִשְׁרֵקָה וּלְחָרְבוֹת
עוֹלָם: **י** וְהַאֲבַדְתִּי מֵהֶם קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה
קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה קוֹל רֵחַיִם וְאוֹר נֵר: **יא** וְהָיְתָה
כָּל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְחָרְבָּה לְשַׁמָּה וְעָבְדוּ הַגּוֹיִם
הָאֵלֶּה אֶת־מֶלֶךְ בָּבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה: **יב** וְהָיָה
כִּמְלֹאת שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד עַל־מֶלֶךְ־בָּבֶל וְעַל־
הַגּוֹי הַהוּא נְאֻם־יְהוָה אֶת־עֲוֹנָם וְעַל־אֶרֶץ
כַּשְׂדִּים וְשַׂמְתִּי אֹתוֹ לְשִׁמְמוֹת
עוֹלָם: **יג** והבאותי וְהֵבֵאתִי עַל־הָאָרֶץ הַהִיא
אֶת־כָּל־דְּבָרַי אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי עָלֶיהָ אֵת כָּל־הַכָּתוּב
בַּסֵּפֶר הַזֶּה אֲשֶׁר־נִבָּא יִרְמְיָהוּ עַל־כָּל־
הַגּוֹיִם: **יד** כִּי עָבְדוּ־בָם גַּם־הֵמָּה גּוֹיִם רַבִּים
וּמְלָכִים גְּדוֹלִים וְשִׁלַּמְתִּי לָהֶם כְּפָעֳלָם וּכְמַעֲשֵׂה
יְדֵיהֶם: {פ}
טו כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵלַי קַח אֶת־
כּוֹס הַיַּיִן הַחֵמָה הַזֹּאת מִיָּדִי וְהִשְׁקִיתָה אֹתוֹ אֶת־
כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁלֵחַ אוֹתְךָ
אֲלֵיהֶם: **טז** וְשָׁתּוּ וְהִתְגָּעֲשׁוּ וְהִתְהוֹלָלוּ מִפְּנֵי
הַחֶרֶב אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁלֵחַ בֵּינֹתָם: **יז** וָאֶקַּח אֶת־
הַכּוֹס מִיַּד יְהוָה וָאַשְׁקֶה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־
שְׁלָחַנִי יְהוָה אֲלֵיהֶם: **יח** אֶת־יְרוּשָׁלַ͏ִם וְאֶת־עָרֵי
יְהוּדָה וְאֶת־מְלָכֶיהָ אֶת־שָׂרֶיהָ לָתֵת אֹתָם
לְחָרְבָּה לְשַׁמָּה לִשְׁרֵקָה וְלִקְלָלָה כַּיּוֹם
הַזֶּה: **יט** אֶת־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְאֶת־עֲבָדָיו
וְאֶת־שָׂרָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ: **כ** וְאֵת כָּל־הָעֵרֶב וְאֵת
כָּל־מַלְכֵי אֶרֶץ הָעוּץ וְאֵת כָּל־מַלְכֵי אֶרֶץ
פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־אַשְׁקְלוֹן וְאֶת־עַזָּה וְאֶת־עֶקְרוֹן
וְאֵת שְׁאֵרִית אַשְׁדּוֹד: **כא** אֶת־אֱדוֹם וְאֶת־מוֹאָב
וְאֶת־בְּנֵי עַמּוֹן: **כב** וְאֵת כָּל־מַלְכֵי־צֹר וְאֵת כָּל־
מַלְכֵי צִידוֹן וְאֵת מַלְכֵי הָאִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר
הַיָּם: **כג** וְאֶת־דְּדָן וְאֶת־תֵּימָא וְאֶת־בּוּז וְאֵת כָּל־
קְצוּצֵי פֵּאָה: **כד** וְאֵת כָּל־מַלְכֵי עֲרָב וְאֵת כָּל־
מַלְכֵי הָעֵרֶב הַשֹּׁכְנִים בַּמִּדְבָּר: **כה** וְאֵת | כָּל־
מַלְכֵי זִמְרִי וְאֵת כָּל־מַלְכֵי עֵילָם וְאֵת כָּל־מַלְכֵי
מָדָי: **כו** וְאֵת | כָּל־מַלְכֵי הַצָּפוֹן הַקְּרֹבִים

וְהָרְחֹקִים אִישׁ אֶל־אָחִיו וְאֵת כָּל־הַמַּמְלָכוֹת
הָאָרֶץ אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמֶלֶךְ שֵׁשַׁךְ יִשְׁתֶּה
אַחֲרֵיהֶם: **כז** וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם {פ}
כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ
וְקִיּוּ וְנִפְלוּ וְלֹא תָקוּמוּ מִפְּנֵי הַחֶרֶב אֲשֶׁר אָנֹכִי
שֹׁלֵחַ בֵּינֵיכֶם: **כח** וְהָיָה כִּי יְמָאֲנוּ לָקַחַת־הַכּוֹס
מִיָּדְךָ לִשְׁתּוֹת וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת שָׁתוֹ תִשְׁתּוּ: **כט** כִּי הִנֵּה בָעִיר אֲשֶׁר
נִקְרָא־שְׁמִי עָלֶיהָ אָנֹכִי מֵחֵל לְהָרַע וְאַתֶּם הִנָּקֵה
תִּנָּקּוּ לֹא תִנָּקּוּ כִּי חֶרֶב אֲנִי קֹרֵא עַל־כָּל־יֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת: **ל** וְאַתָּה תִּנָּבֵא אֲלֵיהֶם
אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם יְהוָה
מִמָּרוֹם יִשְׁאָג וּמִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ שָׁאֹג יִשְׁאַג
עַל־נָוֵהוּ הֵידַד כְּדֹרְכִים יַעֲנֶה אֶל כָּל־יֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ: **לא** בָּא שָׁאוֹן עַד־קְצֵה הָאָרֶץ כִּי רִיב
לַיהוָה בַּגּוֹיִם נִשְׁפָּט הוּא לְכָל־בָּשָׂר הָרְשָׁעִים
נְתָנָם לַחֶרֶב נְאֻם־יְהוָה: {ס} **לב** כֹּה אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת הִנֵּה רָעָה יֹצֵאת מִגּוֹי אֶל־גּוֹי וְסַעַר גְּדוֹל
יֵעוֹר מִיַּרְכְּתֵי־אָרֶץ: **לג** וְהָיוּ חַלְלֵי יְהוָה בַּיּוֹם
הַהוּא מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ לֹא יִסָּפְדוּ
וְלֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבֵרוּ לְדֹמֶן עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה
יִהְיוּ: **לד** הֵילִילוּ הָרֹעִים וְזַעֲקוּ וְהִתְפַּלָּשׁוּ אַדִּירֵי
הַצֹּאן כִּי־מָלְאוּ יְמֵיכֶם לִטְבוֹחַ וּתְפוּצוֹתֵיכֶם
וּנְפַלְתֶּם כִּכְלִי חֶמְדָּה: **לה** וְאָבַד מָנוֹס מִן־הָרֹעִים
וּפְלֵיטָה מֵאַדִּירֵי הַצֹּאן: **לו** קוֹל צַעֲקַת הָרֹעִים
וִילֵלַת אַדִּירֵי הַצֹּאן כִּי־שֹׁדֵד יְהוָה אֶת־
מִרְעִיתָם: **לז** וְנִדְמוּ נְאוֹת הַשָּׁלוֹם מִפְּנֵי חֲרוֹן אַף־
יְהוָה: **לח** עָזַב כַּכְּפִיר סֻכּוֹ כִּי־הָיְתָה אַרְצָם
לְשַׁמָּה מִפְּנֵי חֲרוֹן הַיּוֹנָה וּמִפְּנֵי חֲרוֹן אַפּוֹ: {פ}

ירמיהו פרק כו

א בְּרֵאשִׁית מַמְלְכוּת יְהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה מֵאֵת יְהוָה
לֵאמֹר: **ב** כֹּה | אָמַר יְהוָה עֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית־יְהוָה
וְדִבַּרְתָּ עַל־כָּל־עָרֵי יְהוּדָה הַבָּאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת
בֵּית־יְהוָה אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְדַבֵּר
אֲלֵיהֶם אַל־תִּגְרַע דָּבָר: **ג** אוּלַי יִשְׁמְעוּ וְיָשֻׁבוּ
אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וְנִחַמְתִּי אֶל־הָרָעָה אֲשֶׁר
אָנֹכִי חֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת לָהֶם מִפְּנֵי רַע
מַעַלְלֵיהֶם: **ד** וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה אִם־
לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לָלֶכֶת בְּתוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי
לִפְנֵיכֶם: **ה** לִשְׁמֹעַ עַל־דִּבְרֵי עֲבָדַי הַנְּבִאִים אֲשֶׁר
אָנֹכִי שֹׁלֵחַ אֲלֵיכֶם וְהַשְׁכֵּם וְשָׁלֹחַ וְלֹא
שְׁמַעְתֶּם: **ו** וְנָתַתִּי אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה כְּשִׁלֹה וְאֶת־
הָעִיר הזאת הַזֹּאת אֶתֵּן לִקְלָלָה לְכֹל גּוֹיֵי הָאָרֶץ:
{פ}
ז וַיִּשְׁמְעוּ הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִאִים וְכָל־הָעָם אֶת־
יִרְמְיָהוּ מְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּבֵית
יְהוָה: **ח** וַיְהִי | כְּכַלּוֹת יִרְמְיָהוּ לְדַבֵּר אֵת כָּל־
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְדַבֵּר אֶל־כָּל־הָעָם וַיִּתְפְּשׂוּ אֹתוֹ
הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לֵאמֹר מוֹת
תָּמוּת: **ט** מַדּוּעַ נִבֵּאתָ בְשֵׁם־יְהוָה לֵאמֹר כְּשִׁלוֹ
יִהְיֶה הַבַּיִת הַזֶּה וְהָעִיר הַזֹּאת תֶּחֱרַב מֵאֵין יוֹשֵׁב
וַיִּקָּהֵל כָּל־הָעָם אֶל־יִרְמְיָהוּ בְּבֵית
יְהוָה: **י** וַיִּשְׁמְעוּ | שָׂרֵי יְהוּדָה אֶת הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וַיַּעֲלוּ מִבֵּית־הַמֶּלֶךְ בֵּית יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ
בְּפֶתַח שַׁעַר־יְהוָה הֶחָדָשׁ: {ס} **יא** וַיֹּאמְרוּ
הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִאִים אֶל־הַשָּׂרִים וְאֶל־כָּל־הָעָם
לֵאמֹר מִשְׁפַּט־מָוֶת לָאִישׁ הַזֶּה כִּי נִבָּא אֶל־הָעִיר

הַזֹּאת בַּאֲשֶׁר שְׁמַעְתֶּם בְּאָזְנֵיכֶם: **יב** וַיֹּאמֶר
יִרְמְיָהוּ אֶל־כָּל־הַשָּׂרִים וְאֶל־כָּל־הָעָם לֵאמֹר
יְהוָה שְׁלָחַנִי לְהִנָּבֵא אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה וְאֶל־הָעִיר
הַזֹּאת אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שְׁמַעְתֶּם: **יג** וְעַתָּה
הֵיטִיבוּ דַרְכֵיכֶם וּמַעַלְלֵיכֶם וְשִׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְיִנָּחֶם יְהוָה אֶל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר
עֲלֵיכֶם: **יד** וַאֲנִי הִנְנִי בְיֶדְכֶם עֲשׂוּ־לִי כַּטּוֹב
וְכַיָּשָׁר בְּעֵינֵיכֶם: **טו** אַךְ | יָדֹעַ תֵּדְעוּ כִּי אִם־
מְמִתִים אַתֶּם אֹתִי כִּי־דָם נָקִי אַתֶּם נֹתְנִים עֲלֵיכֶם
וְאֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְאֶל־יֹשְׁבֶיהָ כִּי בֶאֱמֶת שְׁלָחַנִי
יְהוָה עֲלֵיכֶם לְדַבֵּר בְּאָזְנֵיכֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה: {ס} **טז** וַיֹּאמְרוּ הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֶל־
הַכֹּהֲנִים וְאֶל־הַנְּבִיאִים אֵין לָאִישׁ הַזֶּה מִשְׁפַּט־
מָוֶת כִּי בְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ: **יז** וַיָּקָמוּ
אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־קְהַל הָעָם
לֵאמֹר: **יח** מִיכָיְהוּ הַמּוֹרַשְׁתִּי הָיָה נִבָּא
בִּימֵי חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר אֶל־כָּל־עַם
יְהוּדָה לֵאמֹר כֹּה־אָמַר | יְהוָה צְבָאוֹת צִיּוֹן שָׂדֶה
תֵּחָרֵשׁ וִירוּשָׁלַיִם עִיִּים תִּהְיֶה וְהַר הַבַּיִת לְבָמוֹת
יָעַר: **יט** הֲהָמֵת הֱמִתֻהוּ חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה
וְכָל־יְהוּדָה הֲלֹא יָרֵא אֶת־יְהוָה וַיְחַל אֶת־פְּנֵי
יְהוָה וַיִּנָּחֶם יְהוָה אֶל־הָרָעָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר עֲלֵיהֶם
וַאֲנַחְנוּ עֹשִׂים רָעָה גְדוֹלָה עַל־נַפְשׁוֹתֵינוּ: **כ** וְגַם־
אִישׁ הָיָה מִתְנַבֵּא בְּשֵׁם יְהוָה אוּרִיָּהוּ בֶּן־שְׁמַעְיָהוּ
מִקִּרְיַת הַיְעָרִים וַיִּנָּבֵא עַל־הָעִיר הַזֹּאת וְעַל־
הָאָרֶץ הַזֹּאת כְּכֹל דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ: **כא** וַיִּשְׁמַע
הַמֶּלֶךְ־יְהוֹיָקִים וְכָל־גִּבּוֹרָיו וְכָל־הַשָּׂרִים אֶת־
דְּבָרָיו וַיְבַקֵּשׁ הַמֶּלֶךְ הֲמִיתוֹ וַיִּשְׁמַע אוּרִיָּהוּ וַיִּרָא
וַיִּבְרַח וַיָּבֹא מִצְרָיִם: **כב** וַיְשַׁלַּח הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים
אֲנָשִׁים מִצְרָיִם אֵת אֶלְנָתָן בֶּן־עַכְבּוֹר וַאֲנָשִׁים
אִתּוֹ אֶל־מִצְרָיִם: **כג** וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אוּרִיָּהוּ
מִמִּצְרַיִם וַיְבִאֻהוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים וַיַּכֵּהוּ בֶּחָרֶב
וַיַּשְׁלֵךְ אֶת־נִבְלָתוֹ אֶל־קִבְרֵי בְּנֵי הָעָם: **כד** אַךְ יַד
אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן הָיְתָה אֶת־יִרְמְיָהוּ לְבִלְתִּי תֵּת־
אֹתוֹ בְּיַד־הָעָם לַהֲמִיתוֹ: {פ}

ירמיהו פרק כז

א בְּרֵאשִׁית מַמְלֶכֶת יְהוֹיָקִם בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה אֶל־יִרְמְיָה מֵאֵת יְהוָה
לֵאמֹר: **ב** כֹּה־אָמַר יְהוָה אֵלַי עֲשֵׂה לְךָ מוֹסֵרוֹת
וּמֹטוֹת וּנְתַתָּם עַל־צַוָּארֶךָ: **ג** וְשִׁלַּחְתָּם אֶל־מֶלֶךְ
אֱדוֹם וְאֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב וְאֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן וְאֶל־
מֶלֶךְ צֹר וְאֶל־מֶלֶךְ צִידוֹן בְּיַד מַלְאָכִים הַבָּאִים
יְרוּשָׁלַ͏ִם אֶל־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה: **ד** וְצִוִּיתָ אֹתָם
אֶל־אֲדֹנֵיהֶם לֵאמֹר כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל כֹּה תֹאמְרוּ אֶל־אֲדֹנֵיכֶם: **ה** אָנֹכִי עָשִׂיתִי
אֶת־הָאָרֶץ אֶת־הָאָדָם וְאֶת־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־
פְּנֵי הָאָרֶץ בְּכֹחִי הַגָּדוֹל וּבִזְרוֹעִי הַנְּטוּיָה וְנֹתַתִּיהָ
לַאֲשֶׁר יָשָׁר בְּעֵינָי: **ו** וְעַתָּה אָנֹכִי נָתַתִּי אֶת־כָּל־
הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה בְּיַד נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל עַבְדִּי
וְגַם אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לוֹ לְעָבְדוֹ: **ז** וְעָבְדוּ
אֹתוֹ כָּל־הַגּוֹיִם וְאֶת־בְּנוֹ וְאֶת־בֶּן־בְּנוֹ עַד בֹּא־עֵת
אַרְצוֹ גַּם־הוּא וְעָבְדוּ בוֹ גּוֹיִם רַבִּים וּמְלָכִים
גְּדֹלִים: **ח** וְהָיָה הַגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעַבְדוּ
אֹתוֹ אֶת־נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וְאֵת אֲשֶׁר לֹא־
יִתֵּן אֶת־צַוָּארוֹ בְּעֹל מֶלֶךְ בָּבֶל בַּחֶרֶב וּבָרָעָב
וּבַדֶּבֶר אֶפְקֹד עַל־הַגּוֹי הַהוּא נְאֻם־יְהוָה עַד־תַּמִּי
אֹתָם בְּיָדוֹ: **ט** וְאַתֶּם אַל־תִּשְׁמְעוּ אֶל־נְבִיאֵיכֶם
וְאֶל־קֹסְמֵיכֶם וְאֶל֯ חַלְמֹתֵיכֶם וְאֶל־עֹנְנֵיכֶם וְאֶל־
כַּשָּׁפֵיכֶם אֲשֶׁר־הֵם אֹמְרִים אֲלֵיכֶם לֵאמֹר לֹא

תַּעַבְדוּ אֶת־מֶלֶךְ בָּבֶל: **י** כִּי שֶׁקֶר הֵם נִבְּאִים לָכֶם
לְמַעַן הַרְחִיק אֶתְכֶם מֵעַל אַדְמַתְכֶם וְהִדַּחְתִּי
אֶתְכֶם וַאֲבַדְתֶּם: **יא** וְהַגּוֹי אֲשֶׁר יָבִיא אֶת־צַוָּארוֹ
בְּעֹל מֶלֶךְ־בָּבֶל וַעֲבָדוֹ וְהִנַּחְתִּיו עַל־אַדְמָתוֹ נְאֻם־
יְהוָה וַעֲבָדָהּ וְיָשַׁב בָּהּ: **יב** וְאֶל־צִדְקִיָּה מֶלֶךְ־
יְהוּדָה דִּבַּרְתִּי כְּכָל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר הָבִיאוּ
אֶת־צַוְּארֵיכֶם בְּעֹל מֶלֶךְ־בָּבֶל וְעִבְדוּ אֹתוֹ וְעַמּוֹ
וְחְיוּ: **יג** לָמָּה תָמֻותוּן אַתָּה וְעַמְּךָ בַּחֶרֶב בָּרָעָב
וּבַדֶּבֶר כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד
אֶת־מֶלֶךְ בָּבֶל: **יד** וְאַל־תִּשְׁמְעוּ אֶל־דִּבְרֵי
הַנְּבִאִים הָאֹמְרִים אֲלֵיכֶם לֵאמֹר לֹא תַעַבְדוּ אֶת־
מֶלֶךְ בָּבֶל כִּי שֶׁקֶר הֵם נִבְּאִים לָכֶם: **טו** כִּי לֹא
שְׁלַחְתִּים נְאֻם־יְהוָה וְהֵם נִבְּאִים בִּשְׁמִי לַשֶּׁקֶר
לְמַעַן הַדִּיחִי אֶתְכֶם וַאֲבַדְתֶּם אַתֶּם וְהַנְּבִאִים
הַנִּבְּאִים לָכֶם: **טז** וְאֶל־הַכֹּהֲנִים וְאֶל־כָּל־הָעָם
הַזֶּה דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה אַל־תִּשְׁמְעוּ
אֶל־דִּבְרֵי נְבִיאֵיכֶם הַנִּבְּאִים לָכֶם לֵאמֹר הִנֵּה כְלֵי
בֵית־יְהוָה מוּשָׁבִים מִבָּבֶלָה עַתָּה מְהֵרָה כִּי שֶׁקֶר
הֵמָּה נִבְּאִים לָכֶם: **יז** אַל־תִּשְׁמְעוּ אֲלֵיהֶם עִבְדוּ
אֶת־מֶלֶךְ־בָּבֶל וִחְיוּ לָמָּה תִּהְיֶה הָעִיר הַזֹּאת
חָרְבָּה: **יח** וְאִם־נְבִאִים הֵם וְאִם־יֵשׁ דְּבַר־יְהוָה
אִתָּם יִפְגְּעוּ־נָא בַיהוָה צְבָאוֹת לְבִלְתִּי־בֹאוּ
הַכֵּלִים | הַנּוֹתָרִים בְּבֵית־יְהוָה וּבֵית מֶלֶךְ יְהוּדָה
וּבִירוּשָׁלִַם בָּבֶלָה: **יט** כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
אֶל־הָעַמֻּדִים וְעַל־הַיָּם וְעַל־הַמְּכֹנוֹת וְעַל יֶתֶר
הַכֵּלִים הַנּוֹתָרִים בָּעִיר הַזֹּאת: **כ** אֲשֶׁר לֹא־לְקָחָם
נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בַּגְלוֹתוֹ אֶת־
יכוניה יְכָנְיָה בֶן־יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה מִירוּשָׁלִַם
בָּבֶלָה וְאֶת כָּל־חֹרֵי יְהוּדָה וּירוּשָׁלִָם: **כא** כִּי כֹה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל־הַכֵּלִים
הַנּוֹתָרִים בֵּית יְהוָה וּבֵית מֶלֶךְ־יְהוּדָה
וּירוּשָׁלִָם: **כב** בָּבֶלָה יוּבָאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם
פָּקְדִי אֹתָם נְאֻם־יְהוָה וְהַעֲלִיתִים וַהֲשִׁבֹתִים אֶל־
הַמָּקוֹם הַזֶּה: {פ}

ירמיהו פרק כח

א וַיְהִי | בַּשָּׁנָה הַהִיא בְּרֵאשִׁית מַמְלֶכֶת צִדְקִיָּה
מֶלֶךְ־יְהוּדָה בשנת בַּשָּׁנָה הָרְבִעִית בַּחֹדֶשׁ
הַחֲמִישִׁי אָמַר אֵלַי חֲנַנְיָהּ בֶן־עַזּוּר הַנָּבִיא אֲשֶׁר
מִגִּבְעוֹן בְּבֵית יְהוָה לְעֵינֵי הַכֹּהֲנִים וְכָל־הָעָם
לֵאמֹר: **ב** כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר שָׁבַרְתִּי אֶת־עֹל מֶלֶךְ בָּבֶל: **ג** בְּעוֹד |
שְׁנָתַיִם יָמִים אֲנִי מֵשִׁיב אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה אֶת־כָּל־
כְּלֵי בֵית יְהוָה אֲשֶׁר לָקַח נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיְבִיאֵם בָּבֶל: **ד** וְאֶת־יְכָנְיָה בֶן־
יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־כָּל־גָּלוּת יְהוּדָה
הַבָּאִים בָּבֶלָה אֲנִי מֵשִׁיב אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה נְאֻם־
יְהוָה כִּי אֶשְׁבֹּר אֶת־עֹל מֶלֶךְ בָּבֶל: **ה** וַיֹּאמֶר
יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא אֶל־חֲנַנְיָה הַנָּבִיא לְעֵינֵי הַכֹּהֲנִים
וּלְעֵינֵי כָל־הָעָם הָעֹמְדִים בְּבֵית יְהוָה: **ו** וַיֹּאמֶר
יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא אָמֵן כֵּן יַעֲשֶׂה יְהוָה יָקֵם יְהוָה אֶת־
דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר נִבֵּאתָ לְהָשִׁיב כְּלֵי בֵית־יְהוָה וְכָל־
הַגּוֹלָה מִבָּבֶל אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה: **ז** אַךְ־שְׁמַע־נָא
הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹּבֵר בְּאָזְנֶיךָ וּבְאָזְנֵי כָּל־
הָעָם: **ח** הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנַי וּלְפָנֶיךָ מִן־
הָעוֹלָם וַיִּנָּבְאוּ אֶל־אֲרָצוֹת רַבּוֹת וְעַל־מַמְלָכוֹת
גְּדֹלוֹת לְמִלְחָמָה וּלְרָעָה וּלְדָבֶר: **ט** הַנָּבִיא אֲשֶׁר
יִנָּבֵא לְשָׁלוֹם בְּבֹא דְּבַר הַנָּבִיא יִוָּדַע הַנָּבִיא
אֲשֶׁר־שְׁלָחוֹ יְהוָה בֶּאֱמֶת: **י** וַיִּקַּח חֲנַנְיָה הַנָּבִיא
אֶת־הַמּוֹטָה מֵעַל צַוַּאר יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא

וַיִּשְׁבְּרֵהוּ׃ **יא** וַיֹּאמֶר חֲנַנְיָהוּ לְעֵינֵי כָל־הָעָם
לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה כָּכָה אֶשְׁבֹּר אֶת־עֹל |
נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל בְּעוֹד שְׁנָתַיִם יָמִים מֵעַל
צַוַּאר כָּל־הַגּוֹיִם וַיֵּלֶךְ יִרְמְיָה הַנָּבִיא לְדַרְכּוֹ׃ {פ}
יב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ אַחֲרֵי שְׁבֹּר חֲנַנְיָה
הַנָּבִיא אֶת־הַמּוֹטָה מֵעַל צַוַּאר יִרְמְיָה הַנָּבִיא
לֵאמֹר׃ **יג** הָלוֹךְ וְאָמַרְתָּ אֶל־חֲנַנְיָה לֵאמֹר כֹּה
אָמַר יְהוָה מוֹטוֹת עֵץ שָׁבָרְתָּ וְעָשִׂיתָ תַחְתֵּיהֶן
מֹטוֹת בַּרְזֶל׃ **יד** כִּי כֹה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל עֹל בַּרְזֶל נָתַתִּי עַל־צַוַּאר | כָּל־הַגּוֹיִם
הָאֵלֶּה לַעֲבֹד אֶת־נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וַעֲבָדֻהוּ
וְגַם אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לוֹ׃ **טו** וַיֹּאמֶר יִרְמְיָה
הַנָּבִיא אֶל־חֲנַנְיָה הַנָּבִיא שְׁמַע־נָא חֲנַנְיָהוּ לֹא־
שְׁלָחֲךָ יְהוָה וְאַתָּה הִבְטַחְתָּ אֶת־הָעָם הַזֶּה עַל־
שָׁקֶר׃ **טז** לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי מְשַׁלְּחֲךָ מֵעַל
פְּנֵי הָאֲדָמָה הַשָּׁנָה אַתָּה מֵת כִּי־סָרָה דִבַּרְתָּ אֶל־
יְהוָה׃ **יז** וַיָּמָת חֲנַנְיָה הַנָּבִיא בַּשָּׁנָה הַהִוא בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי׃ {פ}

ירמיהו פרק כט

א וְאֵלֶּה דִּבְרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר שָׁלַח יִרְמְיָה הַנָּבִיא
מִירוּשָׁלִַם אֶל־יֶתֶר זִקְנֵי הַגּוֹלָה וְאֶל־הַכֹּהֲנִים
וְאֶל־הַנְּבִיאִים וְאֶל־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר הֶגְלָה
נְבוּכַדְנֶאצַּר מִירוּשָׁלִַם בָּבֶלָה׃ **ב** אַחֲרֵי צֵאת
יְכָנְיָה־הַמֶּלֶךְ וְהַגְּבִירָה וְהַסָּרִיסִים שָׂרֵי יְהוּדָה
וִירוּשָׁלִַם וְהֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר מִירוּשָׁלִָם׃ **ג** בְּיַד
אֶלְעָשָׂה בֶן־שָׁפָן וּגְמַרְיָה בֶּן־חִלְקִיָּה אֲשֶׁר שָׁלַח
צִדְקִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֶל־נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל
בָּבֶלָה לֵאמֹר׃ **ד** כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל לְכָל־הַגּוֹלָה אֲשֶׁר־הִגְלֵיתִי מִירוּשָׁלִַם
בָּבֶלָה׃ **ה** בְּנוּ בָתִּים וְשָׁבוּ וְנִטְעוּ גַּנּוֹת וְאִכְלוּ אֶת־
פִּרְיָן׃ **ו** קְחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָּנִים וּבָנוֹת וּקְחוּ
לִבְנֵיכֶם נָשִׁים וְאֶת־בְּנוֹתֵיכֶם תְּנוּ לָאֲנָשִׁים
וְתֵלַדְנָה בָּנִים וּבָנוֹת וּרְבוּ־שָׁם וְאַל־
תִּמְעָטוּ׃ **ז** וְדִרְשׁוּ אֶת־שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר הִגְלֵיתִי
אֶתְכֶם שָׁמָּה וְהִתְפַּלְלוּ בַעֲדָהּ אֶל־יְהוָה כִּי
בִשְׁלוֹמָהּ יִהְיֶה לָכֶם שָׁלוֹם׃ **ח** כִּי כֹה אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אַל־יַשִּׁיאוּ לָכֶם נְבִיאֵיכֶם
אֲשֶׁר־בְּקִרְבְּכֶם וְקֹסְמֵיכֶם וְאַל־תִּשְׁמְעוּ אֶל־
חֲלֹמֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם מַחְלְמִים׃ **ט** כִּי בְשֶׁקֶר הֵם
נִבְּאִים לָכֶם בִּשְׁמִי לֹא שְׁלַחְתִּים נְאֻם־יְהוָה׃
{ס} **י** כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה כְּי לְפִי מְלֹאת לְבָבֶל
שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וַהֲקִמֹתִי עֲלֵיכֶם אֶת־
דְּבָרִי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל־הַמָּקוֹם
הַזֶּה׃ **יא** כִּי אָנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־הַמַּחֲשָׁבֹת אֲשֶׁר
אָנֹכִי חֹשֵׁב עֲלֵיכֶם נְאֻם־יְהוָה מַחְשְׁבוֹת שָׁלוֹם
וְלֹא לְרָעָה לָתֵת לָכֶם אַחֲרִית
וְתִקְוָה׃ **יב** וּקְרָאתֶם אֹתִי וַהֲלַכְתֶּם וְהִתְפַּלַלְתֶּם
אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי אֲלֵיכֶם׃ **יג** וּבקַשְׁתֶּם אֹתִי וּמְצָאתֶם
כִּי תִדְרְשֵׁנִי בְּכָל־לְבַבְכֶם׃ **יד** וְנִמְצֵאתִי לָכֶם
נְאֻם־יְהוָה וְשַׁבְתִּי אֶת־
שביתכם שְׁבוּתְכֶם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
וּמִכָּל־הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הִדַּחְתִּי אֶתְכֶם שָׁם נְאֻם־
יְהוָה וַהֲשֵׁבֹתִי אֶתְכֶם אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הִגְלֵיתִי
אֶתְכֶם מִשָּׁם׃ **טו** כִּי אֲמַרְתֶּם הֵקִים לָנוּ יְהוָה
נְבִאִים בָּבֶלָה׃ {ס} **טז** כִּי־כֹה | אָמַר יְהוָה אֶל־
הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב אֶל־כִּסֵּא דָוִד וְאֶל־כָּל־הָעָם הַיּוֹשֵׁב
בָּעִיר הַזֹּאת אַחֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָצְאוּ אִתְּכֶם
בַּגּוֹלָה׃ **יז** כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִנְנִי מְשַׁלֵּחַ בָּם
אֶת־הַחֶרֶב אֶת־הָרָעָב וְאֶת־הַדָּבֶר וְנָתַתִּי אוֹתָם

כַּתְּאֵנִים הַשֹּׁעָרִים אֲשֶׁר לֹא־תֵאָכַלְנָה
מֵרֹעַ: **יח** וְרָדַפְתִּי אַחֲרֵיהֶם בַּחֶרֶב בָּרָעָב וּבַדָּבֶר
וּנְתַתִּים לזועה לְזַעֲוָה לְכֹל | מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ
לְאָלָה וּלְשַׁמָּה וְלִשְׁרֵקָה וּלְחֶרְפָּה בְּכָל־הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר־הִדַּחְתִּים שָׁם: **יט** תַּחַת אֲשֶׁר־לֹא־שָׁמְעוּ
אֶל־דְּבָרַי נְאֻם־יְהוָה אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּי אֲלֵיהֶם אֶת־
עֲבָדַי הַנְּבִאִים הַשְׁכֵּם וְשָׁלֹחַ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם נְאֻם־
יְהוָה: **כ** וְאַתֶּם שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה כָּל־הַגּוֹלָה
אֲשֶׁר־שִׁלַּחְתִּי מִירוּשָׁלִַם בָּבֶלָה: {ס} **כא** כֹּה־
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אַחְאָב בֶּן־
קוֹלָיָה וְאֶל־צִדְקִיָּהוּ בֶן־מַעֲשֵׂיָה הַנִּבְּאִים לָכֶם
בִּשְׁמִי שָׁקֶר הִנְנִי | נֹתֵן אֹתָם בְּיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר
מֶלֶךְ־בָּבֶל וְהִכָּם לְעֵינֵיכֶם: **כב** וְלָקַח מֵהֶם קְלָלָה
לְכֹל גָּלוּת יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּבָבֶל לֵאמֹר יְשִׂמְךָ יְהוָה
כִּצְדְקִיָּהוּ וּכְאָחְאָב אֲשֶׁר־קָלָם מֶלֶךְ־בָּבֶל
בָּאֵשׁ: **כג** יַעַן אֲשֶׁר עָשׂוּ נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיְנָאֲפוּ
אֶת־נְשֵׁי רֵעֵיהֶם וַיְדַבְּרוּ דָבָר בִּשְׁמִי שֶׁקֶר אֲשֶׁר
לֹוא צִוִּיתִם וְאָנֹכִי הוידע הַיּוֹדֵעַ וָעֵד נְאֻם־יְהוָה:
{ס} **כד** וְאֶל־שְׁמַעְיָהוּ הַנֶּחֱלָמִי תֹּאמַר
לֵאמֹר: **כה** כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר יַעַן אֲשֶׁר אַתָּה שָׁלַחְתָּ בִשְׁמְךָ סְפָרִים
אֶל־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם וְאֶל־צְפַנְיָה בֶן־
מַעֲשֵׂיָה הַכֹּהֵן וְאֶל כָּל־הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר: **כו** יְהוָה
נְתָנְךָ כֹהֵן תַּחַת יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן לִהְיוֹת פְּקִדִים בֵּית
יְהוָה לְכָל־אִישׁ מְשֻׁגָּע וּמִתְנַבֵּא וְנָתַתָּה אֹתוֹ אֶל־
הַמַּהְפֶּכֶת וְאֶל־הַצִּינָק: **כז** וְעַתָּה לָמָּה לֹא גָעַרְתָּ
בִּירְמְיָהוּ הָעֲנָתֹתִי הַמִּתְנַבֵּא לָכֶם: **כח** כִּי עַל־כֵּן
שָׁלַח אֵלֵינוּ בָּבֶל לֵאמֹר אֲרֻכָּה הִיא בְּנוּ בָתִּים
וְשֵׁבוּ וְנִטְעוּ גַּנּוֹת וְאִכְלוּ אֶת־פְּרִיהֶן: **כט** וַיִּקְרָא
צְפַנְיָה הַכֹּהֵן אֶת־הַסֵּפֶר הַזֶּה בְּאָזְנֵי יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא: {פ}

ל וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר: **לא** שְׁלַח
עַל־כָּל־הַגּוֹלָה לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה אֶל־שְׁמַעְיָה
הַנֶּחֱלָמִי יַעַן אֲשֶׁר נִבָּא לָכֶם שְׁמַעְיָה וַאֲנִי לֹא
שְׁלַחְתִּיו וַיַּבְטַח אֶתְכֶם עַל־שָׁקֶר: **לב** לָכֵן כֹּה־
אָמַר יְהוָה הִנְנִי פֹקֵד עַל־שְׁמַעְיָה הַנֶּחֱלָמִי וְעַל־
זַרְעוֹ לֹא־יִהְיֶה לוֹ אִישׁ | יוֹשֵׁב | בְּתוֹךְ־הָעָם הַזֶּה
וְלֹא־יִרְאֶה בַּטּוֹב אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה־לְעַמִּי נְאֻם־
יְהוָה כִּי־סָרָה דִבֶּר עַל־יְהוָה: {ס}

ירמיהו פרק ל

א הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
לֵאמֹר: **ב** כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
כְּתָב־לְךָ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ
אֶל־סֵפֶר: **ג** כִּי הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה
וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה אָמַר יְהוָה
וַהֲשִׁבֹתִים אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לַאֲבוֹתָם
וְיָרָשׁוּהָ: {פ}

ד וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל
וְאֶל־יְהוּדָה: **ה** כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה קוֹל חֲרָדָה
שָׁמָעְנוּ פַּחַד וְאֵין שָׁלוֹם: **ו** שַׁאֲלוּ־נָא וּרְאוּ אִם־
יֹלֵד זָכָר מַדּוּעַ רָאִיתִי כָל־גֶּבֶר יָדָיו עַל־חָלָצָיו
כַּיּוֹלֵדָה וְנֶהֶפְכוּ כָל־פָּנִים לְיֵרָקוֹן: **ז** הוֹי כִּי גָדוֹל
הַיּוֹם הַהוּא מֵאַיִן כָּמֹהוּ וְעֵת־צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב
וּמִמֶּנָּה יִוָּשֵׁעַ: **ח** וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם | יְהוָה
צְבָאוֹת אֶשְׁבֹּר עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ וּמוֹסְרוֹתֶיךָ
אֲנַתֵּק וְלֹא־יַעַבְדוּ־בוֹ עוֹד זָרִים: **ט** וְעָבְדוּ אֵת
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוִד מַלְכָּם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם:
{ס} **י** וְאַתָּה אַל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה
וְאַל־תֵּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעֲךָ מֵרָחוֹק וְאֶת־

זַרְעֲךָ מֵאֶרֶץ שִׁבְיָם וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקַט וְשַׁאֲנַן וְאֵין
מַחֲרִיד: **יא** כִּי־אִתְּךָ אֲנִי נְאֻם־יְהוָה לְהוֹשִׁיעֶךָּ כִּי
אֶעֱשֶׂה כָלָה בְּכָל־הַגּוֹיִם | אֲשֶׁר הֲפִצוֹתִיךָ שָּׁם
אַךְ אֹתְךָ לֹא־אֶעֱשֶׂה כָלָה וְיִסַּרְתִּיךָ לַמִּשְׁפָּט וְנַקֵּה
לֹא אֲנַקֶּךָּ: {פ}
יב כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אָנוּשׁ לְשִׁבְרֵךְ נַחְלָה
מַכָּתֵךְ: **יג** אֵין־דָּן דִּינֵךְ לְמָזוֹר רְפֻאוֹת תְּעָלֶה אֵין
לָךְ: **יד** כָּל־מְאַהֲבַיִךְ שְׁכֵחוּךְ אוֹתָךְ לֹא יִדְרֹשׁוּ כִּי
מַכַּת אוֹיֵב הִכִּיתִיךְ מוּסַר אַכְזָרִי עַל רֹב עֲוֹנֵךְ
עָצְמוּ חַטֹּאתָיִךְ: **טו** מַה־תִּזְעַק עַל־שִׁבְרֵךְ אָנוּשׁ
מַכְאֹבֵךְ עַל | רֹב עֲוֹנֵךְ עָצְמוּ חַטֹּאתַיִךְ עָשִׂיתִי
אֵלֶּה לָךְ: **טז** לָכֵן כָּל־אֹכְלַיִךְ יֵאָכֵלוּ וְכָל־צָרַיִךְ
כֻּלָּם בַּשִּׁבְיָ יֵלֵכוּ וְהָיוּ שֹׁאסַיִךְ לְמִשִּׁסָּה וְכָל־בֹּזְזַיִךְ
אֶתֵּן לָבַז: **יז** כִּי אַעֲלֶה אֲרֻכָה לָךְ וּמִמַּכּוֹתַיִךְ
אֶרְפָּאֵךְ נְאֻם־יְהוָה כִּי נִדָּחָה קָרְאוּ לָךְ צִיּוֹן הִיא
דֹּרֵשׁ אֵין לָהּ: {ס} **יח** כֹּה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי־שָׁב
שְׁבוּת אָהֳלֵי יַעֲקֹוב וּמִשְׁכְּנֹתָיו אֲרַחֵם וְנִבְנְתָה
עִיר עַל־תִּלָּהּ וְאַרְמוֹן עַל־מִשְׁפָּטוֹ יֵשֵׁב: **יט** וְיָצָא
מֵהֶם תּוֹדָה וְקוֹל מְשַׂחֲקִים וְהִרְבִּתִים וְלֹא יִמְעָטוּ
וְהִכְבַּדְתִּים וְלֹא יִצְעָרוּ: **כ** וְהָיוּ בָנָיו כְּקֶדֶם וַעֲדָתוֹ
לְפָנַי תִּכּוֹן וּפָקַדְתִּי עַל כָּל־לֹחֲצָיו: **כא** וְהָיָה
אַדִּירוֹ מִמֶּנּוּ וּמֹשְׁלוֹ מִקִּרְבּוֹ יֵצֵא וְהִקְרַבְתִּיו וְנִגַּשׁ
אֵלָי כִּי מִי הוּא־זֶה עָרַב אֶת־לִבּוֹ לָגֶשֶׁת אֵלַי נְאֻם־
יְהוָה: **כב** וִהְיִיתֶם לִי לְעָם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים: {ס} **כג** הִנֵּה | סַעֲרַת יְהוָה חֵמָה יָצְאָה
סַעַר מִתְגּוֹרֵר עַל רֹאשׁ רְשָׁעִים יָחוּל: **כד** לֹא
יָשׁוּב חֲרוֹן אַף־יְהוָה עַד־עֲשֹׂתוֹ וְעַד־הֲקִימוֹ
מְזִמּוֹת לִבּוֹ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים תִּתְבּוֹנְנוּ
בָהּ: **כה** בָּעֵת הַהִיא נְאֻם־יְהוָה אֶהְיֶה לֵאלֹהִים
לְכֹל מִשְׁפְּחוֹת יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה יִהְיוּ־לִי לְעָם: {ס}

ירמיהו פרק לא

א כֹּה אָמַר יְהוָה מָצָא חֵן בַּמִּדְבָּר עַם שְׂרִידֵי
חָרֶב הָלוֹךְ לְהַרְגִּיעוֹ יִשְׂרָאֵל: **ב** מֵרָחוֹק יְהוָה
נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ עַל־כֵּן מְשַׁכְתִּיךְ
חָסֶד: **ג** עוֹד אֶבְנֵךְ וְנִבְנֵית בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל עוֹד
תַּעְדִּי תֻפַּיִךְ וְיָצָאת בִּמְחוֹל מְשַׂחֲקִים: **ד** עוֹד
תִּטְּעִי כְרָמִים בְּהָרֵי שֹׁמְרוֹן נָטְעוּ נֹטְעִים
וְחִלֵּלוּ: **ה** כִּי יֵשׁ־יוֹם קָרְאוּ נֹצְרִים בְּהַר אֶפְרָיִם
קוּמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: {פ}
ו כִּי־כֹה | אָמַר יְהוָה רָנּוּ לְיַעֲקֹב שִׂמְחָה וְצַהֲלוּ
בְּרֹאשׁ הַגּוֹיִם הַשְׁמִיעוּ הַלֵּלוּ וְאִמְרוּ הוֹשַׁע יְהוָה
אֶת־עַמְּךָ אֵת שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל: **ז** הִנְנִי מְבִיא
אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְקִבַּצְתִּים מִיַּרְכְּתֵי־אָרֶץ בָּם
עִוֵּר וּפִסֵּחַ הָרָה וְיֹלֶדֶת יַחְדָּו קָהָל גָּדוֹל יָשׁוּבוּ
הֵנָּה: **ח** בִּבְכִי יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילֵם אוֹלִיכֵם
אֶל־נַחֲלֵי מַיִם בְּדֶרֶךְ יָשָׁר לֹא יִכָּשְׁלוּ בָהּ כִּי־הָיִיתִי
לְיִשְׂרָאֵל לְאָב וְאֶפְרַיִם בְּכֹרִי הוּא: {ס} **ט** שִׁמְעוּ
דְבַר־יְהוָה גוֹיִם וְהַגִּידוּ בָאִיִּים מִמֶּרְחָק וְאִמְרוּ
מְזָרֶה יִשְׂרָאֵל יְקַבְּצֶנּוּ וּשְׁמָרוֹ כְּרֹעֶה עֶדְרוֹ: **י** כִּי־
פָדָה יְהוָה אֶת־יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חָזָק
מִמֶּנּוּ: **יא** וּבָאוּ וְרָנְנוּ בִמְרוֹם־צִיּוֹן וְנָהֲרוּ אֶל־טוּב
יְהוָה עַל־דָּגָן וְעַל־תִּירֹשׁ וְעַל־יִצְהָר וְעַל־בְּנֵי־צֹאן
וּבָקָר וְהָיְתָה נַפְשָׁם כְּגַן רָוֶה וְלֹא־יוֹסִיפוּ לְדַאֲבָה
עוֹד: **יב** אָז תִּשְׂמַח בְּתוּלָה בְּמָחוֹל וּבַחֻרִים
וּזְקֵנִים יַחְדָּו וְהָפַכְתִּי אֶבְלָם לְשָׂשׂוֹן וְנִחַמְתִּים
וְשִׂמַּחְתִּים מִיגוֹנָם: **יג** וְרִוִּיתִי נֶפֶשׁ הַכֹּהֲנִים דָּשֶׁן
וְעַמִּי אֶת־טוּבִי יִשְׂבְּעוּ נְאֻם־יְהוָה: {ס} **יד** כֹּה |
אָמַר יְהוָה קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים
רָחֵל מְבַכָּה עַל־בָּנֶיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל־בָּנֶיהָ כִּי

אֵינֶנּוּ: {ס} **טו** כֹּה | אָמַר יְהוָה מִנְעִי קוֹלֵךְ מִבֶּכִי
וְעֵינַיִךְ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתֵךְ נְאֻם־יְהוָה
וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב: **טז** וְיֵשׁ־תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ
נְאֻם־יְהוָה וְשָׁבוּ בָנִים לִגְבוּלָם: {ס} **יז** שָׁמוֹעַ
שָׁמַעְתִּי אֶפְרַיִם מִתְנוֹדֵד יִסַּרְתַּנִי וָאִוָּסֵר כְּעֵגֶל לֹא
לֻמָּד הֲשִׁבֵנִי וְאָשׁוּבָה כִּי אַתָּה יְהוָה
אֱלֹהָי: **יח** כִּי־אַחֲרֵי שׁוּבִי נִחַמְתִּי וְאַחֲרֵי הִוָּדְעִי
סָפַקְתִּי עַל־יָרֵךְ בֹּשְׁתִּי וְגַם־נִכְלַמְתִּי כִּי נָשָׂאתִי
חֶרְפַּת נְעוּרָי: **יט** הֵבֶן יַקִּיר לִי אֶפְרַיִם אִם יֶלֶד
שַׁעֲשֻׁעִים כִּי־מִדֵּי דַבְּרִי בּוֹ זָכֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל־
כֵּן הָמְו מֵעַי לוֹ רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ נְאֻם־יְהוָה:
{ס} **כ** הַצִּיבִי לָךְ צִיֻּנִים שִׂמִי לָךְ תַּמְרוּרִים שִׁתִי
לִבֵּךְ לַמְסִלָּה דֶּרֶךְ הלכתי הָלָכְתְּ שׁוּבִי בְתוּלַת
יִשְׂרָאֵל שֻׁבִי אֶל־עָרַיִךְ אֵלֶּה: **כא** עַד־מָתַי
תִּתְחַמָּקִין הַבַּת הַשּׁוֹבֵבָה כִּי־בָרָא יְהוָה חֲדָשָׁה
בָּאָרֶץ נְקֵבָה תְּסוֹבֵב גָּבֶר: {ס} **כב** כֹּה־אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יֹאמְרוּ אֶת־
הַדָּבָר הַזֶּה בְּאֶרֶץ יְהוּדָה וּבְעָרָיו בְּשׁוּבִי אֶת־
שְׁבוּתָם יְבָרֶכְךָ יְהוָה נְוֵה־צֶדֶק הַר
הַקֹּדֶשׁ: **כג** וְיָשְׁבוּ בָהּ יְהוּדָה וְכָל־עָרָיו יַחְדָּו
אִכָּרִים וְנָסְעוּ בָּעֵדֶר: **כד** כִּי הִרְוֵיתִי נֶפֶשׁ עֲיֵפָה
וְכָל־נֶפֶשׁ דָּאֲבָה מִלֵּאתִי: **כה** עַל־זֹאת הֵקִיצֹתִי
וָאֶרְאֶה וּשְׁנָתִי עָרְבָה לִי: {ס} **כו** הִנֵּה יָמִים בָּאִים
נְאֻם־יְהוָה וְזָרַעְתִּי אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בֵּית
יְהוּדָה זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה: **כז** וְהָיָה כַּאֲשֶׁר
שָׁקַדְתִּי עֲלֵיהֶם לִנְתוֹשׁ וְלִנְתוֹץ וְלַהֲרֹס וּלְהַאֲבִיד
וּלְהָרַע כֵּן אֶשְׁקֹד עֲלֵיהֶם לִבְנוֹת וְלִנְטֹעַ נְאֻם־
יְהוָה: **כח** בַּיָּמִים הָהֵם לֹא־יֹאמְרוּ עוֹד אָבוֹת
אָכְלוּ בֹסֶר וְשִׁנֵּי בָנִים תִּקְהֶינָה: **כט** כִּי אִם־אִישׁ
בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת כָּל־הָאָדָם הָאֹכֵל הַבֹּסֶר תִּקְהֶינָה
שִׁנָּיו: {ס} **ל** הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְכָרַתִּי
אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה בְּרִית
חֲדָשָׁה: **לא** לֹא כַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת־אֲבוֹתָם
בְּיוֹם הֶחֱזִיקִי בְיָדָם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם
אֲשֶׁר־הֵמָּה הֵפֵרוּ אֶת־בְּרִיתִי וְאָנֹכִי בָּעַלְתִּי בָם
נְאֻם־יְהוָה: **לב** כִּי זֹאת הַבְּרִית אֲשֶׁר אִכְרֹת אֶת־
בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי הַיָּמִים הָהֵם נְאֻם־יְהוָה נָתַתִּי
אֶת־תּוֹרָתִי בְּקִרְבָּם וְעַל־לִבָּם אֶכְתְּבֶנָּה וְהָיִיתִי
לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ־לִי לְעָם: **לג** וְלֹא יְלַמְּדוּ
עוֹד אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־אָחִיו לֵאמֹר דְּעוּ
אֶת־יְהוָה כִּי־כוּלָּם יֵדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטַנָּם וְעַד־
גְּדוֹלָם נְאֻם־יְהוָה כִּי אֶסְלַח לַעֲוֹנָם וּלְחַטָּאתָם לֹא
אֶזְכָּר־עוֹד: {ס} **לד** כֹּה | אָמַר יְהוָה נֹתֵן שֶׁמֶשׁ
לְאוֹר יוֹמָם חֻקּוֹת יָרֵחַ וְכוֹכָבִים לְאוֹר לָיְלָה רֹגַע
הַיָּם וַיֵּהֻמּוּ גַּלָּיו יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: **לה** אִם־יָמֻשׁוּ
הַחֻקִּים הָאֵלֶּה מִלְּפָנַי נְאֻם־יְהוָה גַּם זֶרַע יִשְׂרָאֵל
יִשְׁבְּתוּ מִהְיוֹת גּוֹי לְפָנַי כָּל־הַיָּמִים: {ס} **לו** כֹּה |
אָמַר יְהוָה אִם־יִמַּדּוּ שָׁמַיִם מִלְמַעְלָה וְיֵחָקְרוּ
מוֹסְדֵי־אֶרֶץ לְמָטָּה גַּם־אֲנִי אֶמְאַס בְּכָל־זֶרַע
יִשְׂרָאֵל עַל־כָּל־אֲשֶׁר עָשׂוּ נְאֻם־יְהוָה:
{ס} **לז** הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְנִבְנְתָה
הָעִיר לַיהוָה מִמִּגְדַּל חֲנַנְאֵל שַׁעַר
הַפִּנָּה: **לח** וְיָצָא עוֹד קָוֶה נֶגְדּוֹ עַל
גִּבְעַת גָּרֵב וְנָסַב גָּעָתָה: **לט** וְכָל־הָעֵמֶק
הַפְּגָרִים | וְהַדֶּשֶׁן וְכָל־הַשְּׂרֹמוֹת הַשְּׁדֵמוֹת עַד־
נַחַל קִדְרוֹן עַד־פִּנַּת שַׁעַר הַסּוּסִים מִזְרָחָה קֹדֶשׁ
לַיהוָה לֹא־יִנָּתֵשׁ וְלֹא־יֵהָרֵס עוֹד לְעוֹלָם: {פ}

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת חקת

יום **ראשון**	**29**	**ג**	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה י"א **ירושלמי:** כתובות ג' **תוספתא:** בבא בתרא י **נ"ך:** ירמיהו כה **משניות:** מדות ב **זהר:** חלק ב עמ' שלא-שלב	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:05 **נץ החמה** ..... 5:33 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:11 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:07 **סו"ז תפילה** ..... 10:19 **חצות היום** ..... 12:42 **שקיעה** ..... 7:49 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 9:02
יום **שני**	**30**	**ד**	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה י"ב **ירושלמי:** כתובות ד' **תוספתא:** בבא בתרא יא **נ"ך:** ירמיהו כו **משניות:** מדות ג **זהר:** חלק ב עמ' שלג-שלד	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:05 **נץ החמה** ..... 5:33 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:11 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:08 **סו"ז תפילה** ..... 10:19 **חצות היום** ..... 12:42 **שקיעה** ..... 7:49 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 9:02
יום **שלישי**	**1**	**ה**	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה י"ג **ירושלמי:** כתובות ה' **תוספתא:** סנהדרין א **נ"ך:** ירמיהו כז **משניות:** מדות ד **זהר:** חלק ב עמ' שלה-שלו	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:06 **נץ החמה** ..... 5:34 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:11 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:08 **סו"ז תפילה** ..... 10:19 **חצות היום** ..... 12:42 **שקיעה** ..... 7:49 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 9:02
יום **רביעי**	**2**	**ו**	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה י"ד **ירושלמי:** כתובות ו' **תוספתא:** סנהדרין ב **נ"ך:** ירמיהו כח **משניות:** מדות ה **זהר:** חלק ב עמ' שלו-שלח	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:06 **נץ החמה** ..... 5:34 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:12 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:08 **סו"ז תפילה** ..... 10:19 **חצות היום** ..... 12:42 **שקיעה** ..... 7:49 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 9:02
יום **חמישי**	**3**	**ז**	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה ט"ו **ירושלמי:** כתובות ז' **תוספתא:** סנהדרין ג **נ"ך:** ירמיהו כט **משניות:** קנים א **זהר:** חלק ב עמ' שלט-שמ	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:07 **נץ החמה** ..... 5:35 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:12 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:08 **סו"ז תפילה** ..... 10:20 **חצות היום** ..... 12:42 **שקיעה** ..... 7:49 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 9:02
יום **שישי**	**4**	**ח**	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה ט"ז **ירושלמי:** כתובות ח' **תוספתא:** סנהדרין ד **נ"ך:** ירמיהו ל **משניות:** קנים ב **זהר:** חלק ב עמ' שמא-שמב	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:07 **נץ החמה** ..... 5:35 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:13 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:09 **סו"ז תפילה** ..... 10:20 **חצות היום** ..... 12:42 **שקיעה** ..... 7:49 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 9:02 **הדלקת נרות** (40 דק'): **7:09** (20 דק'): **7:29**
שב"ק	**5**	**ט**	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה י"ז **ירושלמי:** כתובות ט' **תוספתא:** סנהדרין ה **נ"ך:** ירמיהו לא **משניות:** קנים ג **זהר:** חלק ב עמ' שמג-שדמ	**שבת קודש פרשת חקת** **עלות השחר** (72 דק') ... 4:08 **נץ החמה** ..... 5:36 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:13 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:09 **סו"ז תפילה** ..... 10:20 **חצות היום** ..... 12:43 **שקיעה** ..... 7:49 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 9:02 **מוצש"ק לשיטת ר"ת: 9:02**

בַּעֲבוּרַת ה' צְרִיכִים לְהַשְׁקִיעַ, בְּכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה צְרִיכִים לְהַשְׁקִיעַ, בִּשְׁלוֹם בַּיִת צְרִיכִים לְהַשְׁקִיעַ,
זֶה לֹא דָּבָר שֶׁבָּא בְּחִנָּם... צְרִיכִים לְהַשְׁקִיעַ ! מַה מַּשְׁקִיעִים ? הֲמוֹן תְּפִלּוֹת, רְצוֹנוֹת וְכִסּוּפִים,
מְקַבְּלִים אֶת הַלִּמּוּדִים שֶׁל הַצַּדִּיקִים בְּתַמִּימוּת וּפְשִׁיטוּת, וְחַיִּים אֶת זֶה ! זֶה נִקְרָא לְהַשְׁקִיעַ !

(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)